

tv-15 naš TOVARIŠ

Št. 31

16. avgusta 1984

Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Od lanskega praznika pa do danes so graničarji iz obmejnih enot Ljubljanskega armadnega območja dosegli pomembne rezultate na področju vojaško-strokovnega usposabljanja in idejnopolitične enotnosti kolektivov in enot. Kljub številnim in zapletenim nalogam na meji so našli čas tudi za druge dejavnosti. Tako z mladino in krajski uspešno sodelujejo na športnem in kulturnem področju. V lastni režiji so prenovili številne bivalne prostore in olepšali ter očistili okolico karavle. V prostem času redijo prašiče in pridejujejo zelenjavo ter sadje, tako da nekatere karavle pokrivajo trideset do petdeset odstotkov potreb po zelenjavi in svinjskem mesu.

Vsega tega pa ne bi mogli narediti, če ne bi zagotovo vedeli, da niso sami pri varovanju naših meja. Zavedajo se, da je vsak otrok, sleherni krajan njihov sodelavec, ki tudi skrbi za varne meje naše domovine.

Ob prazniku obmejnih enot JLA

Meja mora ostati še naprej mirna

V spomin na 15. avgust 1944, ko je tovariš Tito sprejel sklep o ustanovitvi Korpusa narodne obrambe Jugoslavije, praznujejo svoj praznik obmejne enote JLA, ki nadaljujejo revolucionarne tradicije Knoja.

Naši graničarji so s svojim vsakodnevnim odgovornim delom in opravljanjem nalog veliko prispevali k varovanju jugoslovanskih meja. Navdih in vzor pri njihovem delu pa so jim pripadniki Knoja in obmejnih enot, ki so prva leta po vojni s svojimi življenji branili našo neodvisnost in ozemeljsko celovitost.

Že od konca vojne poskušajo naši »prijatelji« ovrati razvoj socialistične Jugoslavije in škodovati njenemu ugledu po svetu. Velikokrat so poskušali z vdori posameznikov in skupin izpeljati teroristične akcije tudi v naši domovini. Vsi poskusi so se klavarno končali že na meji, izjema je bil vdor teroristov leta 1972. Pred vse te teroriste se je namreč postavil nepremagljivi zid, ki ga sestavljajo naši graničarji, delavci organov za notranje zadeve, carine in predvsem prebivalci, ki živijo ob meji.

Do zdaj je bil na naših mejah mir, razen nekaj izjem. To pa še ne pomeni, da bo tako tudi v prihodnje. Vse ostrejša gospodarska razmere doma, omejitve prehodov čez mejo in drugi ukrepi vplivajo na povečanje števila ilegalnih prehodov in tihotapstva, ki pa so jih graničarji ob vsestranski pomoči prebivalcev uspešno preprečevali. Uspešno delo graničarjev, milice, carine in tudi obmejnih prebivalcev še ni prepričalo nekaterih, naj prenehajo s nepoštenimi »posli«, zato so morali graničarji enkrat uporabiti tudi orožje. Vsem, ki nimajo prijateljskih namenov, mora biti to opozorilo, da bomo pri obrambi svoje svobode in neodvisnosti neusmiljeni in nelzprosnji. Hkrati pa je to tudi opozorilo vsem tistim, ki bi skušali naše trenutne gospodarske težave izrabiti za to, da bi obogateli s tihotapstvom.

Letošnjo štirideseto obletnico ustanovitve Knoja in svoj praznik so graničarji dočakali z velikimi dosežki pri bojni pripravljenosti, pri opravljanju nalog na meji, vzdrževanju moralnopolitične enotnosti, pri zagotavljanju miru in spoštovanju določb pri prehodu meja in gibanju v obmejnem pasu.

Vse, ki skrbijo za varnost naših meja, pa sedanji rezultati obvezujejo, da jih v prihodnje še izboljšajo, kajti vsi se zavedamo, da ni nič dokončnega in da se da vsako stvar narediti še bolje. Zato je nujno, da se tako graničarji, delavci organov za notranje zadeve, carine kot krajski obmejnih krajevnih skupnosti še naprej izpopolnjujejo in širijo medsebojno sodelovanje. Vse to pa ni nič drugega kot uresničevanje naše zamisli o splošni ljudski obrambi in družbeni samozastiti, po kateri ne sme biti nihče zgolj opazovalec, temveč ustvarjalni udeleženec. Tako bo še bolj zaživela misel Edvarda Kardelja, da je najbolj varna tista meja, ki jo varuje narod sam.

Bojan Kuntarič

Srečanje borcev NOB v Lepeni pri Železni Kapli

Hiša slovenske kalvarije na Koroškem

Poldrugi tisoč nekdanjih borcev NOV, domačinov, mladincev in gostov se je v nedeljo, 5. avgusta 1984 zbralo na tradicionalnem tovariškem srečanju koroških partizanov na nekdanji kmetiji kmeta Sadovnika, po domače pri Peršmanu, v Lepeni pri Železni Kapli na avstrijskem Koroškem.

Prišli so borci Koroškega odreda, borci avstrijskega bataljona, ki so se

Janez Wutte-Luc je v svojem govoru z besedami orisal leta borbe za svobodo pred več kot štirimi desetletji in opomnil na dan, ko so v svitu svobode 25. aprila 1945 esesovski policisti zverinsko pobili sedem Sadovnikovih otrok v starosti od 1 do 12 let, mater Ano, očeta Luko, osem, desetletno staro mamo in teto Katarino, požgali hišo in gospodarsko poslopje, žrtve pa sežgali.

škem nam je v opomin, da v svojih pravicah ne moremo in ne smemo popustiti,« je odločno povedal Feliks Wieser.

Poseben utrip slovesnosti je dal srečanju borcev program, ki so ga izvedle mlade Korošice pred spomenikom na Svinjski planini padlim borcem osmih narodnosti. Leta 1947 so ga postavili koroški partizani ob navzočnosti zavezniških sil v Šentrupertu, vendar so ga neznanici v noči z 10. na 11. september 1953 razstrelili. Koroški borci so ga obnovili in lani postavili ob hiši na Peršmanovini, v kateri je od 20-letnice Zveze koroških partizanov muzej NOB.

Srečanju je svoje prispevalo tudi izredno lepo vreme in tudi pihalni orkester jeseniških železarjev. Zvoški borbeni pesmi so zaplavali čez dolino Lepene in odmevali ob koroških gora.

Zvone Gjurin

Taborjanski vsakdan

Letošnje mladinske delovne akcije so v polnem razmahu. Čeprav so prenekatere brigade številčno okrnjene, vsi podatki kažejo, da brigadirji dosegajo začrtane plane, ponekod pa jih celo krepko presega. Te dni smo bili na obisku pri taborjanih prvega mednarodnega mladinskega dlovnega tabora »Spominski park Trebče 84«. Tu dela trenutno 43 taborjank in taborjanov, od tega osem iz dežel zunaj naših meja. Tabor je številčno izpopolnjen, vendar z udeležbo niso preveč zadovoljni. Kje tičijo vzroki, da se mladi čedalje manj odločajo za delovne akcije, smo se pogovarjali z nekaterimi taborjani, in ugotovitve, ki sicer niso nobena javna skrivnost, objavljamo na 16. strani.

Feliks Wieser je v svojem govoru dejal, da je v zadnjem času čutili nemoč neonacistov in pripadnikov Heimatdiensta do slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem.

»Ne bomo pa popustili v naših prizadevanjih za pravice, ki nam jih daje v svojih členih državna pogodba. Pravice, priborjenih v borbi, si ne pustimo vzeti. Ne pustimo si vzeti slovenskih šol, temveč jih hočemo še izboljšati. Zahtevamo tudi slovensko trgovsko akademijo in slovenske vrtce. Hiša Peršmanovih, hiša slovenske kalvarije tu na Koroškem.

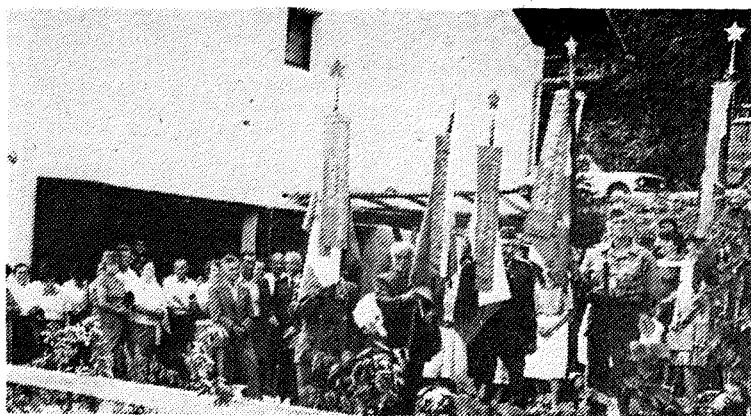
Slavnostna govornika sta bila dipl. inž. Feliks Wieser, predsednik slovenskih organizacij na Koroškem, in Janez Wutte-Luc, predsednik Zveze koroških partizanov v Avstriji.

Slavnostna govornika sta bila dipl. inž. Feliks Wieser, predsednik slovenskih organizacij na Koroškem, in Janez Wutte-Luc, predsednik Zveze koroških partizanov v Avstriji.

Prihodnja številka TV-15 Naš tovariš bo izšla 30. avgusta

Velika vas - Dešen

Spomini so oživali

Krajski, mladina, nekdanji aktivisti OF in udeleženci narodnoosvobodilnega boja ter družbenopolitične organizacije krajevnih skupnosti Velika vas in Dešen v občini Domžale praznujejo te dni svoj prvi krajevni praznik. Osrednja slovesnost in slavnostna seja pa sta bili minulo nedeljo na prireditvenem prostoru v Veliki vasi.

Odločitev za to praznovanje ni naključna, saj se krajski še predobro spominjajo današnjih dni pred štiridesetimi leti, ko je nemško vojaštvo hotelo streti upor tako, da je številne kmetije požgalo, domačine pa izgnalo v taborišča in kaznilnice, s čimer so zagrešili še eno od grozodejstev nad slovenskim življenjem.

Potem ko sta predsednik sveta krajevnih skupnosti Velika vas - Dešen Peter Učakar in predsednik OO ZZB NOV Domžale Alfonz Avbelj-Savo orisala bojno pot tamkajšnjih ljudi in krajev med narodnoosvobodilno vojno ter uspehe, ki so jih dosegli do današnjih dni, so najzaslužnejšim krajanom in organizacijam izročili krajevno priznanje in priznanja OF, krajevna organizacija ZB pa je razvila svoj prapor.

Slovesnosti ob prvem krajevnem prazniku in 40-letnici požiga vasi so se poleg domačinov udeležili tudi številni gostje iz mošćanske in litijske občine, udeleženci 4. operativne cone s Stajerske in organizatorji Moravske vstaje. Prireditve so sklenili s kulturnim programom, ki so ga pripravili mladi, ter tovariškim srečanjem borcev, krajanov in mladine.

Jože Čurin

Elkroj

KO REČEM HLAČE,
MISLIM NA ELKROJ

Gibanje za mir

DRAGO KOŠMRLJ

naš komentar

»Vstopamo v najnevarnejše desetletje v človeški zgodovini. Tretja svetovna vojna ni samo možna, marveč postaja vse bolj verjetna. Gospodarske in družbene težave v razvitih industrijskih državah, kriza, militarizem in vojne v deželah v razvoju, vse to samo še bolj povečuje politično napetost, ki spodbuja brezumno tekmovanje v oboroževanju. V Evropi, ki je glavno zemljepisno prizorišče spora med vzhodom in zahodom, se pojavljajo vse nove vrste vedno nevarnejšega orožja.«

Tak dramatičen, vendar hkrati stvaren opis sedanjega stanja po svetu je pred štirimi leti objavila fundacija za mir Bertranda Russla. Štiri leta so minila od takratnega opozorila, vendar njegova vsebina velja danes morda še v večji meri kot pred štirimi leti. Nobenega znamenja ni, da bi utegnili oboroževalna tekma kaj kmalu pojenjati, medblokovske zdrahe se – kljub različnim izjavam o pripravljenosti na pogajanja o ustavitvi oboroževalne tekme – ne zmanjšujejo, pač pa so čedalje ostrejšje.

Niso bile zaman besede, zapisane v Russlovem opozorilu svetu: »Moramo se postaviti po robu poskusom državnikov vzhoda in zahoda, da bi izkoristili mirovna prizadevanja v svoje namene. Ne damo nikakršne prednosti ne Varšavskemu niti Atlantskemu paktu. Naš cilj je obvarovati Evropo

pred vsakršnimi spopadi, doseči hočemo popuščanje med Združenimi državami Amerike in Sovjetsko zvezo, in končno, odpravo obeh velikih blokov.«

In naprej pravi opozorilo: »Ne želimo ugotavljati, ali nosijo večjo krivdo za tako stanje voditelji zahoda ali vzhoda. Krivdo nosita obe strani v enaki meri. Obe sta si v raznih delih sveta pomagali z grožnjami in agresivnimi dejanji.«

Tisto, kar je najbolj značilna posebnost naših dni, je nedvomno dejstvo, da hkrati s razplamtevanjem medblokovske napetosti in pospešene tekme v oboroževanju, rasteta po svetu odpor proti tej tekmi in težnja množic po miru. To novo značilnost izpričujejo številna mirovna gibanja, katerih posebnost, je prav ta, da niso uperjena zgolj proti eni ali drugi blokovski sili, pač pa v enaki meri zahtevajo spremembo politike obeh blokov. V tem bi kazalo tudi videti kali novega razvrščanja sil, ki so po svojem bistvu in naravi akcij usmerjene proti blokovski delitvi sveta in blokovski politiki nasploh.

Kadar spremljamo pojave miroljubnih akcij v raznih delih sveta, še posebej v Evropi, se zazdi, kot da je samo, ali v veliki večini, zgolj mladi rod na strani miru oziroma dejaven v boju proti oboroževanju in vojni. Vendar boj za mir in proti oborože-

valni tekmi ne more poznati in tudi ne pozna starostnih meja.

Eden izmed dokazov tega je pobuda, ki so jo sprožile posamezne organizacije bivših borcev. Že potekajo priprave na veliko protivojno in mirovno manifestacijo, ki bo oktobra v Beogradu v obliki mednarodne konference bivših borcev o varnosti, razorožitvi in sodelovanju v Evropi. Da gre za pomembno manifestacijo, pričajo že same dveletne priprave, v katerih so udeležene vse štiri poglavitne mednarodne organizacije bivših borcev. Koordinacijski odbor teh organizacij je naloge za pripravo mednarodne konference o varnosti, razorožitvi in sodelovanju zaupal Zvezi združenj borcev Jugoslavije. Prav iz Beograda je leta 1970 izšla tudi prva pobuda za evropski posvet raznih organizacij bivših borcev in pripadnikov odporniških mirovnih gibanj.

Poglavitni namen beogradske konference naj bi bil preučiti – na temelju sklepov madridske konference o varnosti in sodelovanju v Evropi ter v duhu stockholmske konference o zaupanju in razorožitvi – možnosti za okrepitev mednarodnega zaupanja in varnosti. Hkrati pa naj bi šlo za dogovor o deležu borčevskih organizacij sedanjim prizadevanjem za okrepitev miru in varnosti v Evropi in po svetu.

Zeleni prstan okoli Ljubljane bo kmalu sklenjen

Pot spominov in tovarištva

Ljubljana, mesto heroj, ki jo je predsednik Tito prvo počastil s tem odlikovanjem, želi s Potjo spominov in tovarištva povezati svojo slavno preteklost s samoupravno socialistično prihodnostjo. Pravzaprav bi moral biti prstan sklenjen že leto 1981 ob 40-letnici vstaje, pa so se dela podražila in družbeni dogovor je bil podaljšán za tri leta. Sedaj pa se gradnja izteka. O tem smo se pogovarjali s sekretarjem odbora za gradnjo PST Slavkom Krušnikom in vodjo strokovne službe Mitjem Omerzo.

V najkrajšem času bo končan odsek od Šmartinske ceste do vzhodne obvoznice, dolg petdeset metrov, končali so že dela na odseku od mostu čer Ljubljano do Rakove jelše, ki so ga gradili od letošnje pomladi, na odseku od Fužin do Zaloške ceste je že gotova približno polovica odseka, ki bo v celoti meril 1400 metrov, ob Malem Grabnu od Koprške ulice do Slovenija avta pa potekajo dela na 1575 metrov dolgem odseku. Ostaneta še dva dela poti, in sicer od fužinskega mostu do Litijske ceste v dolžini 450 metrov ter 500 metrov dolg odsek ob Peruzijevi ulici, ki pa tudi sodi v finančno obveznost občine Vič-Rudnik. Sicer je Pot spominov in tovarištva stvar podpisnikov družbenega dogovora. Zadnji dan v decembru 1985 se dogovor izteče. Odbor za gradnjo PST je dobil dovolj ugoden kredit, ki pa ga bo treba prihodnje leto vrniti. Sindikati so obljubili, da bodo pomagali povečati število podpisnikov družbenega dogovora, pa doslej od obljube še ni bil storjen korak naprej. Odbor se še vedno nadeja njihove pomoči.

Pri gradnji poti so dali velik prispevek mladi iz JLA. Kar nekaj sobot je delalo po štiristo vojakov. »Imeli smo dve brigadi po trideset kadetov iz Tacna,« pripoveduje Slavko Krušnik, »ki sta na odseku od Ljubljane do Rakove jelše delali dvakrat po tri tedne. Spomladi je dala pomemben prispevek srednješolska mladina, pomoč katere si obetamo tudi jeseni. Pa srednja gradbena šola je dala strokovni prispevek. Nekoliko manj smo za-

dovoljni s prispevkom sindikatov in delavske mladine, tudi študentov ni bilo veliko. Ne smemo spregledati deleža komunalnih gradenj.«

Seveda, vmes so nastale tudi težave in zapleti, bodisi da je bilo treba reševati vprašanja zemljiške lastnine, odbor je izgubil tovariša Žigo, predsednika in dušo gradnje Poti spominov in tovarištva, ki je umrl pred slabim letom dni, 12. septembra. V odboru pravijo, da ga pogrešajo kot razsodnega človeka z velikimi izkušnjami, ki je deloval pomirjevalno, če je v razpravi nastala huda kri. Tisti, ki so delali z njim, so poprijeli, na Žigovo mesto je stopil Jože Ožbolt, prodoren človek, ki skrbi, da ne prihaja do zastojev in da bo obljuba izpolnjena.

»Z občutkom, da smo stvar pripeljali do konca, pozabimo na težave, ki jih je bilo pri tej akciji morda več, kot bi jih smelo biti,« pravi tovariš sekretar. »Toda, ni še konec; orodja še ne smemo spustiti iz rok. Zasaditi je treba še približno 4000 dreves, tako da jih bo ob vsej poti 7800. To načrtujemo za jesen in prihodnjo pomlad, če bo na voljo dovolj sadik. Razpisali smo natečaj za znak, ki traja do septembra, v njem pa lahko sodeluje vsak. Pomagajo nam vsa društva oblikovalcev, arhitektov in urbanistov. Po tej predlogi bomo izdelali tudi značke. Pot bo opremljena s puščicami, geodetska uprava pa bo dokončni potek poti vrisala v karto. Tako bo do 9. maja 1985, do 40-letnice osvoboditve Ljubljane, vse nared.«

Štiri metre široka, s peskom posuta pešpot, ob kateri bo z obeh strani zasajen drevored in jo bo obdajala posebna zelenica, je velika pridobitev za Ljubljano, saj so mestu od Napoleonovih časov naprej, ko je nastala

pobuda za Tivoli, zelene površine le jemali. Pot spominov in tovarištva pa ne bo le spomenik NOB, ki povezuje 102 spominska kamna in šest spomenikov ob vpadnicah, pač pa bo predstavljal obenem 68 hektarov velik park, ki lahko rabi različnim namenom. Seveda, po njej se bo vsako leto ob 9. maju vil pohod po poteh partizanske Ljubljane, toda to je le enkratna manifestacija. Pot pa bodo lahko telesno-kulturne organizacije izkoristile za re-

kreacijo – pozimi za kako smučarsko tekmovanje, spomladi ali jeseni pa na primer za tek. Osnovne šole bodo pot lahko uporabile za kak športni dan in za seznanjanje otrok z vlogo mesta Ljubljane med NOB. Tudi delovnim kolektivom bo pot na voljo za različne prireditve. Predvsem pa v odboru poudarjajo, da po poti ni dovoljeno nikakršno prevažanje, niti s kolesi niti z motornimi vozili, kar bi pot uničevalo. Navsezadnje ni pomembna le

gradnja, ampak tudi vzdrževanje poti. Dogovor s komunalnimi skupnostmi v Ljubljani je že sklenjen, to pa še ni vse. Skrb za vzdrževanje in ohranjanje mora prodreti v zavest ljudskih množic. Kajti že sedaj se dogaja, da vrtničarji posegajo na pot ali ob rob in tam sadijo paradižnike ter sadno drevje. To nikakor ni prav: to je že poseganje v družbeno lastnino in če je zamišljena zelenica, naj to tudi ostane!

Živa Drole

S sestanka paritetnega odbora

Namembnost je ostala

Šestega avgusta 1984 se je sestel paritetni odbor za spremljanje uresničevanja samoupravnega sporazuma o začasnem uporabi zdravilišča vojaških invalidov in borcev NOV Slovenije Strunjan, ki ga sestavljata delegaciji tovarne zdravil Krka iz Novmega mesta in ZZB NOV Slovenije. V njeni sestavi so po en delegat izvršnega sveta Skupščine SRS, Skupnosti pokojninsko invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji in trije delegati ZZB NOV Slovenije. Obravnavali so poslovanje Zdravilišča za vojaške invalide in borce NOB Strunjan v prvem polletju 1984. leta in cene storitev v zimski sezoni (november in december 1984) ter izhodišča za oblikovanje načrta poslovanja Zdravilišča v 1985. letu.

Iz poročila o poslovanju zdravilišča v Strunjanu vzemo, da je bilo v prvem polletju pozitivno in da so celo presegli planska predvidevanja. Poglavitno je, da je ostala namembnost zdravilišča tudi letos predvsem za vojaške invalide in borce NOB, kot je določeno v prej navedenem samoupravnem sporazumu. Letos so planirali 117.550.000 din celotnega

prihodka. V prvem polletju so planirali 39.650.000 din, dosegli pa 40.810.000 din celotnega prihodka, kar je 67% več kot lani in 3% več od planiranega v I. polletju 1984. Ti podatki kažejo, da so bile razpoložljive zmogljivosti letos bolj izkoriščene kot lani. Tako je bilo v I. polletju v zdravilišču 2900 domačih gostov z 28.684 oskrbnimi dnevi s povprečno dobo bivanja 10 dni in 597 tujih gostov s 4867 oskrbnimi dnevi s povprečno dobo bivanja 8 dni. Skupno število oskrbnih dni znaša 33551 t. j. 31% več kot lani in 14% več kot so načrtovali!

Sestava gostov je bila naslednja: 14% je bilo vojaških invalidov in borcev NOB na zdravljenju, 9% ostalih penzijskih storitev, 1% nočitev domačih gostov in 15% tujih gostov.

Od skupnega števila gostov je bilo 75% vojaških invalidov in borcev, in od tega približno 1% spremljevalcev vojaških invalidov. Trenutno se zdravi 61 vojaških invalidov iz Slovenije in Srbije. Med tujimi gosti so bili večinoma člani Vsedržavnega združenja partizanov Italije (ANPI) in

člani avstrijske Deželne zveze nekdanjih zapornikov, borcev proti fašizmu z Dunaja. Skupaj z njimi obsega odstotek udeležbe borcev 85%.

Krka je skladno z določili samoupravnega sporazuma zagotovila borem in upokojencem iz Slovenije za 20% nižje cene, kar pomeni v skupnem znesku 591.907,50 din.

V zdravilišču je zaposleno 87 delavcev. Na seji so ocenili, da jim primanjkuje okrog 25 delavcev (medicinski delavci, strokovni delavci v kuhinji, restavraciji, recepciji, skladišču, ekonomatu idr.). Kljub petim objavljenim razpisom niso uspeli zadostiti kadrovskim potrebam. Z iskanjem potrebnih kadrov nadaljujejo. Zaradi precejšnjega zaostajanja osebnih dohodkov zaposlenih delavcev za ostalimi delavci v gostinstvu in turizmu na obali so 1. julija letos osebne dohodke zvišali za 20%. Z zavodom za organizacijo dela pripravljajo dopolnitve kriterijev v samoupravnih splošnih aktih za nagrajevanje po delovni storilnosti. Pripravljajo nakup dveh stanovanj in preureditev družbene stanovanjske hiše v Piranu,

da bi tako poskušali rešiti zelo pereča stanovanjska vprašanja.

Jeseni bodo začeli adaptirati del prostorov zdravilišča, da bi razširili zdravstvene zmogljivosti, uredili bodo obalo. To bo zanesljivo še izboljšalo možnosti za kvalitetno zdravljenje in oddih.

Na seji so se dogovorili o cenah za november in december 1984: 800 din bo veljal oskrbni dan za borce NOB in upokojenke iz Slovenije ter 900 do 1080 din za druge samoplačnike. Zdravilišče bo tja do sredine oktobra polno zasedeno, zato priporočajo rezervacije 50 do 60 dni vnaprej.

Delegacija ZZB NOV Slovenije je med drugim opozorila na pritožbe gostov, da so cene v točilnici na obali previsoke. Priporočila je samoupravnim organom, naj jih znova preuči in nekatere znižajo. Prav tako je opozorila, da nekateri gostje z osebnimi avtomobili kvarijo zelenice, v katere so bila vložena znatna družbena sredstva. Predlagala je, naj bi parkirišča do prihodnje sezone tako uredili, da bodo osebna vozila zasenčena, prepovali pa parkiranje na zelenih površinah. Priporočila so bila sprejeta.

Dušan Berne

Nikaragovska opozicija in volitve

V Nikaragvi se je tudi uradno začela predvolilna kampanja za parlamentarne in predsedniške volitve, ki so napovedane za 4. novembra letos. Toda predvolilni boj v Nikaragvi ima žal »lepotno napako«, ki utegne – če že drugega ne – vsaj upočasniti proces demokratične prenove v tej srednjeameriški državi. Koalicija najmočnejših nikaragovskih opozicijskih strank je namreč zadnje dni julija sporočila, da se njeni kandidati ne bodo potegovali za položaj predsednika in podpredsednika države ter za poslanska mesta v prihodnjem 90-članskem parlamentu in ustavodajni skupščini. To svojo odločitev, da bo novembrske splošne volitve bojkotirala, je Demokratična koordinacija »utemeljila« s tem, da sandinistične oblasti niso sprejele zahtevo opozicije o začetku tako imenovanega »nacionalnega dialoga«, v katerega naj bi se vključile tudi protirevolucionarne skupine, in da torej »niso zagotovljene vse potrebne okoliščine za izvedbo zares svobodnih volitev«. No, pred dnevi je vlada v Managui sicer podaljšala rok za prijavo kandidatov za volitve do 16. t.m., vendar je predsedniški kandidat omenjene opozicijske koalicije Arturo Cruz med tem že ponovil stališče, da ne bo sodeloval na volitvah (pri čemer pa seveda ne gre izključevati možnosti, da se bo morda zadnji hip vendarle premislil).

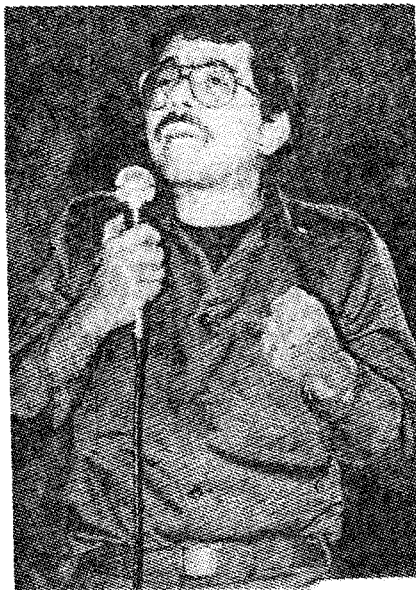
Že vrsto let pred, še posebej pa po tistem – za večino Nikaragovcev – zgodovinskem juliju 1979, ko so zrušili diktatorja Somozo, so bile obtožbe na račun ameriškega imperializma sestavni del propagande (proti)ofenzive sandinistične fronte. Prav tako pa tudi najvišji predstavniki Bele hiše prav nič ne skopirajo z obtožbami na račun nikaragovske hunte nacionalne obnove, češ da je v Nikaragvi na oblasti avtoritarni marksistični režim, ki da »pleše« pač tako, kot mu diktirata Moskva in Havana. V Managui seveda takšne očitke zavračajo in jih nič kaj radi ne slišijo, pa čeprav – resnici na ljubo – prihajajo iz uradnega Washingtona, ki je prej desetletja mirne vesti vsestransko podpiral Somozov fašistični režim, medtem ko zdaj pokroviteljsko bdi nad tisoči protirevolucionarjev vzdolž nikaragovsko-hondurške in nikaragovsko-kostariške meje. V tej propagandni vojni (v kateri pa Bela hiša očitno ne ostaja samo pri besedah) so sandinisti letos Reaganovi administraciji izbili iz rok nekaj adutov, ko so na februarjski proslavi ob 50-letnici smrti legendarnega generala Au-

gusta Sandina objavili, da bodo splošne volitve skoraj pol leta prej, kot je bilo sprva napovedano in kar naj bi skratka v praksi potrjevalo, da Managua uresničuje proces demokratične prenove v deželi. Ob tem politični opazovalci niso prezrli dejstva, da naj bi bile volitve v Nikaragvi skorajda vzporedno z ameriški, kar je v prid ameriškim demokratom, ki v predvolilnem boju na ves glas kritizirajo politiko Bele hiše do Srednje Amerike, hkrati pa naj bi se s tem zmanjševala tudi verjetnost, da bi se ameriški politični vrhovi – morebiti že pred novembrom odločili za (ne)posredno vojaško invazijo na Nikaragvo. No, komentatorji so lahko potem že kmalu v svoje komentarje zapisali nekaj, kar je bil pravzaprav pričakovani odgovor republikanske administracije na omenjeno novico iz nikaragovske prestolnice. Ameriška vlada je namreč javno izrazila dvom, ali bodo nikaragovske volitve res »svobodne« in v isti sapi zahtevala, da naj bi potekale pod nadzorstvom tujih opazovalcev. Sandinisti so na to odločno rekli »ne«, istočasno pa smo lahko iz Manague slišali tudi

obtožbo, da skuša Bela hiša odvrniti nikaragovske opozicijske stranke od sodelovanja na volitvah.

In priznati je treba, da je potem nikaragovska opozicija postavila vrsto zahtev, v katerih se bolj ali manj očitno zrcalijo interesi Američanov, pa tudi poznejši razvoj dogodkov je z marsičem opravičil oceno o utemeljenosti takšnih obtožb, saj pravzaprav ni skrivnost, da se marsikatera nikaragovska opozicijska stranka ne le spogleduje z Washingtonom,

veščanja ter vojski in policiji zagotoviti nestranskarški značaj. Naslednje vprašanje, okoli katerega so se kresala mnenja, je bila tudi odločitev sandinističnega vodstva, da bodo lahko prišli na volišča vsi tisti Nikaragovci, ki so dopolnili 16 let, znano pa je, da ima prav med mladino sandinistična fronta močno oporo. Potem je bil med razpravo o zakonu o predsedniških volitvah sporen tudi čas, ko naj bi predsedniški kandidati pred televizijskimi kamerami razlagali svoje po-

Daniel Ortega, sedanjí koordinátor hunte nacionalne obnove in predsedniški kandidat sandinistične fronte za nacionalno osvoboditev: »Nikoli se ne bomo pogovarjali s tistimi, ki morijo nikaragovske ljudi!«

marveč tudi deluje pod njegovo taktirko. Tako so na primer predstavniki opozicije že uvodoma napadli sklep nikaragovskega državnega sveta, da bodo hkrati potekale volitve za izvršilne in zakonodajne organe oblasti, ker da naj bi to novembra izvoljenemu vodstvu države omogočalo, da bo imelo prevlado nad odločitvami in vplivom zakonodajne skupščine. Nadalje je opozicija zahtevala, da je treba povsem ukiniti izredno stanje (ki so ga oblasti razglasile zaradi napadov kontrarevolucionarjev), odpraviti cenzuro v sredstvih množičnega ob-

litične programe – zaradi česar je opozicija tudi sklenila, da se razprav o omenjenem zakonu ne bo več udeleževala – še posebej pa velja opozoriti na zahtevo opozicijskih strank desnega centra in desnice glede tako imenovanega »nacionalnega dialoga«, v katerega naj bi vključili tudi predstavnike protirevolucionarnih skupin (pred kratkim naj bi se menda združili somozistična nikaragovska demokratska fronta, ki vdira na nikaragovsko ozemlje iz Hondurasa ter revolucionarna demokratska zveza, ki ima zatočišče v Kostariki). Takšno za-

htevo so namreč postavile najmočnejše opozicijske stranke, ki so se za potrebe predvolilnega boja pobratile v tako imenovano Demokratsko koordinacijo s socialnim demokratom Luisom Rivasom Leivo na čelu, medtem ko je bil za predsedniškega kandidata te koalicije izbran disident Arturo Cruz, ki je bil še leta 1981 član sandinistične vlade. Slednji se je prav zaradi tega imenovanja vrnil pred samim začetkom predvolilne kampanje iz Washingtona v domovino, toda to pot bi si lahko morda tudi prihranil, če ne bi opozicija računala na njen propagandni učinek. Kajti samo dan pred iztekom napreje določenega roka za vpis predsedniških kandidatov na uradni volilni seznam, je Demokratska koordinacija sklicala tiskovno konferenco, ki se je poleg dveh že omenjenih opozicijskih politikov udeležil tudi tretji najvplivnejši mož v koaliciji – krščanski socialist Agustín Jarquín Anaya. Na njej so

sporočili sklep te opozicijske zveze, da Arturo Cruz ne bo kandidiral za predsednika Nikaragve (to so zdaj, ko so sandinisti podaljšali rok za vpis kandidatov, spet ponovili), kot glavni vzrok za takšno odločitev pa je opozicijska koalicija navedla »nepopustljivost« sandinistične hunte kar zadeva »nacionalni dialog«. Najmočnejšim strankam iz vrst opozicije je skratka uspelo, da so – navzlic precejšnji prožnosti, ki jo kažejo sandinisti pri iskanju kompromisnih rešitev, – vendarle našle zahtevo, ki jo sandinistične oblasti, brez usodnih posledic, preprosto ne morejo sprejeti. Tako lahko vodilni predstavniki opozicije že danes v en glas podarjajo, da brez njihove udeležbe »volitve ne bodo veljavne«, hkrati pa za to valijo krivdo na sandiniste, češ »mi se ne izogibamo svoji zgodovinski odgovornosti, vendar vse potrebne okoliščine za izvedbo zares svobodnih volitev niso zagotovljene...«

Kajti zmaga sandinističnih kandidatov na novembrskih splošnih volitvah bržkone ne bi bila vprašljiva niti takrat, če bi se v volilno tekmo vključili predstavniki vseh opozicijskih strank, tako sandinisti, kot tudi njihova opozicijska doma in v tujini pa se po drugi strani zavedajo, da bi lahko pravzaprav govorili o Pirovi zmagi, če bo nikaragovsko opozicijo na volitvah zastopalo samo šest manjših političnih strank, ki se udeležbi na volitvah (še) niso odrekle. Ne gre namreč pozabiti, da ima uradni Washington – v okviru zaostrenih ameriško-nicaragovskih odnosov – zagotovo že pripravljene pikre komentarje tudi za tiste dni po 4. novembru, ko naj bi nikaragovski volilni upravičenci potrdili sandiniste za legitimne predstavnike oblasti, v teh komentarjih pa je prej ko slej že tudi zapisana »ocena«, da je režim v Nikaragvi poskrbel za »volilno farso«. Če torej sandinistični fronti (navzlic podaljšanim roku za prijavo kandidatov) ne bo uspelo pritegniti v volilni proces vse

predstavnike opozicije, bodo imeli toliko manjšo težo tudi (proti)dokazi vlade v Managui, da je bilo opoziciji – kljub izrednemu stanju, ki naj bi ga povsem ukinili 20. oktobra – dovoljeno organizirati predvolilna zborovanja, in da so lahko vse stranke izkoristile pred kratkim razglašeno svobodo izražanja in tiska, upoštevaje pri tem omejitve kar zadeva obravnavo »obrambnih vprašanj v okoliščinah vojnega stanja«. Skratka: že tako krhki most dogovarjanja in sporazumevanja med sandinistično fronto in najmočnejšimi opozicijskimi strankami, za katerimi stojijo zasebni kapital in del cerkve (ter Washington), je te dni močno omanj. In tako se vlada v Managui sooča z novimi pritiski, ki jih ne bo mogoče zmanjšati samo z revolucionarno retoriko, marveč predvsem z doslednim uresničevanjem proklamiranih načel sandinistične revolucije kot sta politični pluralizem in demokracija za vse sloje nikaragovske družbe.

Gosta mreža za nacističnega vojnega zločinca

V Granseeju, precej mirnem okrožju približno 70 km severno od Berlina v DR Nemčiji, se le redko zgodi kaj vznemirljivega. Ko so pred tremi leti aretirali tedaj 60-letnega »solidnega« meščana Heinza Bartha, so bili njegovi rojaki več kot presenečeni. Približno 9000 prebivalcev Granseeja je zvedelo, da so Bartha aretirali pod obtožbo, da je množični morilec, še bolj presenečeni pa so bili lani, ko je sodišče Bartha obsodilo na dosmrtno ječo.

Obrazložitev sodbe je bila: leta 1944 je Heinz Barth kot SS oficir vodil pokol prebivalstva v francoskem mestecu Oradour-sur-Glane. Kaj več o tem zločinu tokrat ne pišemo, čeprav je bil pokol v Oradourju dolga leta težka hipoteza za francosko-zahodnonemške odnose. Na sojenju zločincu Barthu tudi ni bilo pojasnjeno, kako je pravosodje DR Nemčije po 37 letih odkrilo zločinca.

Zdaj so v Vzhodnem Berlinu izdali knjigo, ki opisuje, kako so specialisti pri natančnem analiziranju dokumentov prišli na sled obsojenemu Barthu. Nato je minilo še kakšno leto, preden so ga identificirali in odkrili njegovo bivališče. Avtorja – Peter Przybiski, pravnik, gledalec vzhodnonemške televi-

zije znan kot scenarist serije »Državni pravdnik ima besedo«, in njegov sodelavec Horst Busse, po poklicu tudi pravnik, sta opisala pokol v Oradourju in proces proti vojnemu zločincu. Na začetku svoje napete reportaže, izšla je pod naslovom: »Oradourski morilec« sta odgovorila na vprašanje, ki so ga maja 1983, na začetku procesa zaman postavljali nekateri opazovalci: Kako so Bartha odkrili? Ali: Zakaj mu toliko časa niso prišli na sled?

Ko se je kot 25-letni po raznih stranskih poteh vrnil v svoj rojstni kraj Gransee, je popravil svoj življenjepis in prikrikl »temne« strani, med drugim članstvo v NSDAP in v enotah SS. Tako kot mnogi njegovi vrstniki je poskrbel za novo identiteto in eksistenco. Najprej je bil dekorater in aranžer, s 33 leti pa je že bil direktor neke veletrgovine v Granseeju. Z dopolnilnim šolanjem je dobil kvalifikacijo ekonomista in poslej delal kot referent za racionalizacijo poslovanja v okrožni gospodarski zbornici.

Kot mlad, zagnan nacionalsocialist je Heinz Barth leta 1939 vstopil v nacistično stranko NSDAP. Ni bil nikakršen lahkomišeln ali pustolovski sopotnik nacizma, temveč je že od začetka skle-

nil, da bo naredil kariero kot policist. Na procesu je trdil, da je slepo izvajal ukaze svojih nadrejenih. Leta 1942 se je kot gojenec policijske ofirske šole prostovoljno javil za člana eksekucijskega voda na češkoslovaškem, dve leti kasneje pa je kot ss untersturmführer organiziral pokol v Oradourju. Nemški vojaki so nagnali v vaško cerkev 642 nedolžnih Francozov in jih zažgali. Pogorela je tudi njihova vas.

V knjigi »Oradourski morilec« je zapisano, da je zlo-

činca še dolgo po koncu vojne dajala mora zaradi storjenih zločinov. Vsakokrat, ko je izpolnjeval anketne liste o svojem življenju, se je potil kot v največji vročini, mučila ga je nespečnost in podobno. »Z leti je potisnil svoje zločine v podzvest in bil konec koncev že prepričan, da je njegova preteklost pozabljena, da jo je trava dokončno prerasla.«

Nadalje beremo, da je izsleditev zločinca rezultat nedramatičnega, potrpežljivega in prav nič senzacionalne-

Po vojni je bil miren, vase zaprt ekonomist. 37 let po pokolu 643 prebivalcev majhnega francoskega kraja Oradour-sur-Glane, je nekdanjega esesovskega untersturmführerja Heinza Bartha le dosegla roka pravice.

ga delovanja. Leta so minila, preden so raziskovalci pregledali vse akte in jih kategorizirali. Med tem delom so našli na ime Heinz Barth. Da bi ugotovili njegovo identiteto, so se uradniki iz DR Nemčije povezali s svojimi kolegi iz Češkoslovaške. Ko so pregledovali dokumente o delovanju policijskega bataljona »Kolin«, so našli osebne podatke, rojstni datum in bivališče. Razumljivo je, da so najprej pomislili na Gransee in tam začeli iskati sumljivega nacističnega Komaj verjetno, toda zločinski ptič se je res vrnil v svoje gnezdo!

Ponarejeni podatki prav gotovo niso olajšali dela preiskovalcem. Težko je bilo dokazati, da je nevljivi, si volasi, ranjeni vojni veteran tisti, ki ga iščejo. Potrdilo je prišlo iz podatkov, ki jih hrani državni arhiv DR Nemčije. Te so iz povsem drugih razlogov svojčas odkupili od »US Document Center« v Zahodnem Berlinu. Nadaljnje dokaze je dala publikacija, ki jo je leta 1969 izdala založba Suhrkamp. Ni šlo drugače, Nemci, pa čeprav iz druge nemške države, iz DR Nemčije, so se morali obrniti tudi na Francoze, kjer so skoraj obupali v prizadevanjih, da bi odkrili ouradourskega morilca. Prisepili so sodni dokumenti iz Bordeauxa. Tam je bil Barth obsojen na smrt že leta 1953 – razumljivo v odsotnosti. Za sodbo verjetno nikoli ni zvedel, kajti v poročilu s proce-

sa, ki ga je objavil lokalni list »Märkische Volksstimme«, ni bilo njegovega imena.

Heinza Bartha so 14. julija 1981 aretirali v njegovem stanovanju. Slišati je bilo glasove, da ga je na Stechlinseeju prepoznala neka francoska turistka, ali pa, da se je ostareli mož nekega dne sam hvalil s svojimi dejanji v krogu znancev. Šele knjiga, ki je zdaj izšla, je postavila stvari na svoje mesto.

Mreža, v katero v DR Nemčiji lovijo nacistične vojne zločince, je od vsega začetka zelo gosto pletena. Do leta 1950 so obsodili že 12.147 oseb, v letih do 1983 pa je bilo še 721 procesov proti nacističnim zločincem. Heinz Barth je imel na tem seznamu zaporedno številko 12.869.

O vprašanju, ali se v DR Nemčiji še skrivajo vojni zločinci, pravnika Przybiski in Busse menita, da jih je nekaj, vendar prav gotovo še zelo malo. Izkušnje pri dosedanjem delu preiskovalcev in verjetnost sama dopušča jo mnenje, da jih bo nekaj izmed njih roka pravice le še dosegla.

Za zdaj še ni podatkov o tem, ali so Francozi zahtevali pri oblasteh DR Nemčije, da jim izročijo človeka, odgovornega za pokol v Oradourju-sur-Glane in že obsojenega zaradi tega zločina.

Še sveži podatki

Edmund Ceraj je bil po-

Venceslav Černigoj je bil podnarednik, sicer pa mehanik-strelec. Zavezniki so ga kot pripadnika italijanskih zračnih enot ujeli v severni Afriki. Prijavil se je v jugoslovansko enoto in se v letal-

Emil Trampuš je bil narednik-mehanik, doma iz Trsta. Tudi njegova življenjska zgodba je na začetku podobna prejšnjima. Na Bližnjem vzhodu se je kot ujetnik prijavil zaveznikom, končal mehaniški tečaj in letel na ameriških bombnikih. Na enem izmed poletov 24. avgusta 1944, ob vračanju z uspešno opravljene naloge v Avstriji, je bilo letalo sestreljeno nad Splitom in umrli so vsi možje.

Z vsako novo sledjo se širila krog Jugoslovanov, ki so se v drugi svetovni vojni na najrazličnejše načine in po različnih poteh znašli na strani zavezniških vojska in se borili proti sovražnikom. Čeprav daleč od doma so znali izbrati pravo stran in prispevali svoj delež k hitrejšemu koncu vojne.

Ivan Pezdirc in Alfonz Cestnik

Dobro sodelovanje z mladimi

Ker ni uspešno nobeno delo, zaprto v ozek krog, se tudi aktivnost krajevne organizacije Miran Jarč navezuje na aktivnost občinskega odbora ZZB NOV Bežigrad. In če na občinskem odboru pravijo, da so tovariši iz Mirana Jarca res delovni, potem to nekaj velja!

B. Ž. J.

izvenelo hvalisavo ali pa

Ker ni uspešno nobeno delo, zaprto v ozek krog, se tudi aktivnost krajevne organizacije Miran Jarč navezuje na aktivnost občinskega odbora ZZB NOV Bežigrad. In če na občinskem odboru pravijo, da so tovariši iz Mirana Jarca res delovni, potem to nekaj velja!

B. Ž. J.

Odkritje spominske plošče

Iz podatkov, ki jih hrani Pokrajinski muzej ljudske revolucije v Slovenj Gradcu, izhaja, da je že v zgodnji mladosti kazal nadarjenost v slikanju, saj je znal zelo dobro opazovati okolico, zlasti naravo. Svinčnik in papir sta postala njegova zvesta spremljevalca. Spoznal je Alojza Šumelja, ki je bil brez staršev in doma iz Selnice ob Dravi. Oba sta se šolala v izredno težkih razmerah. Tudi potem, ko sta se 1933. leta skupaj vpisala na akademijo za upodabljajočo umetnost v Zagrebu, kot redna študenta sta stanovala v borni podstrešni sobici. Bila jima je stanovanje in slikarska delavnica hkrati. Živela sta v nenehnem pomanjkanju, večkrat lačna kot sita. Oba sta sodelovala z levo usmerjenimi študenti in se udeležila

[illegible]

oddelek za umetnostno zgo-
dovino. Spomladi 1939. leta
je odšel na trimesečni resta-
vratorski tečaj na dunajsko
akademijo. Ko je tečaj

Franc Golob, je bil še kako dejaven pri narodnoobrambnih taborih na Lešah pri Prevaljah, Ojstrici, Libelčah in še kje. Tabore, ki so jih prirejali v poletnih mesecih, so organizirali napredno usmerjeni študenti in na njih ljudi opozarjali na nevarnost bližajočega se nacizma. Ob

Drago Miklavec

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZ

Smartno na Pohorju – Predvsem delavnost in poštenost

Uradnemu delu je sledil neuradni, v katerem so med drugim vsi skupaj zapeli tudi – himno.

Žalec »Ukradeni otroci,« neresen problem

Vprašanje »ukradenih otrok« ni novo, že desetletje vznemirja različna telesa, ki tako ali drugače skrbijo za zdravstveno in socialno varnost borcev NOV. Stališča glede te

Žalčani bodo skušali letos reševati – za to je pooblaščen Odbor ukradenih otrok – socialno varnost prizadetih skupaj z Republiškim odborom ZZB NOV Slovenije, vsaj kar zadeva zdravstveno varstvo. V dispanzerjih za borce naj bi jih obravnavali enakovredno z ostalimi udeleženci NOB. Načelno je bilo sprejeto tudi stališče, da se »ukradeni otroci« lahko posamično vključujejo v članstvo ZB NOV, posameznik pa mora izpolnjevati vsaj minimalne pogoje za sodelovanje oziroma aktivnosti.

Žalec – Več zapisanega

V Žalcu mislijo, da bo treba posvetiti negovanju in razvijanju izročil narodnoosvobodilnega boja še več pozornosti kot doslej, čeprav ni bilo tega tako malo. Nekateri znaki, pravijo žalski borci, vendarle kažejo na to. Predvsem bi morali v najkrajšem času zbrati vse pomnike in obeležje v občini, jih ustrezno obdelati in tako zbrane izdati v po-

Ziveti v duhu in z duhom časa, ki je že štirideset let za nami, je mogoče le z drugimi oblikami, drugačnimi prijemmi in predvsem s kar najmanj lažne nabrekliosti, bi lahko strnili mišljenje žalskih borcev, ki zatrjujejo, da bodo v prihodnje še skrbneje obiskovali svoje bolne tovariše, pa tudi tiste partizanske hiše na obrobjih občine, ki so potisnjene v pozabo, vendar so bile med vojno več ko pomembne za gibanje, odpor, danes pa životarijo ali pa žive v povsem neprimernih razmerah.

ACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ob prazniku obmejnih enot JLA Varovanje meje je naloga vseh

Letošnja osrednja proslava ljubljanskega armadnega območja ob 15. avgustu – dnevu graničarjev je bila na karavli Vič pri Dravogradu. Poimenovali so jo namreč po našem znanem revolucionarju in prvem poveljniku slovenske partizanske vojske Francu Leskošku-Luki.

Karavlo smo obiskali nekaj dni pred praznikom. Vojaški-graničarji so opravljali svoje naloge na meji, tisti, ki so bili prosti, pa so čistili okolico karavle in pleskali njeno notranjost. Na dvorišču nas je prijazno pozdravil komandir karavle Ilija Nacevski. »Naša pozornost je namenjena predvsem dogodkom na meji. Trudimo se, da bi bila meja varna in

Žarko Matić

politične trdnosti kolektiva. Pri tem je imela pomembno nalogo mladinska organizacija, skupina komunistov in pa odbor za red in disciplino ter samozaščito.

Karavlo Franca Leskoška-Luke obdajajo obdelana polja. Del je posajen s krompirjem in del s koruzo. Na drugi strani so posadili čebulo, solato, korenček in drugo zelenjavo. Nasadili so tudi sadno drevje. Vse to priča, da so tudi dobri gospodarji in se tako vključujejo v gospodarsko stabilizacijo. Veliko zelenjave pridelajo sami, zredijo tudi nekaj prašičev. Veliko prihranijo tudi tako, da so zmanjšali porabo električnega toka, vode in še kaj.

Od prijaznih gostiteljev smo se kmalu poslovili, da jih ne bi preveč zadrževali, saj jih je čakalo še veliko dela pri dokončni ureditvi karavle in njene okolice.

Obiskali pa smo tudi starešino Žarko Matića in ga vprašali, kakšen kolektiv je v karavli Franca Leskoška-Luke. »To je že nekaj let ena najboljših karavel v naši enoti. S svojim delom so se izkazali na vseh področjih dela in življenja. Sicer pa je

položaj ob meji, ki jo nadzira naša enota, dober. Že nekaj let nismo uporabili orožja. Z avstrijskimi obmejnimi organi dobro sodelujemo, vendar to ne pomeni, da smo s tem tudi zadovoljni«.

Žarko Matić je tudi povedal, da graničarji prav gotovo ne bi mogli tako uspešno opravljati svojih nalog, če jim pri tem ne bi tako vsestransko pomagali delavci organov za notranje zadeve in carine. Najpomembnejši pomočnik in zaveznik graničarjem pa so prebivalci ob meji. Takoj jim sporočijo, če se v njihovi okolici pojavi neznan človek ali avtomobil. Zgodilo pa se je že, da so sami pripeljali človeka, ki je hotel ilegalno prestopiti mejo.

Jože Laznik

»Graničarji prav gotovo ne bi mogli tako opravljati svojih nalog, če nam ne bi pomagali prebivalci. Številčno nas je premalo. Vsi se zavedamo pomena dobrega sodelovanja, zato se trudimo, da bi ga še izboljšali, s tem pa bi se bolj oživel našo zamisel splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite,« je ob koncu poudaril Žarko Matić.

Ustavili smo se tudi v Dravogradu in obiskali tamkajšnjo krajevno skupnost. Tajnika Jožeta Laznika smo vprašali, kako sodelujejo z graničarji. »Starešine iz obmejne enote, se pravi iz karavle, so vključeni in aktivno delajo v vseh organih krajevne skupnosti, socialistične zveze in druge. Skupaj smo načrtovali in napeljali sistem telefonije v obmejnem pasu. Še bi lahko našteval akcije, kje vse sodelujemo z graničarji... Zavedamo se, da so karavle sestavni del naše krajevne skupnosti, torej živijo z nami. Zato se ne delimo na graničarje in krajanje, saj smo vsi prebivalci te krajevne skupnosti.«

Bojan Kuntarič

Ilija Nacevski

da bi bilo čim manj kršitev določil o gibanju v obmejnem pasu. Zaenkrat smo uspešni in nimamo večjih problemov. Tu in tam kdo poskuša nezakonito prenesti kavo ali pa tehnične predmete,« je na začetku dejal Ilija Nacevski.

Ob budnem delu na meji pa graničarji niso zapostavljali dela pri izboljšanju bojne pripravljenosti in idejno-

Vojaka Ahmet Jusuf in Borko Cvetković ter njun zvesti spremljevalec pes Grom med rednim obhodom meje

Gasilci utrjujejo bratske vezi

Gasilsko društvo v Adlešičih, v Beli krajini, ki je bilo ustanovljeno pred petdesetimi leti, je v času svojega obstoja odigralo pomembno vlogo pri prebujanju revolucionarne zavesti v Beli krajini in utrjevanju bratskih vezi med prebivalci z obeh bregov mejne Kolpe. Visoki jubilej so proslavili pod pokroviteljstvom pobratene krajevne skupnosti Stara Ljubljana, ki so ga združili še s proslavljanjem belokranjskih izseljencev in vojni ujetnikov. Ob tej priložnosti je podpredsednik KO ZZB NOV Stara Ljubljana Vladimir Verhek izročil domačim gasilcem ključ novega kombiniranega gasilskega vozila, nad katerim je

prevzela pokroviteljstvo KS Stara Ljubljana. Visoki jubilej so obeležili z izdajo gasilskega zbornika »Petdeset let gasilskega društva v rdečih Adlešičih«, ki ga je zbral, uredil in izdal Janez Kranjc iz Ljubljane.

Gasilci v tej krajevni skupnosti ob Kolpi že vrsto let prispevajo h krepitvi bratskih vezi med prebivalci dveh republik, ki pa jih že stoletja družijo skupna usoda. Tako so se trdno povezali z gasilci iz Karlovca, Ozlja, Duge Rese, Mahičnega, Mržljakov, Prilicjev itd. Sodelovanje je dobilo poglobljene oblike, ki odsevajo tudi na drugih področjih družbenega življenja. V zadnjem

času so se poglobile tudi vezi z uredništvom »Karlovački tednik«, ki so ga med revolucijo tiskali v tej krajevni skupnosti, ravno tako pa z novinarji radia Karlovac. Skratka, v krajevni skupnosti Adlešiči so na široko odprli vrata bratskemu sodelovanju, ki ne ostaja samo pri besedah, ampak vedno bolj prerasča v dejanja.

Ob jubileju so zaslužnim gasilskim delavcem in gasilcem podelili številna krajevna, občinska in republiška gasilska odličja. Posebne pozornosti so bili deležni trije od še živih ustanoviteljev GD Adlešiči – Niko in Anton Veselič ter Miko Skube.

Slavko Dokl

Dragan Panić

Dane Čudić

Dragan Janjić

Med graničarji na Goriškem

Obdana z zaselki in vasjo, vinogradi in zelenjem je karavla Neblo prej podobna počitniškemu domu kot pa vojaškemu objektu. Ta vtis utrjujejo tudi številna športna igrišča, ki so jih zgradile pridne roke številnih generacij graničarjev. Povsod okoli karavle pa vladata red in čistoča.

S komandirjem karavle Danetom Čudićem smo sedli za prostrano mizo na dvorišču, pridružila pa sta se tudi deseter Dragan Janjić in vojak Dragan Panić, ki nas je takoj opozoril na vzorno sodelovanje s krajanji. Poudaril je, da je to pristno, močno in vsakdanje. Skupaj s krajevno skupnostjo so pripravili načrt za varovanje državne meje, prirejajo skupne proslave ob dnevu JLA, 29. novembra, dnevu mladosti, dnevu graničarjev in druge. Tudi letošnji praznik so proslavili družno. Bilo je še posebej slovesno, saj so hkrati proslavili tudi štirideseto obletnico delovanja in varo-

vanja državne meje nove Jugoslavije.

Dragan Janjić je pomočnik komandirja in je svojo nalogo ocenil takole: »Ni težko nadomeščati in opravljati komandirjevo nalogo. Naš kolektiv je enoten, vsi pa smo dojeli smisel naših dolžnosti, učenja in vsega drugega, kar sodi k varovanju naše meje«.

To je potrdil tudi starešina Dane Čudić, ki je posebno poudaril zaupanje v graničarje in skupna prizadevanja mladinske organizacije, članov zveze komunistov, sveta za red in disciplino, ki skupaj skrbijo, da njihov kolektiv dosega najboljše delovne rezultate. Kako opravljajo svoje dolžnosti na meji, kako so bojno pripravljeni, kako vzdržujejo orožje in tehniko, pa pove dejstvo, da so bili ob dnevu graničarjev najboljši v enoti, ki ji poveljuje Radomir Lazić.

Dobrih uspehov pa graničarji iz karavle Neblo niso dosegli samo na področju

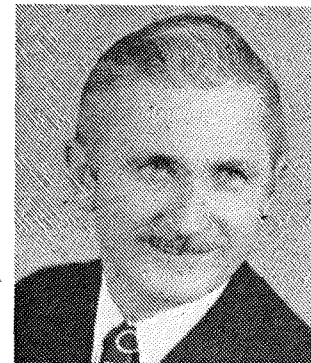
vojaško-strokovnega usposabljanja in idejnopolitičnega izobraževanja, ampak tudi drugje. Tako so letos na svoji »farmi« veliko pridelali. Vrtnine, ki jih pridelajo, zadoščajo vsem njihovim potrebam. Prav tako se sami oskrbujejo s svinjskim mesom, ki ga priredijo. Pomagali pa so tudi drugim karavlam, ki nimajo možnosti pridelovati zelenjave in pitati prašičev. Privarčevali so tudi veliko vode, plina, električnega toka in sami opravili nekatera vzdrževalna dela na poslopjih, ki jih imajo.

Ob koncu obiska je vojak Dragan Panić, sicer vzoren vojak, dejal: »Vojaki smo veliko prispevali k takšnim rezultatom naše karavle. Toda veliko zaslug za to ima tudi naš komandir Dane Čudić, ki nas je vedno pravilno usmerjal in dajal tehtne nasvete za še boljše delo. Uspehi so potrdili, da je imel prav«.

Mile Gojković

Vedno pripravljen pomagati

Pogovor z Dušanom Tišmo

Dušan Tišma je dobil zlati znak ZRVS Jugoslavije za svoje požrtvovalno in uspešno delo v organizaciji ZRVS in za uspehe na področju podružbljanja SLO in DS. Za dosedanje delo je že prejel red za hrabrost, red za sluz za narod 2. vrste, red za vojne zasluge 3. vrste, red za vojaške zasluge s srebrnimi meči in red republike z bronzastim vencem. Poleg številnih priznanj s področja SLO in DS mu je republiški sekretariat za notranje zadeve podelil značko vzornega voznika.

Prvega julija 1942 je kot mlad aktivist odšel v partizane, v Bukovački odred severne Dalmacije Sime Dubajca. Pozneje je bil v 3. dalmatinski udarni brigadi do sedme ofenzive, kasneje pa se je brigada pripojila 13. primorski diviziji. Z brigado je med vojaškimi operacijami obšel Liko, Kordun, Banijo, del Bosne in Dalmacije. Svojo borbena pot je z brigado končal v boju za Trst in Ilirsko Bistrico. Po vojni je končal inženirsko oficirsko šolo in je bil do leta 1956 aktivni starešina v JLA. Pozneje se je zaposlil kot referent za operativno tehnično službo v oddelku za ljudsko obrambo kraja Maribor. Lani se je

drugič upokojil v upravnem organu za ljudsko obrambo mesta in občin Maribora.

Že od nekdaj ima Dušan Tišma veselje s fotografiranjem, doslej je posnel dosti dogodkov in pripravil tudi razstavo svojih fotografij. V njegovem arhivu se je nabralo dosti posnetkov s področja civilne zaštite, ZRVS in obrambnih priprav.

Z zdravniško ekipo v okviru civilne zaštite je bil tudi na različnih potresnih področjih doma in v tujini. Z mariborsko in republiško zdravstveno ekipo je bil vključen v akcije ob potresih v Skopju, Tolminu, na Kozjanskem, v Banjaluki in v Italiji. Posnel je vrsto dogodkov za razstavno gradivo.

Kljub upokojitvi nikoli ne miruje. Malo bolj kot doslej

skrbi za svoje zdravje. Ukvarja se s kolesarjenjem, uživa v naravi in koristno preživlja svoj prosti čas. Še vedno pa je pripravljen pomagati kot voznik, če je njegova pomoč potrebna.

Vedno je bil na svojem delovnem mestu znan kot človek, ki zna skrbeti za svoje vozilo in ga v redu vzdrževati. Pri mestni konferenci ZRVS Maribor je še vedno član komisije za IPD. V krajevni skupnosti Koroška vrata je predsednik komisije za oživljanje in ohranjanje tradicij NOV in član poravnalnega sveta pri svetu krajevne skupnosti. Tudi v prihodnje je pripravljen sodelovati na različnih področjih, če bi bila njegova pomoč potrebna.

M. K.

Razširjanje dejavnosti

V pripravah na programsko-volilno konferenco ZRVS v Domžalah so izdelali poročilo, ki je dobro in v pregledni obliki zajelo vse dejavnosti rezervnih vojaških starešin v občini. Ugotovili so, da so veliko bolj uspešno delovali znotraj ZRVS, v večji meri pa se vključujejo v delo v drugih okoljih.

Res jim tem niso delali povsod enako, saj bi denimo v nekaterih delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih lahko imeli rezervni vojaški starešine pomembnejšo vlogo. Ob tem pa ostaja še vrsta nalog, v katerih bi se lahko člani ZRVS aktivno vključili. Po tem sodeč krajevne organizacije ne delujejo tako, kot bi morale. Njihova naloga za prihodnje je, da izboljšajo delo na tem področju.

Programsko-volilne konference se je udeležil tudi predsednik skupščine občine Domžal Karel Kušar, ki je med drugim izrekel priznanje rezervnim starešinam za njihovo delo minulega obdobja in hkrati opozoril, da je pred njimi še veliko nalog, predvsem pa naj bi več storili za poživitev dela obrambnih krožkov.

Vse to so delegati sprejeli in vnesli v programsko osnovo dela za prihodnje obdobje. Občinska konferenca ZRVS se bo zavzemala za večjo vključenost članov v vse oblike družbenega življenja, predvsem pa jim nalaga vrsto nalog pri obrambnem usposabljanju.

Ob koncu konference so za predsednika znova izvolili Stanislava Česna, ki je organizacijo uspešno vodil tudi v minulem mandatnem obdobju.

Vojislav Savković

Obisk v Jurkloštru

Od obljub se ni še nihče zredil

»Če so drugi živeli razkošno, mi nismo krivi!«

Slišati je bilo kot tožba in gney hkrati.

»Se malo in ostali bomo brez otrok, kmetije brez gospodarjev, hribi brez ljudi,« je Franc Bezgovšek z odločno besedo udaril med razpravljalce na laški borčevski letni skupščini.

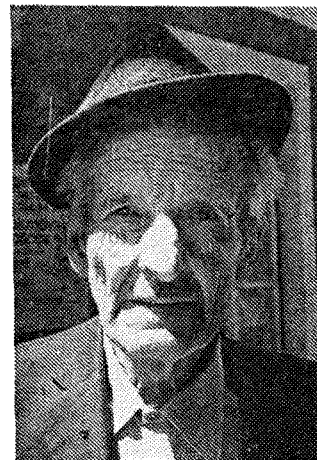
Franc Bezgovšek: Če bo šlo tako naprej, bodo kmetije v desetih letih spraznjene!

Tako mislijo v hribovitih predelih Kozjanskega, okoli partizanskega Jurkloštra, pod Volušem, na Polani, Henini, Marofu, v Mišjem dolu. V teh bregih so se ljudje še nedavno pekili za grofa in veleposestnika. Trpko žulijo v sebi to grenko resnico: malo novega se je naselilo v grapah, ki se izgubljajo proti Lisci.

Skozi slikovite kanjone, ki jih je skozi davnino ustvarila čista, skorajda kristalna Gračnica, se človek pridre v Jurklošter pol po alfatu pol po makadamu, mimo spomenika »živemu zidu« in padlemu heroju Iliji Badovincu.

Starodavno naselje

Starodavno naselje, stisnjeno v ozek prostor med hribovjem in Gračnico, bogu in ljudem za hrbtno, kot še danes trdijo hribovci, najpopolneje označuje troje dejstev. To in še kaj, vendar ne veliko, je preostalo ljudem tu naokoli, da se pohvalijo.

Anton Cesar: »Le kdo bo zemljo obdeloval?«

Prvič, samotno dolinsko kotlino so si pred davnim časom izbrali za svoje poslanstvo menihi kartuzijanci, natančneje škof Henrik, ki je okoli leta 1172 ustanovil kartuzijanski samostan v Jurkloštru. Pozneje je bil samostanski oče zelo naklonjen tudi celjski grofovski rodu, še posebej Frideriku. Samostan z edinstvenim cerkvenim stolpom pada med naše najpomembnejše kulturnozgodovinske spomenike.

Drugič, Jurkloščtrčani vedo povedati, da je bila v njihovi cerkvi pokopana Veronika Deseniška, druga žena celjskega grofa Friderika, ena najbolj znanih osebnosti v naši literarni zgodovini. Kje je pokopana, ne ve nihče.

Tretjič, na območju Jurkloštra je poleti 1944 nastala

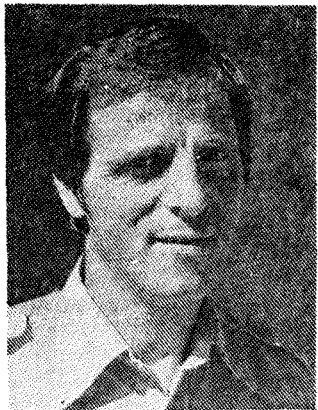
»jurkloštrska republika«, vojaško-politično telo z vsemi elementi in lastnostmi, ki opredeljujejo takšno tvorbo. Na osvobojenem ozemlju je bilo izredno močno partizansko šolstvo, ki mu je sledilo gospodarstvo, do potankosti pa je bilo organizirano politično življenje. Ljudski odbori so bili demokratično izvoljeni, imeli so že oddelke za gozdarstvo, lovstvo, kmetijstvo, trgovino in obrt, prosveto in kulturo, zdravstvo...

»Odločali smo, kot danes ne odločamo,« je bilo nekajkrat slišati tisti dan, ko smo se prebijali skozi te tri oprne točke jurkloštrske biti.

»Nič takega ni, kar bi ljudi vezalo!«

Zraven novega poslopja v dolini, enega redkih v zadnjih letih, v skromni hišici pod košatim drevsom, uraduje vodja in tajnik krajevnega urada, Edi Gračner.

»Krajevna skupnost Jurklošter, največja v laški občini, pove, premore v 360 gospodinjstvih 981 ljudi. Spada v nerazvito območje občine in se-

Edi Gračner: »Rad sem optimist. Zdi se mi, da se izsejavanje ustavlja, da je tudi otrok nekaj več, vprašanje je, le ali bomo znali to izkoristiti.«

veda Kozjanskega, kolikor ga je še v občini. To velja za kraje Jurklošter, Breze in Vrh.

Le okoli dvajset čistih kmetov premoremo, ostali so polproletarci, ki hodijo na delo v Laško, Store in Celje. Deset jih zaposluje TIM-Laško, tozđ ESOT, petnajst celjsko gozdno gospodarstvo in še nekaj Lesna galanterija v dolini Gračnice, nekaj tudi hrastniški rudnik. Dnevno se seli iz kraja v kraj sedemdeset ljudi.

Z avtobusnimi zvezami so še kar zadovoljni, ne pa tudi z avtobusom celjske tovarne EMO, ki s svojim avtobusom vozi v Celje deset delavcev, ne da bi dovolila, da poberejo še kakšnega drugega potnika. Administracija je očitno tudi tokrat močnejša od življenja. Skorajda prazen avtobus je ob čakajočih potnikih kar preveliko razkošje za današnje, stabilizacijske čase.

»Rotili smo EMO in celjsko prevoznisko podjetje Izletnik, naj spremeni to progo v delavsko... S tem se je ukvarjala OK SZDL v Laškem. Zaman! Nekateri plotovi so še vedno previsoki,« je nemočen Gračner. Zaradi vsega tega, pravi, se bosta pravkar izselili še dve mladi družini. Ustreznega prevoza na delo ni, torej tudi ne možnosti za preživetje. Redne avtobusne zveze so sicer dobre, vendar ne ustrezajo delavcem.

»Nič takega ni, kar bi ljudi vezalo,« je nekoliko pozneje dejal starejši možakar pod košatim drevsom v samem središču Jurkloštra.

Čez nekaj borih let bo te besede premlevalo tudi tistih osemnajst otrok, ki še hodijo v jurkloštrsko štirirazrednico in preostalih sedem, ki še gulijo šolske klopi v heninski šoli, v poslopju, kjer je bila v obdobju

»jurkloštrske partizanske republike« prva šola na osvobojenem kozjanskem ozemlju in ena prvih na Štajerskem. Šola na Henini je imela štiri oddelke s 113(!) učenci, Jurklošter pa dva oddelka s 130(!) učenci.

Različna merila za gospodarnost

Danes otrok ni, jadikujejo v jurkloštrskih zaselkih. Po vojni so zgradili novo šolo v Jurkloštru, osemletke so bile na Henini in v središču krajevnih skupnosti. Danes se vozijo v več kot dvajset kilometrov oddaljene Rimske Toplice in na Planino.

»Je to gospodarno? Toliko vozarjenja, se vprašujeta Gračner in Bezgovšek in vsa ostala jurkloštrska srenja, nekdaš zelo uporniško razpoložena, z dušo in srcem za stvar, za njihovo »jurkloštrsko republiko«. Pred ukinitvijo, pravijo, je bilo v obeh osemletkah okoli tristo otrok. Ko so leta 1953 v kraju ukiniteli še žago, je začelo število otrok naglo upadati in s tem seveda tudi prebivalcev.

Pravimo, zdaj je treba stisniti pas, ker smo prej živeli razkošno in treba je razumeti, da ni denarja. Da je z naložbami konec. Konec z modernizacijo cest. Vse to razumemo, vprašanje je le, kdo in kje je živel razkošno? Mi na manj razvitih območjih? Že tako smo najmanj dvajset let za ostalimi, naj pademo še za dvajset?«

Gračner prekipeva. Različna merila za gospodarnost ga razburjajo. Merila, ki bodo naposled dosegla le to, da se bodo nekatera območja v Sloveniji povsem izpraznila.

Poslovimo se od Gračnerja. Zatopi se v papirje. Za našim hrbtno ostaja kolikor toliko sodobna sprejemna in oddajna aparaturna, bržkone za potrebe splošnega ljudskega odpora. Ali res splošnega, če pa ni ljudi?

Pri Volavšku na Polani premlevamo kmetijske natezalnice, križpotja in težave, (ne)umnosti in nedorečenosti, puhel aktivizem, navadno še rojstnega dne ne preživijo.

Vročina naravnost grize v rebri. Proti Henini zrak trepetava meglicah. Na poljih in travnikih ni žive duše. Ob cestnem robu se praši in duši razoglav možakar. Kot da je življenje izumrlo ali se vsaj ustavilo. Za nedoločen čas...

Kmetijska zadruga Laško, izvemo, nima ustreznih ljudi, ki bi vodili kmetijstvo v Jurkloštru. In rekli so še, da se ne izplača. Zato so krajani sklicali problemsko konferenco o kmetijstvu.

Vse več je praznih hlevov

Razgretost je naredila svoje. Ljudje so povedali, kaj jih teži, zakaj odhajajo, kaj storiti.

Ustanovili so kmetijsko sekcijo. Povedali, da se kmet počuti osamljen v svojih prizadevanjih. Da je nezaupljiv. Včasih, so rekli, ko smo imeli svojo zadrugo, so bili hlevi polni, danes pa prazni. Dva silosa na Marofu, zgrajena z našim denarjem, sta že pet let prazna. Že dve leti obljubljajo, da bo na Marofu tristo glav pitalcev... To bi pomenilo dodatno zaposlitev za ljudi. Zapisali so: imamo lepe možnosti za ovčerejo. Spomnili so se na načrte za farmo piščancev na Marofu. Šeststo jih bo, je obetal direktor kmetijske zadruge...

Franc Bezgovšek je predsednik jurkloštrske borčevske organizacije.

»Šestdeset odstotkov prebivalcev v krajevni skupnosti je starejših od šestdesetih let in če se bo izseljevanje nadaljevalo tako hitro kot sedaj, bodo kmetije v desetih letih prazne. O tem smo razpravljali tudi borci. Obljubljeno je bilo, da

bodo razširili obrat TIM, v drugi polovici lanskega leta naj bi delo dobilo že dvajset krajanov. Ostalo je le pri besedah. Telefon ima sicer res vsaka vas pa tudi vodo, le cestne poveza-

Albin Volavšek: »Dandanašnji je težko povedati resnico, četudi v mirnem tonu, ker ti potem kaj hitro zabrusijo, da si nergač. Jaz mislim, da je krivo prej to, da neradi slišimo resnico. Ni dvoma, da smo veliko naredili, pa kaj bi se kar naprej hvalili – dobro delo se samo pohvali.«

ve s širšim Kozjanskim nas jezijo. Še vedno ni asfaltirana za nas življenjsko pomembna cesta iz Rimske Toplice. Zatika se tudi pri elektriki. Slaba napetost žre kmetom živce. Elektru Celje pa precej manj, saj ne kaže nikakršnega razumevanja za naše probleme. Nasprotno pa nam Elektro Krško – žal smo razdeljeni med ti dve organizaciji – daje kolikor more. Z njihovo pomočjo smo napeljali šest kilometrov kabla.

Ljudje s televizije, ki so si prišli ogledat teren zaradi slabe slike, so pošteno vrgli karte na mizo: vsaj zaenkrat ni nikakršnih pogojev, da bi se položaj izboljšal.

In tako jurkloštrski ljudje lebdiyo v zraku in obljubah. Pomoč je in je ni. Še največ je obetov. In še več starosti, nadežne, nejevoljne, brez upov, zagledane v trpljenje osamljenega odhajanja.

Med Jurkloščtrčani je precej borcev. Ni socialnih problemov, tudi stanovanjskih ne. Le sami so, preveč sami. Mladi odhajajo, opozarjajo na slehernem borčevskem sestanku, ko se vrnejo na domačije, – znova premlevajo samoto in jo odri-vajo. Zakaj nam ne pustite šole v Jurkloštru, na Henini, čemu nam odvajate otroke? Glejte, modrujejo, kako je s tem prevažanjem otrok. Človek se vozi in vozi, le malo je doma, mladost se hitro navaja in – odva-ja ter kaj kmalu pozabi na dom.

Vrnili smo se že iz razžarjene Polane. od Volavška, ko smo

srečali na cesti osemdesetletnega Antona Cesarja.

»S petinsedemdesetletno ženo živiva sama, brez otrok, na 24 hektarih zemlje, s petimi glavami živine... Dal bom sorodnikom, pomagajo nama, skrbijo za naju, samoto odganjajo od hiše, prijetneje je tako,« je razpredal v senci, betezen in ubog.

Cesar je bil v partizanski delavski četi v okolici Jurkloštra. V partizansko vojsko je odšel po napadu na Kozje, 9. septembra 1944. Odšel bi v Kozjanski odred, če ne bi bil bolan in je dr. Drolc odredil drugače.

»Takšnih, beteznih in samih, je še kar nekaj tu okoli; po kolotacih, meni podobnih, se je grenko pošalil na svoj račun. Tudi veliki kmetje so med njimi, ki ne vedo, kaj bo pozneje, ko njih ne bo več. Ne vemo, kdo bo zemljo obdeloval, če jo sploh bo kdo. Vidite, pred vojno in po njej je bilo tu precej žag in mlinov. Danes sta od devetih žag ostali le dve. Bi pa res lahko malo bolj pogledali na tole Kozjansko!«

Oddrsal je naprej, v globačo, počasi, previdno tipajoč s palico se je spustil v tesno dolinico, v jutrišnji dan, ki bo natančno takšen kot današnji, kot je bil včerajšnji. Z manj obljub in več razumevanja bi lahko bil drugačen. In tudi stabilizacijski davek bi lahko bil pravičnejše razdeljen.

Nekdo bo v prihodnje zagotovo zahteval račun za ta nenehna odhajanja. Če že ljudje ne, pa narava.

Milenko Strašek

Odmev na Nagrado vstaje

Že večkrat sem, tudi javno, poudaril, da nisem pristaš denarnih nagrad, ker menim, da bi bilo bolje, če bi bolj pošteno plačali pisateljsko delo oziroma delo nasploh. Sploh bi bilo treba natančneje opredeliti pojem nagrada, ko že razpravljamo o njih. Navadno je s tem pojmom povezan tudi denar. V našem primeru, torej pri Nagradi vstaje slovenskega naroda, gre za povsem drugo stvar. Rekel bi: pisno priznanje, listina... Vendar ne: tam jasno piše, da Republiški odbor ZZB NOV Slovenije podeljuje (nam) Nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1984.

Tako piše za posameznike, tako tudi za naše štiri skupine.

Kljub vsej skromnosti človeku godi kakršnokoli priznanje, podeljeno javno in objavljeno v vseh občilih, obide ga občutek, da njegovo nesebično delo vendarle ni ostalo neopaženo.

Bržkone so se tako počutili tudi drugi. Prepričan pa sem, da se vsaj nekaj njih ni povsem tako, kajti dobili so (smo) nagrado, ki to ni bila. Ne delam za denar, vendar se mi zdi, da bi vendarle bilo dobro, če bi končno natančno opredelili, kaj je kaj. Že res, da sleherni priznanje človeka spodbudi in da so bile te »listine« izročene z najboljšim namenom, vendarle ostaja grenak priokus.

In naprej: zelo slabo sem se počutil, ker sem »nagrado« dobil tako »pozno«. Zakaj pozno? Priznanje naj človeka spodbuja, ohrabljuje, mu daje moči za prihodnje delo. Jaz sem oddajo Še pomnite tovariši na ljubljanskem radiu urejal celih osemnajst let. Sam! Tudi razširil sem jo. V vsem tem času nisem prejel niti enega samega priznanja, urejati pa sem jo nehal pred desetimi leti. Sprašujem se torej, zakaj tako pozno ta »nagrada«? Vse to se mi zdi žaljivo. Kot da bi nekdo hotel popraviti zamujeno.

Še enkrat: niti jaz in gotovo tudi drugi ne pišemo za »nagrade«, res pa je, da takšne »nagrade« ne vplivajo na nas spodbudno, kot bi morale in je bržkone tak tudi njihov namen. Kvečjemu demoralizirajo. Zlasti še ob tako bednih honorarjih (za kronike, denimo), ki zagotovo niso »plačane po delu«. Torej: spet gre za zanesenjaštvo. Pri tem pa veliko ljudi; tudi borcev, misli, koliko neki zaslužimo s svojim, pogosto prav neprijetnim delom. Prišel sem torej do jedra problema. Prav te dni, ko sem dobil »nagrado«, sem moral ničkolikokrat slišati od znancev, prijateljev, soborcev stavek, češ, spet si dobil kupček denarja. In to je zame – žaljivo.

Ivan Jan

Odgovor Petra Levca, predsednika žirije za podeljevanje nagrad vstaje slovenskega naroda, ki ga objavljamo v celoti.

»Ivan Jan upravičeno negoduje nad tem, ker se pri naših nagradah vstaje beseda »nagrada« marsikdaj napačno uporablja. Kopijo te svoje kritike je konec julija poslal direktno meni. Žiriji, ki odloča o teh nagradah, namreč zadnja tri leta predsedujem jaz. Janova kritika zato leti name, se pa z njo popolnoma strinjam.

Nagrade vstaje slovenskega naroda so bile prvič podeljene leta 1966. Vsako leto jih je pet. Toda leta 1978 je naš republiški odbor ZZB NOV poleg tradicionalnih nagrad prvič podelil tudi nekaj moralnih priznanj, namenjenih zaslužnim uredništvom ali ustanovam. Žal pa za takšna priznanja ni uvedel posebnega naziva, zato se je izraz »nagrada vstaje« odtlej mehanično uporabljal tudi za omenjena moralna priznanja. Takšno poimenovanje pa ni bilo najbolj posrečeno in če doslej ni bilo deležno javne graje, je bilo to nedvomno mogoče le zato, ker članov »nagrajenih« uredništva ali uredniških odborov nismo poimenovali, prav zato je neustrezna beseda »nagrada« tudi manj motila. Letos pa so bili člani treh »nagrajenih« (beri: javno pohvaljenih) skupin poimenovali. V takem primeru pa neustrezen izraz »nagrada« lahko povzroči resne nesporazume. Ne trdim, da se je naša žirija tega problema dovolj zavedala, a zavedala se ga vendar je. Zato sem ob letošnji (pa tudi ob lanskii in predlanski) podelitvi nagrad v imenu žirije posebej poudaril, da tisto, kar Republiški odbor ZZB NOV podeljuje zaslužnim uredniškim odborom, niso denarne nagrade, ampak moralna priznanja. To nujno in javno izrečeno pojasnilo pa je naš tisk zamolčal.

To seveda ne pomeni, da so novinarji krivi za tisto, kar upravičeno graja tovariš Jan. Nikakor ne! Pravi vzrok tiči drugje in je zdaj že tudi odstranjen. Znano mi je, da bo republiški odbor ZZB NOV Slovenije na prvi naslednji seji uvedel primeren naziv za omenjena moralna priznanja in zato ob naslednjih podelitvah teh nagrad in priznanj ne bo več nobene nejasnosti glede tega, kaj je kdo prejel, ali priznanje ali pa res nagrada.

Po izteku 31. puljskega filmskega festivala Presledek med dvema poglavjema

Ena izmed očitnih posebnosti letošnjega festivala jugoslovanskega igranega filma je bila domala popolna odsotnost filmskih del, ki bi obravnavala vojno ter narodnoosvobodilni boj in revolucijo. Z izjemo Bulajičevega **Velikega transporta** sploh nismo videli partizanskih uniform na letošnjih puljskih filmskih platnih. Vojni čas je sicer – deloma in iz posebnega zornega kota – v svojem filmu **Zadarski memento** odslakal še Joakim Marušić, čigar protagonist, kmečki sin iz Dolca, je pred nami podoživel vseh dolgih petindvajset let italijanske okupacije Zadra ter v njihovem okviru tudi najbolj dramatična medvojna leta tja do »padca Italije«; samo od strani, v nekaj retrospektivnih reminiscencah pa se ga je dotaknil tudi Aleksandar Fotez v svojem **Lazarju**, neke vrste psihopatološki študiji o kmečki ženi in materi ter njenem sinu, katerih življenje se je dolgih dvajset let po močevi (oziroma očetovi) smrti na sremski fronti utapljalo v tolmunih paranoične brezizhodnosti in razpada, ki je posledica v vojni prestanih muk. Toda obeh filmov ne kaže označevati in obravnavati kot posege v tematiko boja in revolucije. Navsezadnje se tudi ob Bulajičevi odslakavi formiranja velike borčevske kolone, ki se z banatsko-sremske ravnice skupaj z begunci ter v nenehnih spopadih z nemškimi oklepnimi, letalskimi ter rečno-mornariškimi enotami pomika proti Savi in bosanskim hribom, zastavi vprašanje, ali vizualizacija tega dogajanja kakorkoli presega svojo epsko-pripovedno raven in nam o ljudeh, o odnosih, o dinamiki revolucije sporoči kaj več kot zgolj znana, zunanja dejstva.

Kakorkoli že: novih, globljih, pomen vsega, kar je na tem planu nastalo v prejšnjih letih in desetletjih, presegačih filmov o narodnoosvobodilnem boju in revoluciji, že nekaj časa ni na spregled. Prav letošnja podoba jugoslovanske filmske usmeritve pa je v tem pogledu dosegla skrajnost, lahko bi rekli, da je kar neke vrste »zmrzlišče«. (Je naključje, da sta prav v tem in takšnem trenutku ugledali luč sveta obe knjigi obsežne študije beograjskega kritika, enega veteranov našega pisanja o filmu Milutina Čolića z naslovom **Jugoslovanski vojni film**? Zdi se, kot da je s tem omembe vrednim publicističnim dejanjem zaznamovan konec nekega dolgoletnega, večdesetletnega prevladujočega toka v strugah jugoslovanske filmske umetnosti.)

Živo se še spominjamo prav nič davnih ali odmaknjenih let (še sredi sedemdesetih), ko si filmsko-proizvodnega programa sploh ni bilo bilo mogoče zamisliti brez tako imenovanih partizanskih filmov. Na vsakokratnem festivalu jugoslovanskega igranega filma so bila dela, osredotočena k tej tematiki, v tako ali drugače opaznem ospredju, včasih v kvantitativnem smislu, včasih v kvalitativnem. Nema lokrat se je k vojni ozirala kar polovica

vseh v enem letu posnetih filmov. Bila so to leta, ko smo zelo zavzeto opozarjali na potrebo po uvedbi in uveljavitvi sodobne tematike, ki pa se je naši takratni filmski avtorji prav v primerjavi s preteklostjo niso lotevali niti dovolj pogosto niti dovolj intenzivno.

Zdaj je – lahko bi rekli kar na vsem lepem – podoba jugoslovanskega filma, kar zadeva razmerje med tematiko sedanjosti in tematiko spominov na preteklost, docela obrnjeno. Domala vsi filmi, z zelo redkimi izjemami, se ubadajo s sodobnostjo, z aktualnimi temami naše družbene in individualne doživljajske sedanjosti (v nekaterih primerih zavzeto in prizadeto ter s polno mero izrazne sugestivnosti, v drugih poenostavljeno in brez potrebnega kritično-razčlenitvenega odnosa), kar nas sicer lahko veseli, saj smo si takšnega prodora sodobnosti v film želeli, povsem zadoščeni pa ob teh absolutnih premikih poudarkov vendar nismo in ne moremo biti.

Preteklost, daljina in bližnja, nam namreč še vedno zastavlja vrsto temeljnih in ključnih vprašanj. Brez ustreznih odgovorov nanja najbrž ni mogoče živeti. Del teh vprašanj živi v nas že dolgo, ne da bi bili – s strani umetnosti – dočakali njihovo smiselno in popolno razčlenitev. Spet druga vprašanja v tej zvezi se odpirajo nanovo, hkrati s problemi in dilemami bivanja v sedanjosti. Nedvomno si, hkrati s posegi v odprte »rane« sedanjosti, želimo tudi novih, sedanjim potrebam ustreznih vračanj v območja zgodovinskega in življenjskega spomina, torej tudi k novim interpretacijam izvirov, resnic in dejstev revolucijskega in osvobodilnega boja.

Znova si želimo filmskih pričevanj in ponazarjanj tega pomembnega dela naše preteklosti, seveda ne več na način, ki smo ga že absolvirali in si od njega ne moremo obetati več, kot nam je dal. Naš pogled in naše pričakovanje terjata »izum« novega, sodobnega zornega kota, novega pristopa, ki izhaja iz naše sedanje senzibilitete in sedanjega umevanja zgodovinskega spomina. Ustvarjalna filmska praksa mora začeti pisati novo, naslednje poglavje jugoslovanskega vojnega filma.

Leta ob začetku osemdesetih (z letošnjim, štiriinosemdesetim na čelu) pomenijo presledek in logični premor med dosedanjimi in naslednjimi poglavji na tej filmski izrazni razvojni poti. Bulajičev **Veliki transport** je bil nemara eden zadnjih odsevoev stare, dosedanje prakse. Znanilec novega sicer še ni na spregled, a se jih nadejamo – hkrati s neizbežnim prekrejevanjem in krpanjem zdajšnjih natrganih organizacijskih, avtorskih in vsebinsko-izraznih »mrež«, v kakršne lovimo, včasih uspešno, včasih spet ne, ustvarjalne pobude v raznoterih potokih in rekah jugoslovanskega filma.

V. Konjar

Novo pri založbi Borec:

Že dolgo obljubljena »Praška pomlad«

Končno je prispela iz tiskarne že dolgo obljubljena »Praška pomlad« Jirija Pelikana. V avtobiografiji, ki sega v komaj minuli čas žalostnih dogodkov, se prepletajo piševo samopreverjanje in ocenjevanje lastne moralne in revolucionarne podobe ter njegov pogled na dogodke na Češkoslovaškem v zadnjih tridesetih letih.

Pelikana vseskozi preganja misel, kako je mogoče, da nekdanji borci za komunizem, za pravice, za enakost začenjajo obračati hrbet prečim problemom in nočejo videti težav potem, ko so prišli do oblasti.

Knjigo je poslovenil Vlado

PRAŠKA POMLAD

Senica, izšla pa je v 5000 izvodih.

»Ni neskončnih poti«

Dr. Franjo Bojč-Bidovec pripravlja pismo sinu je priredil za tisk Ivo Zorman. Knjiga je izšla v 5000 izvodih.

Se spominjate, da smo pred časom v našem tedniku objavili odlomek iz pisma dr. Franje Bojč-Bidovec sinu?

No, zdaj je pri naši založbi izšla knjiga v pisma ujetih spominov in pripoved o nekem ustvarjalnem in nemirnem življenju, o dekletu in ženi, po kateri je po spletu okoliščin dobila ime naše najbolj znana partizanska bolnišnica in hkrati z njo postala simbol slovenskega partizanskega tovarštva. V knjigi boste našli odgovor na vprašanje, ki ste si ga gotovo že zastavili. Kdo je žena, po kateri nosi ime partizanska bolnišnica Franja.

B. Ž. J.

Književniki, udeleženci NOB

Franc Štrimpf – šestdesetletnik

Franc Štrimpf

Partizanski kulturnik Franc Štrimpf se je rodil 30. julija 1924 v delavsko-kmečki družini v Krčevini pri Mariboru. Kasneje so se preselili v Maribor, kjer je jubilat dokončal srednjo šolo in maturiral.

Ob izbruhu druge svetovne vojne se je že zgodaj povezal z narodnoosvobodilnim gibanjem, bil je mladinski aktivist v Mariboru, kjer je sodeloval pri tiskanju ilegalnih plakatov, okrožnic in trošenj. V partizane je šel poleti 1944 in bil v različnih partizanskih enotah: na Pohorju v Pohorskem odredu, pozneje v Lackovem odredu in v Pohorski brigadi, kjer je kot borec julija 1944 sodeloval pri napadu na železniški most in predor v Doliču. De-

loval je tudi v raznih partizanskih tehnikah: v tehniki CVT Sever nad Oplotnico in nad Slovenjimi Gradci, bil je vodja Vojaške tehnike 1/3 v Šmihelu nad Mozirjem v Zgornji Savinjski dolini v sestavi IV. operativne cone, sodeloval je pri napadu na Mozirje. Leta 1945 je odšel na Pohorje v tehniko SOVA v sestavi 14. divizije, maja 1945 se je udeležil pohoda v Velikovec na Koroškem. Bil je borec in kulturnik, v tehnikah je pisal poročila za brigade, tiskal Kajuhove pesmi, urejal napol literarno glasilo **Glas iz podzemlja**. Prvi stik z literaturo je doživel v partizanih, kjer je začel tudi sam pisati, vendar se je kot književnik dodobra razvil šele po osvoboditvi, ko je študiral slavistiko v Ljubljani in pozneje nemščino ter indologijo v Zagrebu. Po osvoboditvi se je zaposlil kot novinar: bil je odgovorni urednik mariborskega **Vestnika**, upravnika radia Maribor, novinar pri Pomurskem vestniku, urednik tovarniškega glasila v TAM, novinar pri ljubljanskem **Delu** in nazadnje novinar ter urednik kulturne rubrike pri mariborskem **Večeru**.

Njegovo književno in publicistično delo sega na različna področja: knjiga »Evropa–Afrika–Evropa« je potpisna povest, »Beg v jutro« je roman, »Peš v Ameriko« je mladinska povest in slikanica, »Avtomobili« pa poljudnoznanstveno delo. Napisal je veliko razprav, esejev in študij s področja indo-

logije (O Gandhiju, Aškerc in budizem, Kosovel in Tagore). Franc Štrimpf se je uveljavil tudi kot plodovit književnik in gledališki kritik ter urednik. Veliko in pomembno delo je opravil kot prevajalec: doslej je prevedel 36 knjig, največ iz nemščine in v sodelovanju z indijskim profesorjem S. S. Jainom iz hindujščine.

Pri vsem tem ni pozabil na družbenopolitično delo: bil je tajnik Zveze kulturnih in znanstvenih delavcev v Mariboru, tajnik Zveze kulturnih delavcev Pomurja, predsednik društva književnih prevajalcev v Mariboru, član odbora Društva slovenskih pisateljev, član izvršnega odbora slovenskega Orientalističnega društva, član izdajateljskega sveta revije **Dia-logi**...

Ob odhodu v pokoj se lahko nemoteno posveča literaturi in indologiji, med slovenskimi književniki je eden redkih, ki seznanjajo slovenske bralce s staro in novejšo indijsko književnostjo.

Zanimanje za kulturo in književnost je prinesel iz partizanov, kjer je bil kulturnik in borec in za to delo prejel medaljo za hrabrost. V nekaterih svojih literarnih delih se vrača v partizanske čase, ki mu pomenijo neizčrpen vir literarnega ustvarjanja.

Dušan Mevlja

Borec št. 6 in 7

Junijsko-juljska številka Borce, revije za zgodovinsko in ohranjanje revolucionarnih tradicij, je tokrat ubrana na temo umetnostnozgodovinskega umevanja zgodovinskih spomenikov. Strokovni referati, objavljeni v tej številki, so namreč zvečine nastali za enega izmed šestih strokovnih posvetovanj, ki jih je v sodelovanju z drugimi ustanovami pripravilo Slovensko konservatorsko društvo v dneh 23. in 24. junija v partizanskem Cerknem pod naslovom »Spomeniki ljudske revolucije in ostali zgodovinski spomeniki v odmevu sedanjosti«. Osnovna tema je bila namenjena problematiki spomenikov NOB in spominskih območij ljudske revolucije ter delavskega gibanja. Takšnih spomenikov je bilo še pred nekaj leti v Sloveniji evidentiranih več kot 2400 in jim je bila zlasti v zadnjih letih namenjena posebna skrb; svoje prednostno mesto imajo v programu varstva kulturne dediščine v tem srednjoročnem načrtu spomeniškovarstvene dejavnosti v naši republiki.

Po uvodni besedi, ki jo je prispeval dr. Marjan Slabe, je dr. Nace Šumi spregovoril o vlogi zgodovinskih spomenikov v naši družbeni zavesti, dr. Peter Krečič o spomenikih NOB in njihovih okoliščinah, Aleksander Basin o estetski problematiki spomenikov ljudske revolucije in njihovem mestu v prostoru, Aleš Arih se je spraševal o ožji podtemi: predstavitev Titove celice v bišvi mariborski kaznilnici da ali ne; Nika Lebnova je razgrnila problematiko avtentičnih spomenikov NOB na Gorenjskem in predstavi-

la ciklostilno tehniko Meta nad Jamnikom; Aleksander Leskovšek je dodal zapis o rekonstrukciji avtentičnega okolja Gramozne jame v Ljubljani, Valentin Benedik pa razmišljanja ob razstavi o restavratskih posegih v SVPB Franja. Inženir Franc Vardjan je prispeval zapis o spomenikih ljudske revolucije v naravnem okolju, Momo Vuković pa z restavratskega zornega kota obravnaval vzroke za propadanje nekaterih spomenikov NOB v Sloveniji in o možnostih za njihovo sanacijo.

Prispevek k zgodovini NOB je tokrat pripravil Branko Korošec in nam ob štiridesetletnici ustanovitve geodetske sekcije ter vojaško-geodetske službe v glavnem štabu in višjih štabih NOV in PO Slovenije predstavil partizansko kartografijo. Korošček prispevek dopolnjuje spominsko pričevanje Sandija Jesenovca Aca (Spomini na geodetsko

sekcijo 9. korpusa).

Na straneh, namenjenih poeziji, je objavljena pesem Mileta Klopčiča Oktobrsko jutro, ki nas uvaja v članek dr. Bratka Krefta o neposredni poetičnosti Klopčičeve poezije. Drugi zapis, o pozabljeni himni Antona Lavri na pa je prispeval Ciril Cvetko.

Med ocenami: Nada Gabrovič ocenjuje Milana Gučka knjigo »Pekoči sneg«, Stane Škrabar-Braškar »Patroljo zvestobe«, Zvoneta Kržišnika, Rapa Sukletova pa Partljičovo dramo »Moj ata, socialistični kulak«. Dr. Dušan Nečak je pripravil komentar h knjigi Roya Medvedova o Nikiti Hruščovu, ki je pred časom izšla pri Cankarjevi založbi. Ivan Jan razčlenjuje in popravlja nekatere (tako meni) netočne podatke, ki jih je zasledil v dveh odlomkih spominov narodnega heroja Maksa Krmelja-Matija. Nazadnje je objavljeno še pismo Milice Strgarjeve ob branju Kidričeve številke Borce.

B. Ž. J.

Deveto srečanje slovenskih društev zahodne Evrope

Dvanajstega avgusta je bilo v Moravcih že deveto srečanje slovenskih društev zahodne Evrope. Spremljala ga je cela vrsta prireditev in razstav, rojakom pa je spregovoril tudi predsednik predsedstva RK SZDL Slovenije Franc Šetinc.

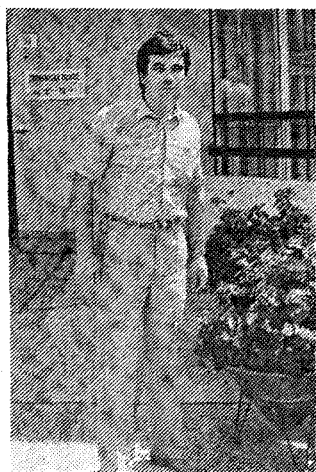
Ob srečanju v Moravcih je prireditelj pripravil tudi priložnostni razstavi »Knjiga moja prijateljica« in »V prostem času«.

Ta srečanja, je dejal tovariš Šetinc, so poleg izražanja pripadnosti domovini tudi priložnosti za prikaze dosežkov teh društev na kulturnem in drugih področjih.

Vračanje zadovoljnih gostov je najboljša pohvala

Prav prijeten kraj s prijaznimi ljudmi so te Banjole pri Pulju in če je še vse drugo v redu, potem se ljudje radi vračajo sem na oddih. Mlado in staro prepeđa plažo. Skozi borov gozdiček se, lahko bi rekli kar lenobno, pomikajo koraki sprehajalcev, popolnoma drugačni od tistih, ki jih poznamo iz vsakodnevnih priganjalske mrzlice. Le kdo bi jim zameril, saj so na počitnicah in te bodo tako hitro minile. Spet tam stoji vrsta žejnih, da dobi kaj osvežilnega za svoja grla. Skratka - počitniški utrip. Mi pa smo prišli sem, da izmerimo ta utrip med našimi borci, ki imajo v Banjolah svoj počitniški dom. Povejmo najprej, da je v samoupravni sporazum doma vključenih enainvajset podpisnikov, in sicer poleg borčevskih organizacij vseh petih ljubljanskih občin se ZZZB NOV iz Cerknice, Vrhnike, Logatca, Zagorja, Litijske, Novega mesta, Trebnjega, Metlike, Črnomlja, Žalca, Kočevja in Ribnice, težnja pa je, da bi to mrežo še bolj razširili, morda celo čez slovenske meje. Pobudnik in ustanovitelj doma v Banjolah pa je mestna ZZZB NOV Ljubljana.

Počitniški dom obsega tri dependanse, dva starejša bloka - A in B, sobe nad restavracijo ter vikend hišice v borovem gozdičku, poleg tega pa sta gostom na voljo še zimski bazen, ki je odprt od 15. aprila do 25. junija ter od 5. septembra do 25. oktobra, in avtomatsko dvostezno kegljišče.

Upravnik doma Matjaž Plaustejner

Matjaž Plaustejner je upravnik doma. »Kar veliko truda je treba vložiti, če hočemo, da so naši gostje zadovoljni,« nam je priznal. »To pa je naš cilj. Borcem in njihovim sorodnikom je na voljo 650 ležišč skupaj s pomožnimi ležišči, od tega je več kot polovica sob B kategorije, to je s tušem in WC, štiri- sto ležišč je v ogrevanih sobah.«

V zvezi s tem so nas zanimala cene in tovarš upravnik nam je postregel s podatki:

»Takole je: dom odpremo 15. aprila, 25. oktobra pa ostanejo vrata zaprta čez vse imske mesece tja do naslednje pomladi. skupine gostov prihajajo 5., 15. in 25. v mesecu. Prevoz je organiziran s posebnimi avtobusi iz Ljubljane in nazaj, če seveda gostje ne želijo potovati s svojim prevozom. S cenami je pa tako: od 25. junija do 5. septembra, to je v glavni sezoni, je najvišja cena za nečlane borčevske organizacije 900 din dnevno, za člane 770, za otroke do desetega leta starosti pa velja polovična cena. Najnižja cena za člane ZZZB NOV pa 550 din. Samo prenočišče stane 400 din dnevno v sobah za dve osebi, k čemur pa mora gost, ki želi biti sam, dodati še 200 din. Kosilo velja 300 din, večerja 140 din in zajtrk 60 din. Po 5. septembru te cene znižamo, in sicer v povprečju za 150 din dnevno, po 25. septembru pa še za 100 din.«

Kaj vse gostom za ta denar ponudijo, nas je zanimalo, in kje se največ zadržujejo?

»Poleti so največ na plaži,« pravi tovarš Plaustejner, »pa tudi gledanje televizije jim v veliki meri krajša čas. V okolici je veliko sprehajalnih poti, imamo čolnarja, ki je pripravljen prevažati ljudi na krajše izlete po morju, čeprav to zveni že nekoliko zastarelo. Prav glede tega smo razmišljali, da bi imeli skupaj s Kompasom večjo ladjo, ki bi sprejela več turistov hkrati. Pa se spet postavi tisti 'toda', ki ga narekuje draginja in z njim postaja tudi zamisel o večji ladji vse manj dosegljiva.«

V počitniškem domu borcev v Banjolah imajo za vsako sku-

pino izdelan program: vsak dan odpelje avto v Pulj, tako da si gostje lahko ogledajo mesto. Vsak drugi večer je namenjen družabnim prireditvam ob glasbi in plesu, kjer se gostje povešajo, se spoznavajo in izmenjujejo svoja mnenja, saj ljudje tudi med počitnicami, vsaj miselno, ne morejo pobegniti vsemu tistemu, kar vklepa

Ančka Bogdan, šefica kuhinje

delovni vsakdan. Za vsako skupino je organiziran tudi izlet na Brione, ki se ga gostje radi udeležujejo. V Banjolah pa razmišljajo še o nečem; da bi namreč družabne prireditve popestrili, vnesli še več živa-

Cene pa cene!

Albino Rosič in njenega soproga Dominika smo zmotili sredi lepljenja znamk in pošiljanja pozdravov sorodnikom in prijateljem. Iz Ljubljane sta, iz Most. Albina je letos v Banjolah že osmič. »Veste,« pravi, »na splošno nam je tukaj všeč, zato se radi vračamo. Najbolj mi je všeč vikend V-4 v borovem gozdičku, kjer stanujem. Plaža je lepa, voda čista in tudi invalidi, čeprav zaenkrat še nimamo primerne dostopa, se že nekako zrinemo do morja, da zaplavamo. In hrana - ta je pa res odlična, le zapišite. obroki so takšni, da nihče ne more biti lačen.«

Seveda, so pa tudi stvari, ki motijo. Borci si želijo miru in tudi potrebujejo ga. Dejstvo pa je, da je v glavni sezoni tu veliko mladih, ki jih ne utrudijo pozne nočne zabave.

O čem se še pogovarjajo, ko takole sedijo za mizo, me je zanimalo. »Ja, cene so naša pogosta tema,« pravi Albina. »Majhne pokojnine, neprestano draženje, procentualna višanja, ki vodijo v vedno večja neskladja. Revez vedno ostane revež. Pravzaprav to ni nobena stabilizacija, to draženje. Delavski razred ima stabilizacijo že vseskozi. In menim, da z draženjem tudi našega gospodarskega položaja ne bomo rešili.«

hnosti s srečelovom, drobnimi skeči in podobnim, za kar seveda potrebujejo animatorja. To, meni tovariš upravnik, bi prišlo v poštev predvsem pred sezono in po njej, ko je tu manj mlajših gostov, ki jim največ seveda pomeni ples, medtem ko so borci bolj navdušeni nad drugačnim načinom družabnega življenja.

Počitniški dom borcev v Banjolah sodeluje z ZZZB NOV občine Pulj, krajevno organizacijo ZB NOV Pulj, z mladino nekoliko manj, pač pa sodelujejo na področju SLO in DS s krajevno skupnostjo ter s podjetjem Arena-turist, s tozdom Kamenjak, ki ima prav blizu svoj avtokamp Indije. Vsako leto organizirajo ob dnevu borca - 4. juliju srečanje z občani, ki poteka prijetno in prijateljsko. »Sploh imamo s kraji zelo dobre odnose,« se pohvali tovarš Plaustejner. »Sprejeli so nas medse in čeprav smo dejansko njihovi gostje, nimamo tega občutka. Naš dom jemljejo kraji tudi kot njihov dom. Vračajo nam simpatije in ta tesna povezanost je gotovo eden od razlogov za dobro počutje. Tudi na proslavah sodelujemo in takrat so z nami, ko polagamo vence bodisi pred spomenik borcem v Banjolah bodisi na grobnico v Premanturi. Tradicije skušamo ohranjati skupaj s prebivalci tega območja. Naj omenim še to, da smo vedno dobrodošli gostje v vojaški enoti v sosesčini na dan letalstva in vsako leto nas vabijo na ogled vojaških vaj na Kamenjaku.«

Gotovo je poleg prijaznosti še kaj, kar borce leto za letom

Počitniški ut

Vse leto pišemo o borcih, o njihovem delu, delu borčevskih organizacij, pomudimo se pri njih, ko na svojih sestankih razmišljajo in sklepajo. Zakaj ne bi sedaj, na vrhuncu poletne sezone, pogledali še, kako se imajo na počitnicah. Obiskali smo tri letoviške kraje ob morju,

vrača v priljubljene Banjole. Se vedno daleč naokoli slovijo po res odlični in pestri hrani, za kar gre največja zasluga glavni kuharici Ančki Bogdan. Ančka je šef kuhinje že deveto leto, v »banjolsko kuhinjo« pa je prišla že leta 1965. Zelo pohvali svojih trinajst deklet, ki ji trenutno pomagajo pri delu od šestih zjutraj pa tudi do polnoči, če je treba. Kuhinjo pohvalijo tudi tisti, ki jim sicer kaj drugega ni všeč.

Omeniti je treba zavzeto delo recepcije. Tu zasluži pohvalo Mojca Pap, Ljubljanka, ki je s poroko postala Banjolka. Pa še kar se le da čisto morje prispeva k zadovoljstvu gostov. V najkrajšem času bodo dogradili dostop do morja za invalide, da bodo tudi ti laže zaplavali.

Zanimalo nas je, kako je poskrbljeno za zdravstveno pomoč. Dom ima ambulantno, ki je poleg z EKG opremljena še z drugo najnujnejšo opremo. Zdravniška pomoč je vsako-

dnevna. Možen je osnovni internistični pregled, za najnujnejše stvari pa bolniki dobijo v ambulanti doma napotnico za vojno bolnišnico v Pulju, s katero ima dom sklenjeno pogodbo. Sezona se navadno sklene z dvema ali tremi nujnimi primeri, sicer pa prihajajo borci na preventivne pogovore, po nasvete, zaradi zvišane krvnega pritiska, nekaj je sončnih opeklin, prehladov in tu pa tam kakšen ježek ali meduza.

Še o izmenjavi med Karlovimi Vary in Banjolami smo spraševali tovariša upravnika. »Imamo sklenjeno pogodbo, ki jo vsako leto obnavljamo,« pravi Matjaž Plaustejner. »Trenutno jo mislimo ohraniti, čeprav opažamo, da se je zanimanje naših ljudi za Karlove Vary nekoliko zmanjšalo, kajti prevoz do tja in nazaj je precej drag. Naša pogodba namreč pomeni izmenjavo gostov, s tem, da gredo člani občinskih ZZZB NOV, ki so podpisniki sa-

»Borčevsko« morje je pa tudi malo zasoljeno

Čeprav nas letošnje poletje, zlasti v notranjosti, ni obdarilo s posebno vročimi dnevi, je ob morski obali kar prijetno. Lahko bi celo rekli, da je posebno primerno za tiste, ki težko prenašajo najhujšo vročino. Tako nas je pred dnevi v tenčici delne oblačnosti pričakal tudi Strunjan s svojim domom vojaških invalidov in borcev. Kot je že v navadi, smo prišli povprašat, kako se imajo gostje, kaj in kako dela oskrbno osebje in kakšni so njihovi načrti za delo v posezoni ter širše - v prihodnje. Že res, da je bil pred poldrugim letom podpisan samoupravni sporazum, po črki katerega skrbi za projekt Krka iz Novega mesta, vendar, tako so se dogovorili, ostaja osnovna skrb in pozornost še vedno namenjena borcem in vojaškim invalidom ter seveda tistim z zdravstveno napotnico; kajti dom si je pri Zdravstveni skupnosti Slovenije pridobil vsa potrebna dovoljenja za opravljanje del in nalog zdravilišča.

Pa naj najprej spregovorijo tisti, ki so tu na oddihu. Avgust Likar invalid na vozičku, prihaja v Strunjan že vrsto let. Ženo sta se približala po potki z

morske strani in poleg nji je korakal zet. »Vidite, čeravno je žena moja spremljevalka, svoje naloge preprosto ne zmora. Klanec je prehud in teža, ki bi

Zgodilo se je avgusta pred štiridesetimi leti

Minirana domobranska postojanka v Tolminu

Uspešna akcija ni prinesla zaželenega učinka - Nemško in domobransko maščevanje - Vloga domobranca Cirila Smrekarja doslej ni bila pravilno opisana, trdi njegova sestra Marija Cencič iz Volč

V petnajst dnevnem vojaškem poročilu je štab Idrijsko-tolminskega odreda 24. avgusta leta 1944 obvestil štab 9. korpusa NOV in POJ med drugim tudi o naslednjem:

»V noči med 18. in 19. avgustom 1944 je bila z akcijo našega obveščevalnega centra in domobranskega dezerterja minirana švabobranska kasarna v Tolminu.«

Uspeh nam še ni znan, ker so namreč takoj popolnoma blokirali ves Tolmin, zato do zdaj še nismo dobili točnih podatkov...

Ceprav v tem zapisu ne nameravam razčlenjevati razlike med domobranci v raznih pokrajinah, moram le opozoriti na nekatere posebnosti. Večina Slovencev se vedno meni, da je bil general Leon Rupnik komandant vseh slovenskih domobrancev, dejansko pa so Rupnika po kapitulaciji Italije imenovali za predsednika pokrajinske uprave. Le nekaj časa je bil vođa slovenskega domobranstva; to funkcijo so na predlog klerikalnih slovenskih politikov Nemci ustanovili septembra leta 1943, nato so mu jo odvzeli in ga šele leta 1944 imenovali za generalnega inšpektorja SD (hkrati s funkcijo predsednika pokrajinske vlade). Rupnik je bil politično odgovoren gauleiterju dr. Friedrichu Rainerju, vojaško pa višjemu vodji SS in policije 18. vonega okrožja generalmajoru Erwinu Rösenerju (s katerim sta leta 1943 skupaj sedela za zatožno klopjo pred vojaškim sodiščem v Ljubljani).

Rupnik ni imel nobenih pooblastil za delovanje na Gorenjskem in Primorskem.

Po kapitulaciji Italije je Hitler zasedeno Italijo in njeno dotedanje okupacijsko ozemlje razdelil na operacijske cone. Za vrhovnega komisarja v operacijski coni Jadransko primorje je imenoval gauleiterja dr. Friedricha Rainerja s sedežem v Trstu.

Vojaški poveljnik v Jadranskem primorju je postal general Ludwig Kübler, višji vodja SS, policije pa Odilo Globocnik, ki pa je bil za razliko od Rösenerja podrejen najvišjemu vodji SS in policije v Italiji Karlu Wolfu (slednji se je ob koncu vojne povezal z ameriško obveščevalno službo, zato je bil tedaj obsojen na zelo kratko zaporno kazen, kasneje pa še na štiri leta zapore. Umrli je pred mesecem dni v ZR Nemčiji).

Odilo Globocnik je na Primorskem organiziral Slovenski narodni varnostni zbor (SNVZ). Pripadniki so se uradno imenovali Land-schutzmänner, po slovensko stražarji, vendar le so jim ljudje pravili domobranci ali pa belogardisti. Organizacijo SNVZ je Globocnik zaupal polkovniku Antonu Kokalju, ki je bil v stari Jugoslovski poveljnik kraljeve konjeniške garde, pred prihodom v Trst pa glavni inšpektor slovenskega domobranstva v Ljubljani.

Na Gorenjskem so se domobranci uradno imenovali Oberkrainer Selbstschutz (Gorenjska samozaščita). Vojaško in politično so bili

popolnoma podrejeni gestapovskim izpostavam; zadnjo besedo je seveda imel general Rösener.

Globocnik in Kokalj sta imela velike težave pri pridobivanju fantov in mož za SNVZ, zato sta Ljubljano zaprosila za pomoč, od koder je tudi prispela prva skupina. V naslednjih mesecih so iskali prostovoljce, ker pa teh ni bilo ali jih je bilo premalo, so jih nasilno mobilizirali. Rekrute z vse Primorske so pošiljali urit v domobransko kasarno pri Sv. Ivanu v Trstu.

Domobransko postojanko v Tolminu so ustanovili februarja leta 1944. Za razliko od drugih postojank na Primorskem so jo organizirali iz Ljubljane (in ne Trsta). Vse do septembra 1944. leta je sodila pod poveljstvo organizacijske štaba slovenskega domobranstva v Ljubljani. Komandir je bil nadporočnik Lojze Ilija, ki je svojo enoto imenoval Straža na Soči. Izdajali so glasilo Tolminski glas (V Gorici Goriški stražar, kobariški domobranci Glas izpod Krna, v Trstu in Postojni Straža ob Jadrnu).

Tako kot v drugih krajih Slovenije, kjer so bile domobranske postojanke, so tudi tolminski domobranci organizirali več propagandnih zborovanj; v te namene so izkoristili tudi cerkvene praznike. V knjigi Borisa Mlakarja Do-

mobranstvo na Primorskem sta objavljeni sliki zborovanj na Mengorah pri Tolminu 10. aprila 1944 in 1. maja 1944 v Tolminu, ko so domobranci razvili slovensko zastavo.

Organizacija miniranja postojanke

Načrt za miniranje domobranske postojanke v Tolminu so pripravili obveščevalci Idrijsko-tolminskega odreda, ki je bil do 20. avgusta 1944 v gorski vasi Čadrg nad Tolminom. Kasneje se je premaknil proti Tolminskim Ravnam zaradi nemške ofenzive proti Gregorčičevi brigadi na Mrzlem vrhu in Rdečem robu nad Kobaričdom in Tolminom. Obveščevalci so bili že dlje povezani z nekaterimi prisilno mobiliziranimi domobranci. Drzno akcijo so zaupali 18-letnemu obveščevalcu Andreju Klinkonu iz Tolmina, ki ve o tem povedati tole:

»Iz Čadrga sem odšel v Poljubi (3 km od Tolmina) k svoji obveščevalki Rozki Savli in ji naročil, naj obvesti mojo mamo, da pride k Savlijevim. Mati je prišla, jaz pa sem jo prosil, naj obvesti domobranca Cirila Smrekarja, po domače Čadrnovega iz Volč (4 km od Tolmina, vendar na drugi strani kot je Poljubi), naj ob določen uri pride k sotočju Soče in Tol-

Marija Klinkon

Oskar Kavčič

Jože Bajt

rip med borci

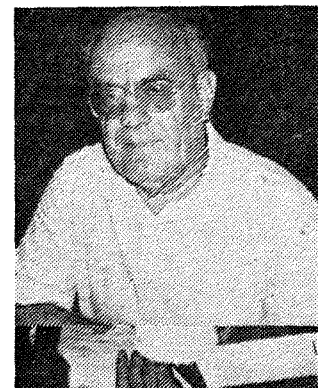
kamor naši borci najpogosteje zahajajo na oddih: Strunjan, izolo in Banjole. Zanimalo nas je, kako preživljajo dneve, o čem se pogovarjajo, kaj jim je všeč in kaj ne v domovih, kjer stanujejo in kaj bi se še dalo izboljšati. Spregovorili so gostje sami in tisti, ki zanje skrbijo.

noupravnega sporazuma med doma za tri tedne na okrevanje v Karlove Vare po ceni, ki velja za Banjole, k nam pa pridejo za štirinajst dni turisti iz CSSR. Pač pa bi omenil še no sodelovanje, povsem sveže, letošnje, »je dodal naš sogovornik, »to je sodelovanje z neštim sindikalnim svetom ljubljana, ki je letos začel široko akcijo. Gre za preventivno kreiranje delavcev ozdov s področja ljubljanskih občin. Komisije za delovna razmerja pri posameznih občinskih sindikalnih svetih napotijo delavce, za katere menijo, da so najbolj potrebni pomoči, v Banjole in v celoti krijejo stroške, ključno s prevozom, bivanjem, turistično takso in modnevnim izletom. V letu 1984 računamo, da bo takšnih delavcev 250. Obojestranski teres pa je, da se v prihodnje o številu še poveča. Za sodelovanje smo se odločili zato, ker namo v predsezoni dovolj rorstora (zasedenost je takrat 0-odstotna), k temu pa so nas

spodbudili ekonomski razlogi: čim večja je zasedenost, tem bolj rentabilno je naše poslovanje. Sindikalno organizacijo pa je v to napotila potreba po dejanskem preventivnem zdravljenju ogroženih delavcev, saj je skrb za delavce ena temeljnih nalog sindikata. S sodelovanjem smo vsi zadovoljni.

Dela je veliko, skrbi še več. Vmes je tudi kaj, kar ni vsem všeč. Spodrsilaji so pač povsod, toda treba jih je znati premostiti. Ko smo tovariša upravnika poprosili za piko na našem kramljanju, je dejal: »Kljub prizadevanjem, ki jih vlagamo v delo, nam je zelo ljublo, če vidimo, da gostje od nas odhajajo zadovoljni. S tem je naš trud poplačan. Zelo nas veseli, ko opažamo, da se veliko gostov vsako leto rado vrača in ni malo tistih, ki pridejo celo dvakrat ali trikrat letno. To nam je zagotovilo, da delamo dobro. Takšni mislimo ostati tudi v prihodnje.«

Živa Drole

Ilija Arežina se v Strunjanu zelo dobro počuti

Zdaj ima tovariš Arežina v Strunjanu že vrsto starih znancev in se počuti kot doma. Njegove pohvale veljajo hrani, lepmu zelenemu okolju... Sploh je bilo iz podatkov o gostih razbrati, da Beograščani posebno radi prihajajo v Strunjan. Nekaj dobrega glasu so raznesli med beograjske borce prvi gostje, nekaj tega pa je pripisati tudi prijetnemu podnebnju in okolju.

In da ne bi naše kramljanje ostalo le pri prelepi naravi, smo direktorja hotela in zdravilišča v Strunjanu povprašali še to in ono o poslovanju. Spominjamo se, da je ob podpisu sporazuma Krke z ZZB NOV veljalo prepričanje, da bo morala najverjetneje Krka še kakšno leto pokrivati v Strunjanu izgubo zaradi bremena anuitetnih dolgov. No, ta predvidena izguba, nas je razveselil s podatkom sogovornik Mihačič, bo letos občutno manjša, kot so jo v začetku leta načrtovali. In še manjša bi bila, če bi bil obisk gostov in pacientov večji v prvih mesecih tega leta. Seveda se stvari ne bodo reševale kar same. Treba bo postoriti še to in ono, da bodo privlačili več gostov, da bodo lahko sprejemali več bolnikov na zdravljenje... Tako bodo, kot so nam zatrčili tudi v TOZD Zdravilišča v novomeški Krki, razširili zdravstveni del, ka-

drovsko okrepili zdravstveno ekipo s strokovnjaki, se lotili blatnih kopeli in še česa, kar sodi na obalo. Ze jeseni, ko bodo poletni gostje zapustili plažo, bodo začeli preurejati in širiti zmožljivosti čisto ob morju. Ker so prisluhnili željam gostov, bodo v prihodnjem letu (kot je drugje na slovenski obali že utečeno) začeli ponujati polpenzion, za čas kosila pa bodo gostom postregli obroke kar na obali, v prijetnem gostinskem objektu.

Ob poletnih podatkih o gostih in zasedenosti hotela Svoboda smo se pomudili tudi pri obisku tujih gostov. Glede teh se letos v Strunjanu še niso posebno potrudili, ker vedo, da je dom predvsem namenjen borcem, vojaškim invalidom in tistim z zdravstvenimi napotnicami. Toda v prihodnje bodo, so nam zatrčili, morali vendarle bolj glasno vabiti tudi določeno število tujih turistov, da bo v blagajne pricurljala vsaj kakšna dragocena deviza. Zlasti več pa bodo morali storiti za ponudbo svojih storitev v izven in predsezonskem času, ko so cene znatno nižje kot v sezoni.

Ena njihovih še ne do kraja urejenih težav so tudi kadri. Predvsem vodilnih primanjkuje. Direktor Mihačič nam je o teh težavah dejal, da se predvsem pozna, da Strunjan nima bližnjega mestnega zaledja.

In še nekaj podatkov o poslovanju strunjanskega zdravilišča v polovici leta 1983: zaposlenih je bilo 87 delavcev (sistemiziranih več), v službo pa jih je prihajalo povprečno 62, kar pomeni, da je bilo dobrih deset odstotkov zaposlenih v bolniškem staležu. Od načrtovanih 117.550.000 dinarjev dohodka za celo leto so v polletju prislužili 40.810.000, dinarjev, to je 67 odstotkov več kot lani v istem obdobju in za 3 odstotke več od načrtovane. V polletju je bilo v strunjanskem zdravilišču 2900 domačih gostov, ki so tam prebili skupaj 28.684 oskrbnih dni, s povprečno dobo bivanja 10 dni. Tujih gostov je bilo 600 s povprečno osemnedavno bivalno dobo. Od vseh gostov jih je bilo štirinajst odstotkov na zdravljenju, medtem ko je bilo na oddihu 61 odstotkov borcev. Ostali odstotki penzijskih gostov se gibljejo med enim in devetimi odstotki. Vsi ti podatki nam povedo, da je struktura zastopanosti borcev in vojaških invalidov v skladu z dogovorjenim, medtem ko vodilni delavci strunjanskega zdravilišča mislijo, da je še vedno premajhno število tistih, ki jih zdrav-

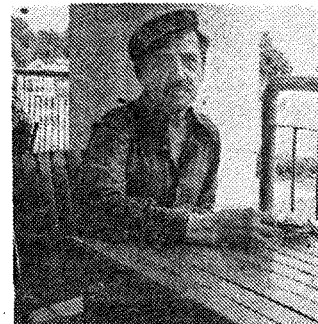
stvena skupnost pošilja na zdravljenje.

Pa še nekaj o cenah: povprečna polletna cena penziona je bila 1.037 dinarjev; za domače goste je bila še nekaj nižja, znašala je 932 dinarjev (za tuje goste 1611 dinarjev). V omejenem obdobju so veljali tudi dogovorjeni popusti, med katerimi največji za borce in vojaške invalide, ki so skupno znašali 591.907,50 dinarjev. Sedaj, v visoki sezoni, stane polni penzijski dan v Strunjanu 1400 dinarjev, za borce pa 1150 dinarjev.

V Strunjanu te dni dišijo opojne eterične vonjave, v recepciji se prijazno nasmiha študent, ki nadomešča delavca

Ljudmila Mrzel in Marija Dimc iz Krškega (ki sta med vojno okusili krutost okupatorjevega prisilnega izseljenštva) sta uživali v prijetni senci izolske terase, družbo jima je delal Anton Šturm iz Kobarida

na dopustu. Morje je malce sveže, športna igrišča vabijo k rekreaciji. Delavci zdravilišča pa si bodo počasi že morali začeti vhati rokave za nov naskok: na jesen se jim ne obeta posezonsko zatišje. Marsikaj bodo morali postoriti, ko bo na vrsti urejanje plaže in novih gostinskih zmožljivosti.

Le dober skok od Strunjana, na poti proti Ljubljani, je do Izole, kjer smo si želeli ogledati že večkrat pohvaljeni in šele

tretjo sezono delujoči Počitniški dom slovenskih upokojencev. Z mestne strani je videti veliko belo stavbo, ki tako na hitro spominja na sveže popleskano stavbo, kakršne stojijo ponavadi v večjih pristaniščih in služijo za skladišča ali kaj podobnega. Pogled v zastekljeno luneto pod streho zgradbe pa vendarle da slutiti, da je tam »nekaj boljšega«. In ko se popotnik približa domu upokojencev, šele pride do veljave arhitektura v vsej svoji prijaznosti.

»In prijazno je tukaj prav vse,« sta nam zagotavljala upokojenca **Strojan in Schönwetterjeva** iz Slovenskih Konjic, ki sta v prejšnjih letih obiskala

številne kraje na slovenski pa tja do črnogorske obale, pa zato lahko primerjata. Enakih misli so bili tudi Ljudmila Mrzel in Marija Dimc iz Krškega ter Anton Šturm, upokojeni minerec iz Kobarida. Zlasti so zadovoljni z izredno prijazno postrežbo, pa s sobami in bazenom ter tudi z novo urejenim kopališčem, ki pa ga vsako leto po malem dodatno zaljšajo. Cene so v teh draginskih časih tudi za plitev upokojenski žep še kar sprejemljive (za polni penzion je treba odšteti 1400 dinarjev, za upokojence pa velja z regresom vred cena 820 dinarjev na dan). Tako ubrano lepo mnenje gostov o domu v Izoli je nekolikokrat zatemnil le pogovor z britanskima turistoma, ki sta nam povedala, da sta pripotovala v izolski dom s posredovanjem agencije; ta pa jima v ponudbi ni namignila, da letujejo v hotelu pretežno starejši ljudje. Željna zabave in več obmorskega vrveža sta se zato preselila v bližnji Piran.

Okusi so različni, kajne? Eni si želijo predvsem miru in počitka, drugi še malo zabave za vnuke... Pomembno pa je, da nam za že kar težko privarčevan denar ponujajo osnovno: solidno namestitve, hrano in prijazno postrežbo.

Bojana Žokalj

ijetno,

vsakič morala spraviti na tih, prevelika. Tako nam je riskočil na pomoč zet. Dopne poti za težje invalie v Strunjanu zares niso urejene. Koč je bilo s te plati dosti olje. Poleg tega nas moti, da moramo odhajati z obale vsač na kosilo gor v hotel, namesto da bi nam postregli kar na bali ali pa v gostilni, kot je ilo v navadi pred leti...

Avgust Likar se ne pritožuje man. Njegovo pripombo no posredovali direktorju hotela Svoboda v Strunjanu milu Mihačiču in ta je potrdil, a je pripomba upravičena. Na eč podobnih opozoril so polali pozorni in sedaj že razmiš-

ljajo, kako urediti primerne dostopne poti za invalide na vozičkih in tudi za tiste z opornicami. Na to bi sicer moral misliti že projektant, res pa je, da bi se že prej na to pomanjkljivost lahko spomnilo tudi samo osebje doma, smo pripomnili mi ob tej razlagi.

Pa še eno sprotno pripombo velja zapisati: pijače, ki jih prodajajo za šankom v gostilni ter na plaži, so bile tisti dan, ko smo se mudili v Strunjanu, še močno zasoljene. Tako je denimo liter vina veljal kar 250 din... Paritetni odbor (sestavljajo ga tudi predstavniki RO ZZB NOV Slovenije), ki se je pred dnevi sestal v Strunjanu, je takšnim cenam oporekal in v Krki so upoštevali pripombo. Zato so cene pijačam, ki jih strežejo za šankom in na obali, znižali za 20 odstotkov.

Ker pa smo začeli s pripombami in nekaterimi bodicami, nadaljujmo še malo s pohvalami. Ob srečanju z **Ilijo Arežino**

nihče mrtev in nihče huje ranjen. V tisti stavbi namreč niso spali, tam so bile le pisarne in sredstva za zveze. V njej je sicer stanoval nemški oficir za zvezo med domobranci in nemško vojsko in morda še nekateri domobranci voditelji, ki pa jih to noč ni bilo, ker so pripravljali ofenzivo proti Gregorčičevi brigadi na Rdečem robu.

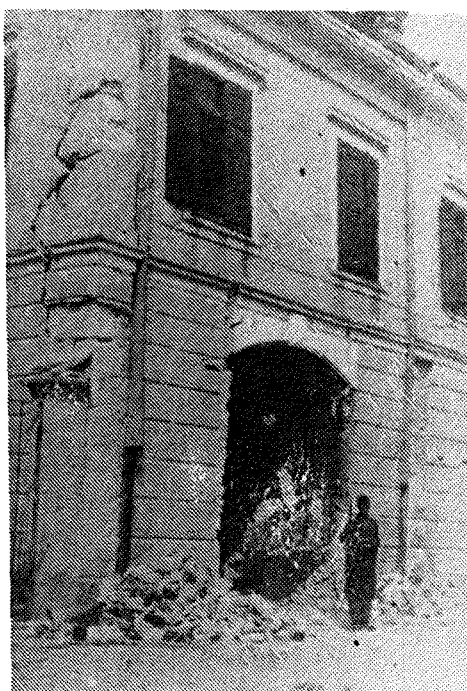
Ciril Smrekar je odšel z Andrejem v odred, kjer so ga razporedili za borca v bataljon. Andrej je vseskozi prepričan, da Ciril druge mine sploh ni postavil v barako, ker je v njej spal njegov brat.

Zjutraj sta Andrejev oče in brat zapustila Tolmin in odšla v ilegalo, doma pa je ostala mati Marija. Ob devetih dopoldne so jo že aretirali in nato v tolminskem zaporu hudo mučili vse do ustrelitve. Zapri so tudi več domobrancev, nekatere pa takoj premestili v druge kraje, v druge postojanke. Marijo Klinkon in zelo mlada domobranca Oskarja Kavčiča iz Poljubina in Jožeta Bajta iz Dolj so ustrelili zjutraj 30. avgusta 1944. leta na travniku blizu Tolminke, kjer je Marija od sina prevzela eksploziv.

Niti Bajt niti Kavčič nista vedela za sabotažo. Ne vemo natanko, zakaj so ju ustrelili, o tem lahko le ugibamo. Verjetno je bil eden izmed njiju (ali pa oba) na straži, ko je tja prišla Klinkonova, drugi pa je poklical Cirila Smrekarja ali pa mu je celo sam odnesel paketa.

Maja 1951 je Ciril Smrekar pobegnil čez mejo v tujino; živi v Torontu v Kanadi. Beg je bil povod in vzrok, da so se o njem začele širiti razne govorice, ki so našle svoj prostor tudi v časopisih in dveh knjigah. Prav zaradi tega me je pred kratkim povabila na razgovor Cirilova sestra Marija Cenčič iz Volč, ki je izrazila željo, naj objavim resnico o njenih bratih.

»Ni res, da bi bil Ciril že leta 1943/44 pri obveščevalnem centru v slovenski Benečiji. Italijani so Cirila poleti 1943 nasilno mobilizirali. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in pomagal doma na kmetiji. Spomladi 1944 so ponj prišli tolminski domobranci, ki so bil zjutraj še v postelji; takrat so mobilizirali še nekatere fante iz okolice.

Domobrankska kasarna v Tolminu po miniranju

Februarja leta 1945 je bil Ciril v Kamnici nad domačo vasio kot partizan hudo ranjen v pljuča. Takega so Italijani, ki so bili z Nemci v tolminski vojašnici, ujeli in na vozu pripeljali v Tolmin. Za prvi maj leta 1945 bi morali na goriškem gradu postreliti ujetje partizane in nekatere na smrt obsojene aktiviste, med njimi tudi Cirila, vendar so prej prišle partizanske enote in osvobodile Gorico.

Do leta 1947 je Ciril delal doma na kmetiji, ko pa je nekega dne v vasi nastal spor in obračun s »čerini« (to so bili Slovenci v službi

kot policisti pri Anglo-Američanih, ki so bili do 15. septembra 1947 v Volčah), je pobegnil v Tolmin, kjer so bili naši, kajti meja je bila na Mostu na Soči.

Ciril se je udeležil mladinske delovne akcije Šamac-Sarajevo in je bil tam dvakrat udarnik, nato pa je odslužil vojaščino. Ker po vrnitvi ni dobil ustrezne službe, saj na celotnem območju današnje tolminske občine, po površini največje v Sloveniji, ni bilo niti ene tovarne, je pobegnil čez mejo s trebuhom za kruhom, tako kot številni drugi fantje ob meji.

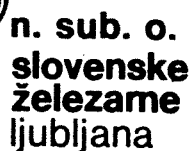
Ni res, da Ciril ni nastavlil druge mine zato, ker naj bi v tisti baraki spal najin brat Anton, v resnici je bil pri domobrancis v Kanalu.

(Mlakar v knjigi Domobranstvo na Primorskem navaja, da je bilo v Kanalu pri domobrancis precej Tolmincev). Zjutraj, po eksploziji, ko so opazili, da Cirila ni, da je pobegnil, so v Kanalu aretirali Antona in ga pripeljali v tolminski zapor. Takrat so zapri tudi mene in še precej drugih osumljenцев. Paznik Kragelj mi je omogočil, da sem brez vednosti Nemcev in drugih pet minut govorila z bratom. Skozi okno celice sem videla, kako so jih mučili na dvorišču. S puškami brez streliva v roki in s kamenjem nabasanimi nahrbtniki so morali tekati z enega konca na drugega. Posebno hudo so mučili Marijo Klinkon.

Brata Antona sem nato spet videla v goriških zaporih, kamor so me pripeljali 29. avgusta. Brata in še nekatere domobrancis iz Tolmina so poslali s transportom v Dachau, kjer je umrl. Stiri dni kasneje so mene, Marijo Jarc iz Tolmina in Anico Kavčič iz Poljubina, sestro ustreljenega domobranca Oskarja, odpeljali na Koroško, kjer smo bile na prisilnem delu.

Naj omenim le še to, da so podobno akcijo kot v Tolminu partizanski obveščevalci s pomočjo nekaterih domobrancev čez teden dni opravili tudi v Kanalu; iz domobrankske postojanke v Trnovem, vasi med Kobaridom in Bovcem, pa je pobegnilo toliko domobrancev, da so morali postojanko ukiniti. Tiste, ki so ostali, pa premestili v druge postojanke.

Jože Vidic

pp01365 tel.: (061) 311-633 teleks: 31372 yu slzel

PROIZVODNI PROGRAM:

ŽELEZARNA JESENICE – Proizvaja debelo in srednjo pločevino: hladnovaljane trakove in pločevino v raznih kvalitetah: konstrukcijska, globoki vlek, dinamo, nerjavna; vlečeno, luščeno in brušeno jeklo; valjano in vlečeno žico v različnih kvalitetah in površinskih obdelavah; hladno oblikovane profile, ograje za avtoceste in vratne podboje; žične proizvode: žičnike; elektrode, žico in praške za varjenje; vrvi iz patentirane čice, jeklen pesek; tehnične pline: kisik in argon; diske za pljederske stroje; opaže za gradbeništvo.

ŽELEZARNA RAVNE – Proizvaja toplovaljane in kovane profile; vlečeno brušeno in luščeno jeklo v vseh vrstah kvalitetnih in plemenitih jekl; jeklene odlitke, industrijske nože, nože, orodja in krožne žage za obdelavo jekla, kovin in lesa; pile, vzmeti, pnevmatske stroje in orodja, valje za hladno valjanje jekla in kovin, pilger valje, univerzalne in kovaške ekscentrične stiskalnice delovnega pritiska od 160 do 1200 Mp.

ŽELEZARNA ŠTORE – Proizvaja toplovaljane profile ter vlečene in brušene palice v vzmetnih vrstah jekla, specialno surovo železo za livarne, ulitke iz sive iz nodularne litine, litoželezne valje, konti lite profile, industrijske gorilce in traktorje 42 PS po licenci Fiat.

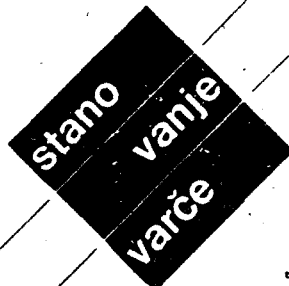
TOVARNA VERIG LESCE – Proizvaja verige za široko potrošnjo, tehnične in sidrne verige, opremo za verige, snežne in zaščitne verige za vozila, kovinske in lesne vijake, hanger vijake, kovice, razcepke, odkovke in stiskalnice.

PLAMEN KROPA – Proizvaja matične, nastavne in sponske vijake za splošne namene, matične in nastavne vijake srednjega razreda, matice in kovice.

TOVIL LJUBLJANA – Proizvaja vijake za kovine in za pločevino z ravnin in krožnim utorom, samorezne vijake, vijake za les in kovice.

ŽIČNA CELJE – Proizvaja razna žična pletiva, tkanine, mrežaste armature in predfabrikate, gabione, vibracijska sita in mreže za rudarstvo, žične transportne trakove, vzmeti, žične vložke in drugo žično konfekcijo.

METALURŠKI INŠTITUT LJUBLJANA – Raziskuje na področjih priprave mineralnih surovin, surovega železa, proizvodnje jekla, barvne metalurgije, livarstva termične obdelave in plastične predelave jekla in kovin. Opravlja kemijske metalografske in fizikalne analize.

**stano
vanje
varče**

Stanovanjski informativni center 61000 Ljubljana Subičeva 2 Stanovanjski informativni center 61000 Ljubljana Subičeva 2 Stanovanjski informativni center 61000 Ljubljana Subičeva 2

70 stanovanjsko komunalna banka li.

Subičeva 2
61000 Ljubljana
tel. (061) 24 51,
telex 31606 LG SP

Linarova 13
61000 Ljubljana
telefon (061) 349 961, 349 963

Delačna enota Kamnik
Tomaževa 1
8120 Kamnik
telefon (061) 831 460,

Delačna enota Kočevje
Trg zbor opazovalne
61200 Kočevje
telefon (061)

Poslovalnica 4
Srebotnja 4

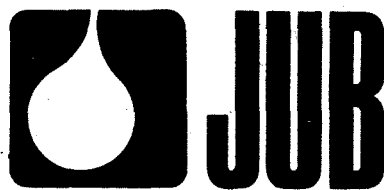
Subiteva 2
61000 Ljubljana 23
tel. (061) 24 51 1
telefax 31606 LG Sp

Linhartova 13
61000 Ljubljana
telefon (061) 349 961, 349 963

Domžaleva 1
61200 Kamnik
telefon (061) 831 460

Domžaleva enota Koda
61200 Kamnik
Trg zbor, opazovalnica
telefon (061) 831 460

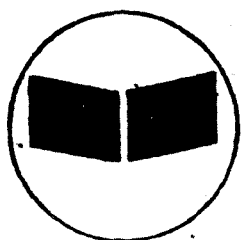
Ersteirova 4
61200 Kamnik
telefon (061) 831 460

BARVE IN OMETI za vaš dom

Kemična industrija Dol pri Ljubljani

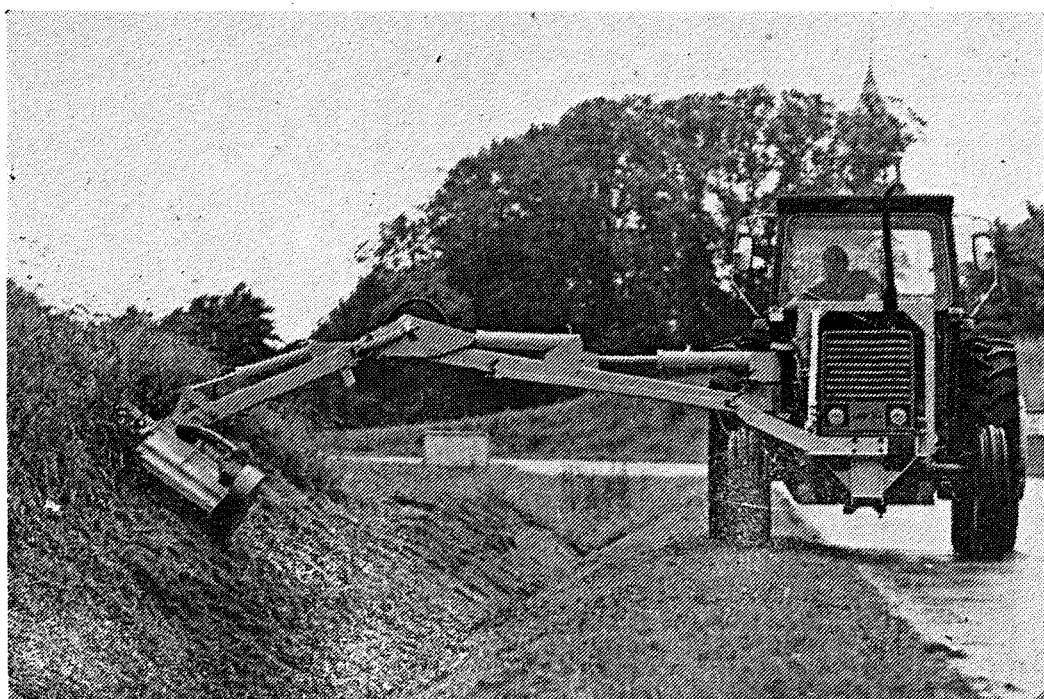
Zaupajte nam...
za vaše domove skrbimo
že od 1875 leta

RIKO

**DELOVNA SKUPNOST
SKUPNIH SLUŽB
RIBNICA NA DOL.**

RIBNIŠKA KOVINSKA INDUSTRIJA

Telefon: n. c.

(061) 861-811
861-147
861-040
861-189
861-132

general. direktor:
nabava:
komercijala:

TELEX: 31-482 YU-RICO

V 50 dneh je pristalo na partizanskem letališču v Nadlesku v Loški dolini kar 38 letal

Spomini nekdanjega komandanta

K Stanetu Oberstarju, upokojenemu podpolkovniku JLA, nekdanjemu komandantu »1. letalske baze glavnega štaba Slovenije« v Nadlesku v Loški dolini ter »2. letalske baze« pod vasjo Otok pri Metliki, smo prišli na obisk v njegovo stanovanje na Vojkovem nabrežju v Kopru, da bi izvedeli zanimive podrobnosti o teh letališčih in o letalskih prevozi ranjencev s teh letališč v bazo NOVJ v Bariju v južni Italiji.

Na letališču na nadleskem in podcerkvanem polju je od 21. julija do 9. septembra 1944 pristalo 38 letal zahodnih zveznikov. V tem času so iz Italije pripeljali v Slovenijo veliko orožja, vojaške opreme, sanitetnega materiala in živeža. V južno Italijo so odpeljali 582 ranjencev, med njimi 88 ranjencev iz hrvaških partizanskih enot, 50 zavezniških letalcev, ki so se bili rešili s padali iz sestreljenih letal na ozemlje Slovenije in Avstrije ter 40 naših partizanov.

Poveljstvo letališča, skupine partizanov, ki so skrbele za nočno obeleževanje letališča z ognji, za vkrčavanje ranjencev in za varovanje letališča, šestčlanska britanska vojaška misija, zdravniki in bolničarji ter bolničarke partizanske bolnišnice »Snežnik« – vsi so imeli nemalo skrbi in dela z organizacijo prevozov težko in laže ranjenih ter invalidov.

Britanska vojaška misija je imela prek radijske sprejemno-oddajne postaje zvezo s svojo bazo v Bariju, poveljstvo »1. letalske baze« v Nadlesku pa z glavnim štabom Slovenije. Britanski radiotelegrafist je sporočal v Bari, kdaj naj prileti letala. Ko so partizani, člani signalne ekipe, zaslišali daljno brnenje letalskih motorjev, so zakurili ognje najprej na Goli gorici, nato pa na letališču ob vznožju Javornika, 13 kilometrov jugovzhodno od Cerknice. Letala so pristajala in vzletala brez večjih težav, ne da bi kdajkoli prišlo do nesreče.

Zapletlo pa se je, kadar na-

javljena letala niso priletela in so ranjenci čakali v bližini letališča, ali pa so letala priletela ob določenem času, ranjencev pa iz različnih vzrokov niso pripeljali pravočasno na letališče. Ranjenci so namreč prihajali od daleč in začasno so jih namestili v partizansko bolnišnico Snežnik, v njenih pet postojank. Tja so jih pripeljali s Primorske, iz bolnišnic Franja in Pavla, iz Bele krajine, z Gorjancev, iz roških bolnišnic. Pripeljali so jih z vozovi. Med potjo je bilo treba storiti vse potrebno za varovanje ranjencev pred morebitnimi napadi sovražnika.

Postojanke bolnišnice Snežnik so bile precej oddaljene od letališča. Če je zavezniška baza v Bariju, kot se je dogajalo, sama prek radijske zveze nepričakovano najavila prihod letala, ki je moralo določen dan pripeljati nek tovor v Slovenijo, poveljstvo baze v Nadlesku ni moglo vselej zagotoviti, da bi ranjence pravočasno iz teh postojank pripeljali na letališče in bi jih letalo ob vrnitvi vzelo s seboj. Poveljstvo baze v Nadlesku namreč ni imelo telefonske zveze z bolnišnico Snežnik, da bi jo takoj obvestilo, kdaj je najavljen prihod letala. Delovala je le kurirska zveza. Šele sčasoma se je pot ranjencev iz bolnišnice Snežnik do letališča v Nadlesku skrajšala. Uprava bolnišnice namreč ni mogla več sprejemati vseh ranjencev, določenih za evakuacijo v Italijo, v svoje obstoječe postojanke, zato so bliže letališču, v Babnem polju zgradili provizorično postojanko, imenovano Hrib. Tam

so napravili nadstreške za namestitev tistih ranjencev, ki jih niso mogli takoj evakuirati. Pogoji za negovanje in oskrbo ranjencev v postojanki »Hrib« pa so bili zelo slabi. Primanjkovalo je celo hrane in vode.

Poleg skrbi za pravočasni odvoz ranjencev z letališča je poveljstvo baze nenehno skrbelo za vojaško varovanje letališča. Čeprav je bilo na

nik dva meseca ni napadel letališča. V tem času so nemška letala bombardirala letališče samo enkrat, 5. avgusta. Partizani iz letalske enote in iz Notranjskega odreda so ga v kratkem času popravili in zavezniška letala so spet pristajala na njem.

Kljub tveganosti omenjene odločitve glavnega štaba je Stane Oberstar povedal, da so se na letališču počutili varne, ker so vedeli, da je ob-

Od leve proti desni stojijo: meteorolog Mirko, komisar Tone, bolničarka Mila, komandant Stane in obveščevalec Bogdan. Slika je bila posneta meseca marca 1945 na letališču Otok v Beli krajini, kjer bo v nedeljo 26. avgusta letos ob 11. uri proslava in letalski miting v počastitev 40-letnice partizanskih letališč v Sloveniji, 40-letnice letalstva in 40-letnice prekomorskih brigad.

osvobojenem ozemlju, je stalno pretela nevarnost vpadov sovražnika na to ozemlje. Glavni štab Slovenije je sprejel dokaj tvegano odločitev, ko je sklenil, naj bo njegova prva letalska baza v Loški dolini, čeprav sovra-

močje pod nadzorstvom enot 7. korpusa, ki je imel svoj štab v Starem trgu, in enot Notranjskega odreda. Vseeno pa ga je zaskrbelo, ko je od svojega obveščevalca Matije Sukliča-Bogdana 6. ali 7. septembra izvedel, da

domobranci in Nemci pripravljajo napad na letališče.

Stane Oberstar je brž odšel v Stari trg h komandantu 7. korpusa Peru Popivodi – v Starem trgu je bil takrat štab korpusa in zaščitni bataljon štaba – in mu zaupal podatke svojega obveščevalca. Komandant pa mu je zagotovil, naj zavezniška letala še naprej pristajajo na letališču. Staneta Oberstarja pa komandantovo zagotovilo ni pomirilo. Ko se je vrnil v poveljstvo letalske baze, je ukazal poostriti budnost pri varovanju letališča, pri čemer mu je šel na roko štab Notranjskega odreda s skupino svojih borcev.

Ko so 9. septembra ponoči pristala na letališču tri zavezniška letala, je poveljnik letališča poskrbel, da so pripeljani letalski tovor hitro raztovorili in ga z vozovi ter z džipom britanske vojaške misije odpeljali z letališča na kraj, kjer je bilo skladišče za material. V letala so vkrcali 73 ranjencev, od teh 32 iz hrvaških partizanskih enot, in z njimi so poletela v Bari.

Zgodaj zjutraj 10. septembra je na obrobjih Loške doline začelo pokati: napadali so domobranci in Nemci. Posrečilo se jim je približati letališču, ne da bi prej naleteli na enote 7. korpusa. Po mnenju Staneta Oberstarja je obveščevalna služba 7. korpusa popolnoma odpovedala.

Sovražnik je prodiral v Loško dolino v treh kolonah. Ena je šla iz Velikih Lašč čez Bloško planoto, druga iz Ilirske Bistrice čez Mašuna, tretja pa iz smeri Rakeka. Ta je tudi vdrla na letališče. Nekateri so takrat pravili – se spominja Stane Oberstar – da se je sovražna kolona, ki je prodirala proti vasi Šmarata, kjer je bil sedež poveljstva letalske baze, približala letališču že ponoči, pred vzletom letal z ranjenci. Letališča niso brž napadli, ker so spoštovali dogovor, da bodo hkrati napadle vse tri kolone. Vendar pa Stane Oberstar meni, da to ne drži. Po njegovem mnenju niso že ponoči napadli letališča, ker so se sovražne kolone zakašile in so prišle na območje šele zjutraj, po vzletu letal.

Tako k sreči ni prišlo do tragedije. Ob vdoru sovra-

nika v Šmarato se je poveljstvo letalske baze organizirano umaknilo. Poveljnik baze je poskrbel, da se je del britanske vojaške misije umaknil že pred napadom. Eno patrolo je poslal tudi k skupini tridesetih zavezniških letalcev, ki so bili pred časom odskočili s padali iz sestreljenih letal, se rešili k partizanom in so ob napadu čakali, da se bodo v prihodnjih dneh z enim izmed letal odpeljali v bazo v Bari. Partizanska patrulja je med naglim umikom vodila te letalce. Stane Oberstar se ne spominja, ali so bili letalci oboženi ali ne, niti tega ne, kdo je bil zadolžen za njihovo varnost. Letalci so se pred sovražnikom umaknili v gozd. Umikali so se na vrat na nos, tako da marsikateri ni vzel s seboj niti najnujnejšega. Del njihove opreme so partizani med umikom nesli za njimi. Partizani so pobrali tudi precejšnjo količino cigarete, ki so jih bili zavezniški letalci pustili na kraju, odkoder so se v veliki naglici umaknili.

Medtem je Stane Oberstar z glavno skupino letalske enote partizanov jurišal čez cesto, ki pelje v Šmartno. Zasedli so jo domobranci in Nemci. Partizani so se prebili na drugo stran ceste. Takrat pa je po njej proti Šmarati pripeljal džip britanske vojaške misije s prikolicco. (To vozilo je za potrebe britanske vojaške misije pripeljalo na letališče Nadlesk zavezniško letalo). Domobranci so bili tako presenečeni, da prvi hip niso vedeli, ali naj strelijo na to vozilo, na katerem so bili trije člani britanske vojaške misije in nekaj partizanov, ali na enoto partizanov z Oberstarjem, ki se je pravkar prebila čez cesto. Medtem je voznik džipa s pospešeno hitrostjo peljal naprej. Nekaj krogel je zadelo vozilo in en partizan je bil ranjen.

Sovražnik se je po tem napadu umaknil iz Loške doline, vendar poslej zavezniška letala niso več pristajala na letališču v Nadlesku. Glavni štab Slovenije je sklenil, da bodo pristajala na letališču pod vasjo Otok pri Metliki, na letališču, ki so ga začeli urejati že junija 1944.

Lojze Štradjot

Ljudje so fantu zaupali

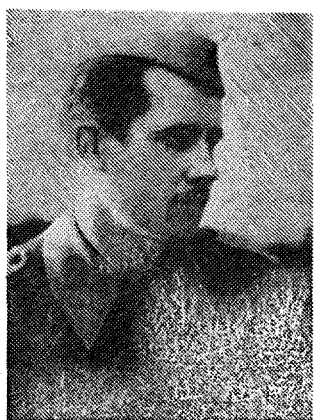
Konec julija je minilo štirideset let, odkar je na Lokvah pri Vipavi padel narodni heroj Ivan Turšič-Iztok, domačin z Rakeka.

Iztoka, narodnega heroja, neustrašnega borca, dobrega prijatelja in komandanta XXX. divizije sem poznal že pred vojno. Bila sva sovaščana. Poznala sva se tudi z njegovim očetom. Kmalu po koncu prve svetovne vojne, leta 1925, sem odšel v vojsko kot aktiven vojak in ostal tam vse do kapitulacije stare Jugoslavije. Domov sem se vrnil vojaški uniformi. Večkrat sem se oglašil pri Turšičevih blizu rakovske cerkve. Ko sva se s starim Turšičem, Ivanovim očetom, pogovarjala o razmerah po svetu, naju je devetnaletni fant pozorno poslušal in ogledoval mojo uniformo. Tu in tam se je vmešal v pogovor. Klical me je »stric«.

Ob slehernem obisku se je dogajalo isto. Slutil sem, da fant nekaj snuje, naklepa... Kmalu je to tudi uresničil.

Februar 1942. V stari opuščeni opekarni na Rakeku je bila namesčena večja italijanska vojaška enota. Poveljnik je ukazal Janezu Turšiču, naj gre s svojima konjema in vozom po vojaški material na Ravbarko-mando pri Postojni. Očeta je spremljal tudi sin Ivan. Takrat sem bil tudi sam v Postoj-

ni. Ko sem se peš vračal iz kraja, sem ju srečal s polnim vozom. Spremljali so ju italijanski vojaki. Ko me je Ivan zagledal, je stopil k meni, skrivaj potegnil iz zimske suknje bombo... Prestrašil

sem se, nato pa zadovoljen ugotovil, da italijanski vojaki niso ničesar opazili.

»Stric,« mi je dejal, »tri imam. Vročje bodo, ko jim jih vržem.«

Slab mesec dni po tem srečanju sem izvedel, da je večja skupina rakovskih fantov zapustila domove. Odšli so v gozd... Med njimi je bil tudi Ivan.

V bitki Gradnikove brigade na Nanosu pri kmetu Ježu sem bil 27. septembra 1943 tako hudo ranjen, da

sem moral v bolnišnico. Marca 1944. leta sem ozdravel. Dodelili so me v XXX. divizijo, kjer je bil komandant Ivan Turšič-Iztok. Najinega srečanja se je zelo razveselil. Zaupal mi je nalogo referenta za zveze z Bazoviško brigado. Doslej sva bila v stikih bodisi osebno bodisi po telefonu.

Primorski ljudje so Iztoka poznali, mu zaupali in ga spoštovali kot komandanta in pravičnega, kot rešitelja in osvoboditelja Primorske. Verovali so vanj. Kamorkoli smo prišli, vselej so povprašali po njem.

Ko sem jim povedal, da sva iz istega kraja, so vpraševanja kar deževala. O mladosti, o družini...

Pod poveljstvom Ivana Turšiča-Iztoka je divizija opravila velikansko delo.

Ena najinih največjih akcij v prvi polovici junija 1944 mi je ostala za vselej v spominu. V Soški dolini smo porušili večji del železniške proge Gorica-Podbrdo in vrgli v zrak šestdeset metrov dolg most v Avčah, zraven pa napadli še sovražnikove postojanke. Iztoka so ranili v noge. Bilo je tik pred njegovo smrtjo...

Iz štaba XXX. divizije sem 17. julija 1944 dobil pismo, naj se javim kadrovskemu referentu 9. korpusa, da bom

odpotoval v višjo oficirsko šolo pri Glavnem štabu. Zbralo se nas je trinštirideset kandidatov. Odšli smo v Lokve.

V Lokve, kjer je bil štab 9. korpusa, se je 22. julija pripeljal z motorjem komandant divizije Iztok. Poklical me je v stran in mi dejal:

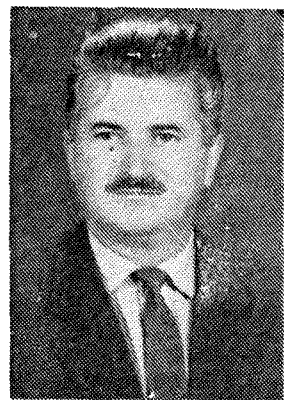
»Stric, da greste v oficirsko šolo, je moje maslo. Zaupam vam in prepričan sem v vas. Res je, rekli so, da ste starejši, prav zaradi tega pa vas prosim, da se izkažete in upravičite moje zaupanje«.

Krepko mi je stisnil roko mi zaželel dober uspeh v šoli in srečo. Nisva slutila, da je bilo to najino poslednje srečanje. Potem se je poslovil še od ostalih kandidatov.

Na pot smo krenili 23. julija 1944. Čez Vipavsko dolino, Javornik in Čabar smo 30. avgusta prispeli v Stari trg ob Kolpi in tam tudi prenočili.

Zjutraj nam je vodja skupine povedal, da so mu obveščevalci ponoči povedali, da je komandant divizije major Ivan Turšič-Iztok padel v Trnovskem gozdu blizu Lokve. Na kratko nam je orisal Iztokovo osebnost, njegove poveljniške sposobnosti, pravičen odnos do človeka... Z minuto molka smo se poslovili od padlega komandanta. Častno sem izpolnil njegovo naročilo, ob zadnjem srečanju: v šoli sem dosegel odličan uspeh!

Andrej Istenič

Janku Vrhovcu-Rajku v spomin

Janko Vrhovec-Rajko je bil predvsem človek akcije, ki je nenehno izgoreval za resnično delo in našel razumevanje za težave ljudi, s katerimi je živel in delal.

Takšen je bil Rajko že takrat, ko se je v prvih dneh odpora pridružil narodnoosvobodilnem gibanju. Še ne polnoleten je v domačem Horjulu delal v organizaciji OF, 30. maja 1942 pa se je skupaj z bratom Ludvikom odpravil v partizane.

Če bi natanko spremljali njegovo uporniško pot, bi izvedeli kaj več kot to, da je bil v Cankarjevem bataljonu, v Gorenjskem odredu in Bohinjski četi in da je poznal vsa kurirska pota pod Pokljuko in Jelovico... Našli bi ga v Prešernovi brigadi, s katero se je med drugim udeležil tudi hudih bojev za Turjak in Žirovski vrh, pa v Loški brigadi...

9. maja 1945, na svoj rojstni dan, je kot komandant bataljona Notranjskega odreda med prvimi vkorakal v osvobodeno Ljubljano.

Vrhovec je bil skromen. Niti na misel mu ni prišlo, da bi se hvalil s prehojeno revolucionarno potjo. Takšno ravnanje mu je bilo tuje. Vedel je, da je človek v revoluciji le vmesen člen. In takšen je ostal do konca.

Branko Vrhovec

STRANE PRI RAZDRTEM

Odkriti spominski plošči

Ob letošnjem praznovanju štiridesete letnice ustanovitve Komande mesta Senožeče-Postojna je bila v nedeljo, 8. julija v Stranah osrednja proslava dneva borca na Postojnskem. Ob tej priložnosti so odkrili spominsko ploščo na hiši družine Premru št. 1, v kateri je delovala Komanda mesta Senožeče-Postojna. Ta je bila 12. decembra 1944 združena v Komando mesta Postojna. Od takrat je spadala h Komandi goriškega vojnega področja, katere izvršni organ je bila do osvoboditve. Sestavljali so jo: komandant, politkomisar, obveščevalni center, mobilizacijski referent, prometni referent, intendant, sanitetni referent, sekretar SKOJ, administracija, partizanska straža z minerci, diverzantskim in stražnim vodom, delavska četa, ambulanta, etapna kuhinja, soba za prehodne, telefoniste in kurirje. Njene podrobne naloge so bile: mobilizacija vojnih obveznikov, vprežne živine in drugih sredstev, evidenca dejavnosti, nadzorovanje sovražnika, skrb za varnost prebivalstva, za red in disciplino, omogočanje transparentov vojaškega materiala in hrane za 7. in 9. korpus in Glavni štab NOV in POS, skrb za ranjence, organizacijo higieno, razkuževanje itd. Na njenem območju je bilo več skladišč različnega vojnega materiala in živil. Delovale so razne delavnice: kovaške, čevljarske, krojaške, tesarske, kuhinje mila, živilske in druge. Čez ozemlje, ki ga je nadzorovala je potekalo več zvez: iz Trsta, Italije in Postojne, od koder je prihajalo večji del vojnega materiala za potrebe NOV. Komanda mesta Postojna je, poleg navedenega, s svojo diverzantsko skupino izvajala uspešne vojaške akcije. Ujetih, ranjenih in ubitih je bilo večje število sovražnikovih vojakov in oficirjev. Zaplenjene so bile večje količine raznega vojnega materiala. Vseskozi je sodelovala z narodnoosvobodilnimi odbori in drugimi terenskimi organizacijami, omogočala je njihovo redno delovanje. Dajala je pomoč operativnim enotam NOV, ki so se zadrževale na njenem območju. Vodila je aktivno obrambo in tako uspešno vzdržati na izredno ogroženim področju. Opravljala je revolucionarno poslanstvo do osvoboditve, ko je vkorakala v Postojno.

Proslave so se udeležili številni borci, mladina, domačini in prebivalci okoliških vasi. Navzoče je pozdravil predsednik OK SZDL. Slavnostni govornik je bil Andrej Korenčan, bivši komisar Komande mesta Postojna. Orisal in obudil je spomine na tiste čase, ko smo gradili našo sedanjost, pri tem pa izrekel priznanje in zahvalo prebivalstvu teh krajev. Spominsko ploščo je odkril prvi komisar komande mesta Senožeče Ante Crnica. Predsednica skupščine občine Postojna Stanka Horvat je komandi mesta Postojna podelila občinsko plaketo, prevzel jo je tedanji komandant komande Goriškega vojnega področja in sedanji predsednik Skupnosti borcev Goriškega vojnega področja Karel Kumše. Na letošnji proslavi dneva borca v Stranah smo

odkrili spominsko ploščo tudi na hiši družine Ambrožič št. 3 po domače pri Mežnarjevih. Tu je bila 25. marca 1944 prva konferenca Zveze slovenske mladine za rajon Podgora. V govoru je Miro Kranjc orisal aktivnost tedanje mladine. Srečanja se je udeležilo večje število nekdanjih borcev komande Goriškega vojnega področja in komande mesta Senožeče-Postojna, nekdanji člani ZSM rajon Podgora, predstavniki DPO postojnske občine, prebivalci okoliških vasi in domačini. V kulturnem programu so sodelovali: osnovna šola Hruševje, moški pevski zbor Bukovje in godba na pihala iz Postojne.

V imenu skupnosti borcev Goriškega vojnega področja se iskreno zahvalujemo skupščini občine Postojna za podeljeno plaketo komandi mesta Postojna, tovarišu sekretarju Jožetu Baša pa za organizacijo proslave. Proslava, spominska obeležja in plaketa so znova potrdila vsestransko sodelovanje domačinov in prebivalcev okoliških vasi z borci komande mesta Senožeče-Postojna in komando Goriškega vojnega področja.

PREDSEDNIK SKUPNOSTI BORCEV
GORIŠKEGA VOJNEGA PODROČJA
KAREL KUMŠE

»Po poteh II. grupe odredov«

Čez deset dni, natančneje 26. avgusta, ob 7. uri, se bo v Kamniku začelo veliko kolesarsko tekmovanje, ki se mu bo ob istem času na drugem koncu pridružilo tudi Mozirje. Prireditve so pripravile družbenopolitične organizacije Kamnika, Mozirja, Žalca in Vranskega, ZTKO Kamnika in Mozirja. Skupnost borcev II. grupe odredov in Kolesarsko društvo Kamnik, udeležijo pa se ga lahko vsi, ki jih veseli rekreativno kolesarjenje in so starejši od petnajst let, pa seveda tisti, ki jih zanima zgodovina narodnoosvobodilnega boja, natančneje, II. grupe odredov.

Vožnja bo potekala po krožni trasi s štartoma v Kamniku – Malograjski dvor in Mozirju – stavba skupščine občine. Kolesarji bodo vozili iz Kamnika proti Braslovčam. Kontrola je tudi na Vranskem. Kolesarji iz Gorenjske in Primorske ter Ljubljancani bodo imeli štart in cilj v Kamniku, Štajerci pa v Mozirju.

Da vožnja ne bi bila prenaporna, so prireditelji poskrbeli za okrepečevalnice, ki se bodo zvrstile ob poti v Kamniku, Mozirju in na Vranskem, tam pa bodo tudi kontrole. Kolesarji bodo za nastop na maratonski plačali 150 dinarjev, za to pa bodo dobili spominsko značko in okrepcilo med vožnjo in na cilju.

Odbor skupnosti borcev Kozjanskega odreda, aktivistov okrožnega odbora OF borcev 2. bataljona VDV brigade, sklicuje 2. zbor skupnosti borcev, ki bo v soboto, 15. septembra 1984 ob 9. uri v prostorih Osnovne šole v Sromljah. Dnevni red: Poročilo o delu odborov, razrešnica dosedanjim in volitve novih odborov, podelitev spominskih značk ob 40-letnici Kozjanskega odreda, razno.

Ob 11. uri bo organiziran odhod na Silovec, kjer bo svečana prireditev ob 40-letnici odreda in vsakoletno srečanje z borci in aktivisti s Kozjanskega ob kulturnem in zabavnem programu.

Vabila

Krajevna organizacija ZB NOV in družbenopolitične organizacije KS Šmihel pod Nanosom v občini Postojna vabijo borce karavle P 4/A in VOS za Pivško okrožje, domačine, prebivalce sosednjih vasi, nekdanje borce NOV in aktiviste, zlasti pa mladino na partizansko srečanje, ki bo v nedeljo, 26. avgusta 1984 ob 14. uri v Šmihelu pod Nanosom.

Ob tej priložnosti bomo odkrili dve spominski obeležji, in sicer ob 40-letnici karavle P 4/A in VOS za Pivško okrožje.

DPO KS Šmihel

Skupščina krajevne skupnosti Šmihel pod Nanosom vabi vse borce NOV, partizanske kurirje relejnih postaj, medvojne in povojne aktiviste, mladino in se druge občane občine Postojna na odkritje spominskih obeležij relejnih kurirskih postaj P 4a in enoti VOS za Pivško, ki bo v nedeljo, dne 26. avgusta 1984 ob 14. uri v vasi Šmihel pod Nanosom.

Po slovesnosti bo tovariško srečanje. Za hrano in pijačo preskrbljeno. Delovala bo tudi enodnevna pošta s spominskimi priložnostnim žigom. Na zalogi bodo spominske pisemske ovojnice.

Pripravljalni odbor za obeležja in proslavo

Vabimo vse borce XVIII. divizije – VIII. SNOUB Frana Levstika, IX. SNOUB Kočevske, X. SNOUB Ljubljanske, Jurišnega bataljona XVIII. divizije ter drugih njenih enot na srečanje ob priliki proslave 40. obletnice zmagovitih bojov pri Koprivniku na Kočevskem.

Srečanje bo v soboto dne 8. septembra 1984 ob 11. uri v Koprivniku.

POZIV UDELEŽENCEM ZBORA AKTIVISTOV OKROŽJA JESENICE

V poletnih dneh 1944. leta je bil v bližini Ogri-sovega doma v Radovni zbor aktivistov jesenjskega okrožja, ki ga je vodil Bogdan Osolnik.

Za vse borce udeležence srečanja je zagotovljen prevoz iz Ljubljane v Koprivnik in nazaj. Odhod avtobusov bo 8. septembra 1984 ob 8. uri iz Trga osvoboditve izpred Univerze v Ljubljani.

Vabimo vse borce, da se srečanja udeležijo v čimvečjem številu. Posebnih vabil ne bomo pošiljali.

ODBOR SKUPNOSTI BORCEV
XVIII. DIVIZIJE NOVJ

Poizvedba

Zdenka KLEP iz Ljubljane – študentka slovenske književnosti na Filozofski fakulteti v Ljubljani se je pismeno obrnila na naš naslov s prošnjo, da ji za diplomsko nalogo pomagamo poiskati podatke o piscu pesmice »Za svobodo«: Slavca, koroškega kurirja. Med drugim želi ugotoviti čas nastanka pesmi, kje in v kakšnih okoliščinah, dalje podatke o avtorju, njegovo leto rojstva, poklic ob nastanku pesmi, njegovo funkcijo v NOB itd.

Ce je avtor pesmi umrl, želi zvedeti za kraj in opis smrti, če pa živi, njegov današnji poklic in točen naslov. Potem želi ugotoviti trenutno nahajališče rokopisa, opis rokopisa, strani, format, pisavo s črnilom ali svinčnikom, tipkopis, zgodovino rokopisa, kdo je ohranjeni rokopis zapisal, kdo ga je izročil kaki ustanovi ali sedanjemu lastniku.

Pesem »Za svobodo« je bila objavljena leta 1944 v glasilu relejnih postaj Slovenije, in sicer v drugi številki.

Vljudno naprošamo za pomoč, da nam sporočite podatke o avtorju. Če avtor pesmi ne živi več, pa vsaj naslov njegovega znanca ali sorodnika, ki bi kaj več vedel o tej zadevi.

Proslava ob 40-letnici pohoda 30. divizije v Brda in Beneško Slovenijo

Februarja letos je minilo 40 let od zgodovinskega pohoda enot 30. divizije v Goriška Brda in Beneško Slovenijo. V spoznanju ob občinskem odboru ZBZB NOV Nova Gorica, KS Kanal in Kam-breško je odbor skupnosti borcev 30. divizije sklenil postaviti spominsko obeležje v spomin na to obletnico in organizirati proslavo v Kanalu, na kateri bi se zbrali borci in borke 30. divizije ter ostalo prbivalstvo. Spominsko obeležje bo stalo ob glavni cesti na kraju, kjer je 30. divizija prebredla reko Sočo. Na tem območju je prešla Sočo 17. SNOUB Simona Gregorčiča in več bataljonov Briško-beneškega odreda ter italijanske enote Garibaldi.

Idejni osnutek spominskega obeležja je izdelal akademski kipar Negovan Nemec in ga povezal s samo konfiguracijo okolja. Kot sam pravi, naj bi se bežen pogled mimoidoče opomnil na ta pomemben premik borcev. Likovna izpoved bo vklesana v kraški kamen in bo simbolično ponazarjala tri različne trenutke poti s temi različnimi elementi, ki bodo kot celota predstavljali pohod borcev v pripravljenost na boj skoncentrirano moč, silovitost, udarnost. Soča je borcem pomenila oviro, ki jo je bilo treba premagati; ponazarjajo jo trije valoviti horizontalni elementi. Tretji element bi poudarjal vzpon na novo ozemlje, v nov boj, v srečanje s sovražnikom. Ta pripoved je vpeta v naraven izsek, v globel med bregovi reke Soče...

Napis bo posvečen samemu pohodu in obenem vsem padlim tovarišicam in tovarišem, ki so se borili na tem območju. S slovenskimi partizani so se borili in dali življenja borci iz vseh delov sveta, ki jih je ob kapitulaciji Italije pot iz italijanskih taborišč pripeljala med naše borce. Bili so pripadniki vseh narodov in narodnosti Jugoslavije, Italije, Sovjetske zveze iz dežel Coommonwealtha. S tem se bomo oddolžili tudi tem padlim borcem.

Vklesan bo tudi verz iz Gregorčičeve pesmi, ki je večji del svojih pesmi posvetil prav Soči in okoliškim prebivalcem.

Pri realizaciji tega spominskega obeležja pa sta nastala dva velika problema. Prvi je potreben denar, ki ga odbor skupnosti borcev 30. divizije nima. Drugi problem pa je bil tako velik blok kraškega marmorja, ki pa ga je uspešno rešil »Kraški zidar«, tako da ga kipar že obdeluje. Veliko težje pa je prvo vprašanje; borci so se odločili za zbiralno akcijo prek domicilnih odborov enot in divizije. Pomagajo jim tudi organizacije zveze borcev domicilnih občin enot 30. divizije in bivši borci. Tej akciji so se pridružili tudi zamejski borci, ki zbirajo sredstva solidarno z borci v Sloveniji. Veseli so vsakega prostovoljnega prispevka, ne glede na višino. Akcija še traja, zbirajo tudi naročila za reklamna sporočila, ki bodo priloga brošuri z naslovom »Pohod 30. divizije v Brda in Beneško Slovenijo«.

Doslej so zbrali že precej denarja, vendar še vedno ne zadoščajo za stroške izdelave tega ve-

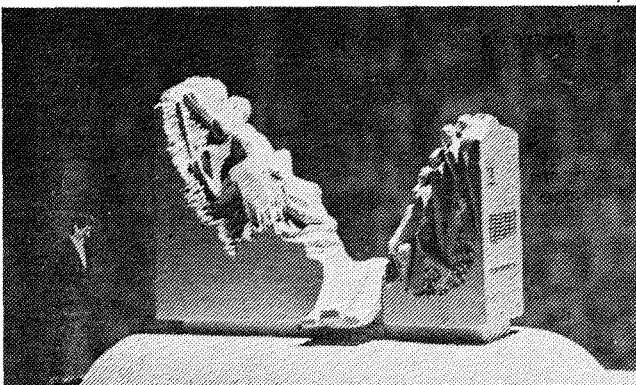
ličastnega obeležja.

Odkritje obeležja in proslava v Kanalu sta predvidena 13. ali 20. oktobra letos, datum bo natančno določen kasneje. Tudi ta proslava bo v duhu stabilizacije, kulturni program bodo pripravili in izvajali domačini KS Kanal in učenci osnovne šole, ki bodo povabili in dostojno sprejeli medse biveše borce.

Kljub vsem prizadevanjem denarnih sredstev še vedno manjka, zato se odbor skupnosti borcev 30. divizije obrača na vse borce NOV Slovenije, da solidarno pomagajo borcem 30. divizije v tej akciji. Spominsko obeležje bo simbol skupnega boja proti fašizmu in okupatorju, pomnik za naše prihodnje rodove in spodbuda zamejskim borcem, ki se še danes borijo za temeljne narodnostne pravice.

Denar zbira **Občinski odbor ZBZB NOV Nova Gorica, na tekočem računu: 52000-678-80165 (za 30. divizijo).**

Za odbor skupnosti borcev 30. divizije
Franjo Rustja-Canči
Franjo Bavec-Branko

Osnutek spominskega obeležja 30. diviziji, delo akademskega kiparja Negovana Nemca, ki ga bodo odkrili ob štirideseti obletnici pohoda divizije v Benečijo

Obvestila

Odbor skupnosti borcev 4. bat. I. brig. VDV prosi borce iz sestave bataljona, ki do danes še niso oddali anketnega lista, ki jim je bil že večkrat posredovan, da to storijo takoj. Pred vsem so nam potrebni naslednji podatki:

Ime in priimek, ilegalno ime, datum rojstva, kraj in občina rojstva, naslov sedanjega bivanja, iz katere enote je prišel v bataljon, funkcija, ki jo je opravljal v bataljonu, čin ki ga je imel ob koncu vojne in čin, ki ga ima danes. Odlikovanja in priznanja, socialni položaj (zaposlen, upokojen), zdravstveno stanje in kako ima rešeno stanovanjsko vprašanje ter funkcije ki jih opravlja v družbeno političnem življenju KS, občine, mesta itd.

Navedeni podatki so nam potrebni pri pisanju monografije bataljona oz. brigadne monografije. Podatke pošljite predsedniku odbora skupnosti borcev 4. bat. VDV tov. ŠRGA STANEŠOFER, Dragomer, Pot za stan 5, pošta 61351 Brezovica pri Ljubljani.

Odbor skupnosti borcev 4. bat.

Pododbor relejnih kurirjev za Gorenjsko je v samozaložbi izdal vodnik »Po sledih partizanskih relejnih kurirjev Gorenjske«, ki povezuje štirideset spominskih obeležij, postavljenih na območjih, kjer so med vojno na Gorenjskem delovale kurirske postojanke. Plošče oziroma obeležja so bila odkrita v letih 1980–1982. Kraji, kjer so obeležja, kar je razvidno iz zemljevida, priloženega vodniku, so opremljeni s kontrolnim žigom in vpisno knjigo. Za prehojeno pot, ki je namenjena mladim in starejšim ljubiteljem pretekle zgodovine in skritih kotikov ožje domovine, so na voljo štiri značke.

Vse informacije o vodniku lahko dobite pri občinskih odborih ZBZB NOV Gorenjske.

Tajnik pododbora
Lojze Hafner

Odbor skupnosti borcev 4. SNOUB »Matija Gubec« Ljubljana, Vrtača 11, obvešča borce brigade:

Kar zadeva 42-letnice ustanovitve brigade, letos ne bo večjega srečanja borcev. Srečanje borcev in mladine v počastitev obletnice bo vključeno v program slovesnosti občinskega praznika občine Trebnje in bo v soboto, 1. septembra 1984, ob 15. uri pri spomeniku Gubčeve brigade

na Trebelnem. Pred tem pa bo sprejem poho-dnih tekmovalnih skupin orientacijskega pohoda Mirna-Trebelno, s katerim bodo počastili 42-letnico ustanovitve Gubčeve brigade. Slovesno bodo razglasili rezultate tekmovanja in podelili priznanja zmagovalcem. Vabimo vse borce Gubčeve brigade, zlasti iz bližnje okolice, ki lahko sami poskrbijo za prevoz, naj se udeležijo tega srečanja.

Srečanje borcev Gubčeve brigade v Jelenovem žlebu. Na željo nekaterih borcev je odbor te brigade sklenil organizirati srečanje borcev Gubčeve brigade v Jelenovem žlebu. Iz Ljubljane bodo odšli 26. septembra 1984, ob 8. uri s Trga osvoboditve (pred univerzo) s posebnimi avtobusi do Ribnice. Tam bi si ogledali muzej in Dom JLA. Nato si bomo ogledali partizansko bolnišnico Ogenca, spomenik padlim in nekdanje bojišče v Jelenovem žlebu. Kosilo bomo imeli v Glazuti. Potem si bomo lahko spotoma ogledali še Grčarice in Rakitnico ter se prek Ribnice vrnili v Ljubljano okoli 19. ure.

Vabimo vse borce Gubčeve brigade, zlasti udeležence borbe v Jelenovem žlebu, naj se tega srečanja udeležijo, po možnosti z družinskimi člani. Stroške plačajo na dan srečanja udeleženci sami, predvidoma bodo znašali 500 do 600 din na osebo, v kar sta vračunana vožnja in partizansko kosilo. Podrobneje bo cena zna na šele, ko bomo zbrali prijave udeležencev.

Vsi borci, ki se želijo udeležiti srečanja, naj se čimprej prijavijo odboru brigade. Morebitni zamudniki pa naj poskrbijo, da bo odbor sprejel prijavo vsaj do 5. septembra 1984. Prijavo izrežite iz časopisa, natančno izpolnite, podpisite in čimprej oddajte. Če bo srečanje preloženo ali odpovedano, bomo vse prijavitelce o tem pisno obvestili.

Odboru skupnosti borcev 4. SNOUB »Matija Gubec«, 61000 Ljubljana, Vrtača 11

PRIJAVA

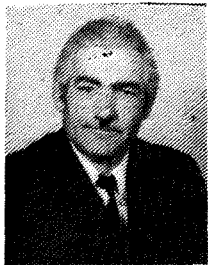
Za srečanje borcev Gubčeve brigade v Jelenovem žlebu 26. septembra 1984 prijavljam: sebe (popoln naslov):

in še (število) drugih oseb, ki pridejo z menoj.

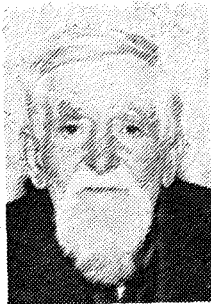
Podpis prijavitelca

Vinko Gale

Na Kokrici smo se marca poslovlili od Vinka Galeta, rojenega 1922. leta v Tatinu. Bil je borec 2. bataljona Kokrškega odreda. Prenašal je pošto in vzdrževal zvezo z borci onkraj meje. Bil je odlikovan.

Peter Lapajne

Aprila smo se na Ptuj poslovlili od Petra Lapajne, rojenega 1924. leta v Koprivni na Koroškem. Bil je borec Sercejeve brigade. Pomagal je pri gradnji bolnišnice Franja ter bil ranjen. Za zasluge v NOV je bil odlikovan.

Andrej Eržen

Od Andreja Eržena-Melhiorja iz Stare Oselice smo se poslovlili aprila na domačem pokopališču. Rodil se je pred 85 leti. Vpoklican je bil v avstrijsko vojsko. Pozneje je bil borec prostovoljec za severno mejo. Decembra 1941. leta je med prvimi vstopil v NOV. Pomagal je pri ustanavljanju vaških odborov OF, bil je tudi predsednik gospodarske komisije. V povojnem obdobju je opravljal vrsto odgovornih nalog v DPO.

Albin Bajec

Albin Bajec se je rodil 1909. leta v Ljubljani. Borec NOV je bil od 1941. leta. Zaprt je bil v raznih zaporih. Iz Parme so ga Nemci odpeljali na prisilno delo v Nemčijo. Bil je odlikovan. Od njega smo se poslovlili aprila na ljubljanskih Zalah.

Viktor Vogelink

Aprila smo se v Trziču poslovlili od 77-letnega Viktorja Vogelinka. Sodeloval je v stavki tekstilnih delavcev. Po okupatorjem vdoru se je takoj povezal s simpatizerji OF. Februarja 1944. leta je odšel v partizane. Bil je borec Bazoviške brigade. Bil je ujet in odpeljan v taborišče Dachau.

Franciška Drožina

Na Brezovici pri Materiji smo se maja poslovlili od Berhove mame. Franciške Drožina, rojene Rozanc 1903. leta na Vrejah pri Vremah. Leta 1942 je začela sodelovati s POS, po kapitulaciji Italije je postala članica odbora OF in AFŽ.

Jože Bernot

Lani smo se v Trbovljah poslovlili od Jožeta Bernota, rojenega 1914. leta v Brezovici. Bil je borec 7. korpusa.

Anton Gruden

Februarja je umrl borec NOV Anton Gruden, rojen 1908. leta v Smihelu pri Novi Gorici. Leta 1942 je začel sodelovati z NOB. Leta 1943 je bil aretiran in odpeljan v bataljon speciale. Po kapitulaciji Italije je bil najprej v angleškem ujetništvu, potem pa v bazah NOV. Leta 1945 se je vrnil v enoto NOV v Jugoslavijo. Bil je odlikovan.

Janez Mikelj

Aprila smo se v Bohinjski Bistrici poslovlili od Janeza Miklja iz Nemškega rovtu. Rodil se je 1905. leta na Koprivniku v Bohinju. Kot aktivist se je kmalu vključil v sodelovanje z NOB, v vrste NOV pa je vstopil 1945. leta v Jeseniško-bohinjski odred.

Radko Žumer

Rodil se je 1915. leta v Dolenji vasi na Gorenjskem. Kot 15-letni deček je prišel k svoji sestri na Turjak, kjer se je izučil poklica. Leta 1941 je začel aktivno sodelovati z NOB. Naslednje leto je vstopil v Turjaško četo. Bojno pot je nadaljeval v Tomšičevi brigadi. V Nemški vasi na Blokah je bil ranjen, zdravljen se je v partizanski bolnišnici pod Snežnikom. Po kapitulaciji Italije je deloval v VOS in VDV na področju Mokreca in Suhe krajine. Pot ga je vodila v Dalmacijo in v osvobodni Beograd, nato pa nazaj v Prekmurje in na Stajersko, kjer je ustanavljal enote narodne milice. Po prihodu v Ljubljano je prevzel dolžnost načelnika milice v okraju Grosuplje. Po ukinitvi okrajev je bil demobiliziran in spet je opravljal svoj poklic. V Turjaku in njegovi okolici je bil poznan kot pošten partizan in spomeničar.

Ignac Manfreda

V Kobaridu smo se aprila poslovlili od Ignaca Manfreda-Simona. Rodil se je v vasi Sužid 1899. leta. Za OF je začel organizirano delati oktobra 1942. leta in se istega leta je bil sprejet v KPJ. V partizane je odšel februarja 1943. leta in bil najprej borec 2. čete (Kobariške) Severnoprimskega odreda, kasneje je prevzel dolžnost organizatorja odborov OF na breginjskem in kobariškem območju. Bil je tudi član oblastnega komiteja za omenjeni območji. Po kapitulaciji Italije med Kobariško republiko v jeseni 1943. je vodil zbiranje prostovoljcev za enoto NOV. Ob razpadu Kobariške reublike je bil vključen v enoto narodne zaščite na kobariško območje in opravljal v njej razne dolžnosti do konca vojne. Junija 1945. leta je bil demobiliziran in se je vrnil v svoj rojstni kraj na kmetstvo. Za zasluge med NOB in po vojni je prejel priznanja in odlikovanja.

Gvido Vesel

V 83. letu je umrl Gvido Vesel. Zaradi aktivnosti je moral 1929 leta emigrirati v Jugoslavijo. Prišel je v Zagreb in se 1941. leta vključil v NOG. Prejel je številna odličja in odlikovanja. Od njega smo se poslovlili v Izoli.

Martin Medved

Pred enim letom smo se poslovlili od Martina Medveda. Od septembra 1941. leta je bil v Vojvodini, marca 1943 je vstopil v NOB v Vojvodinsko brigado 16. divizije. Bil je ranjen. Po demobilizaciji se je zaposlil pri železnici v Zidanem mostu.

Karel Grum

Novembra lani smo se v Polju pri Ljubljani poslovlili od Karla Gruma, borca NOV iz Spodnjega Kašlja. Po prihodu okupatorja v našo domovino se je takoj vključil v mladinsko organizacijo SKOJ in OF, kjer je vse do odhoda v NOV aktivno deloval. Bil je med prvimi borci v bitki na Jančah, kasneje pa v enotah 2. grupe ocredov, brigadi Matije Gubca in zadnje kurir na kurirski reletni postaji TV-2, ki je vzdrževala zvezo proti Dolenjski, Stajerski in Ljubljani. Po vojni se je vključil v izgradnjo porušene domovine in izgradnjo zadržnega doma. Bil je nosilec partizanske spomenice 1941 in še vrste vojni in povojnih odlikovanj.

Zoro Švagelj

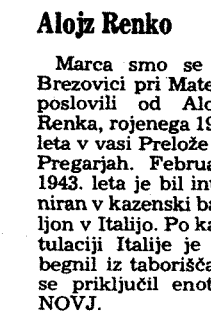
Marca smo se poslovlili od Zora Švagelja, rojenega 1920. leta v Štanjelu. Ze 1940. leta je bila aretiran. Iz zapora je bil poslan na libijsko fronto. Februarja 1941. leta mu je uspelo dezertirati in se pridružiti zaveznikom. Kot komandir čete se je bojeval v 5. bataljonu 11. dalmatinske udarne brigade. Na Pelješcu je bil ranjen. Po okrevanju je bil dodeljen v kulturno skupino 3. prekomorske brigade, nato 4. armade. Leta 1946 je bil odpuščen iz JLA s činom poročnika. Bil je dvakrat odlikovan.

Ivan Šešlar

Septembra lani smo se v Kolovratu poslovlili od Ivana Šešlarja, kmeta iz Lupovice. Za NOG je začel delati 1942. leta. Leta 1943 je bil aretiran in zaprt v gesptapovskih zaporih v Trbovljah, nato pa poslan v Mauthausen.

Jože Brencce

Na Ledinah smo se poslovlili od Jožeta Brenceta iz Sp. Vrsnika. Bil je borec Vojkove brigade, zaradi slabega zdravlja je bil dodeljen zalednim enotam in na komando mesta v Cerknem.

Alojz Renko

Marca smo se na Brezovici pri Materiji poslovlili od Alojza Renka, rojenega 1909. leta v vasi Prelože pri Pregarjah. Februarja 1943. leta je bil interniran v kazenski bataljon v Italijo. Po kapitulaciji Italije je pobegnil iz taborišča in se priključil enotam NOVJ.

Ivan Lavrin

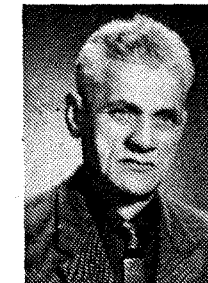
V ilegalno delo OF se je vključil 1942. leta. Naslednje leto je bil aretiran in v družino odpeljan v nemška taborišča. Dva njegova sinova sta odšla v partizane. Bila sta ujeta in ustreljena v Begunjah. Od njega smo se poslovlili marca v Kolovratu.

Miljo Bertolin

Marca smo se na šempetrskem pokopališču poslovlili od Milja Bertolina, rojenega 1910. v Šempetru pri Gorici. Leta 1940 je bil mobiliziran v italijansko vojsko. Pot ga je zanesla v Afriko, Libijo in drugam. Postal je vojni ujetnik angleške vojske in se takoj prijavil v poljsko divizijo. V jeseni 1942. leta je prišel v Hajfo-Paletino in začel delati za cilje NOB. Julija 1943. leta je sodeloval v organiziranem uporu proti kraljevim oficirjem. Po ustanovitvi 3. prekomorske brigade se je 1944. leta priključil NOV. Bil je odlikovan.

Franci Grčar

Decembra lani smo se v Trbovljah poslovlili od Francija Grčarja, rojenega v Zagorju. Skupaj z revircani je že 1942. leta izpolnjeval pomembne naloge za razvoj NOB. Bil je borec 1. bataljona 3. VDV brigade. Leta 1944 je bil sprejet v KPJ. Bil je član predsedstva ZZZB NOV Trbovlje in nosilec pomembnih dolžnosti, mnogo je prispeval k ohranjanju in razvijanju revolucionarnih tradicij. Prejel je številna vojaška in delovna odlikovanja, priznanje OF in najvišje družbeno priznanje občine Trbovlje - prvojunjsko nagrado.

Ludvik Matoh

Aprila smo se na kamniških Zalah poslovlili od Ludvika Matoha, rojenega 1913. leta. Mlada leta je preživel v Novem mestu, kjer se je izučil za ključavničarja. Za NOB je organizirano delal od 1942. leta in ostal aktiven do odhoda v partizane februarja 1943. Bil je borec in obveščevalec v 15. diviziji. Bil je težko ranjen in ostal vojni invalid. Prejel je dve medalji za hrabrost in red zaslug za narod 3. stopnje.

Albina Jamšek

Na Dobovcu nad Trbovljami smo se lani poslovlili od Albine Jamšek, rojene 1912. leta. Bila je aktivistka na terenu Škofje riže in Dobovcu.

Jože Štucin - in memoriam

Spet je smrt pretrgala ustvarjalno pot enega tistih marljivih in za širšo družbeno skupnost tako dragocenih ljudi, ki so se v vsem svojem povojnem delu zavedali pomena vzgoje mladih. Zavedali v tem smislu, da so vedno in povsod delali tako, da so poleg potrebe po znanju poudarjali osnovne človeške vrline. In prav te vrline so znali poudariti v naši nedavni preteklosti, v narodnoosvobodilnem boju, v vzgoji zgodovinske in kulturne zavesti mladim.

Zapuščina dela Jožeta

Štucina je celostna in zraščena s stvarnim življenjem ter družbenimi potrebami, krasijo izredna skromnost moža, ki jo je ustvaril. Veliko njegovega truda je vgrajenega v uspešno delovanje in kakovostno vsebino šole-muzeja v Cerknem, mnogo tudi v muzej, kjer je bil nepogrešljivi sodelavec in svetovalec ženi Anici.

Kot prirodoslovec in ljubitelj nepotvorjene narave ter kot cerkljanski rojak je imel vedno posluš za biostvo svojih krajev in ljudi in vedno se je zavedal, da je

treba prihodnjim rodovom ohraniti dokumentarno podobno minulega in tudi sedanjega časa.

Jože Štucin se je rodil 8. oktobra 1922. leta v Cerknem. Izjajal je iz delavske družine; oče je bil kovač, mati gospodinja. Ze zgodaj ga je pritegoval učiteljski poklic. Zato se je vpisal na učiteljsko, po dolgih vojni poteh do svobode pa je nadaljeval šolanje na višji pedagoški šoli v Ljubljani.

Pri svojem delu je vedno mislil širše, ne le na ozko odmerjene naloge, bil je aktiven družbenopolitični delavec v kraju in občini in za svoje delo prejel več odlikovanj in priznanj.

Milan Juričev-Jugov

Med boji, smehom in žalostjo

Leta 1929 je prišel iz ro-
dih Vodic v Dalmaciji v
Ljubljano petindvajsetletni
fant visoke postave in značil-
nih potez. Prignala ga je sti-
ska: poštni uslužbenec v do-
mačih Vodicah ni bil več za-
zelen zaradi »komunizma«.

V Ljubljani se je hitro zna-
šel. Nekaj let je vodil znano
gostilno »Pri Dalmatincu« v
Šiški, pri Stari cerkvi, pozne-
je pa vinotoč Split v Stritar-
jevi ulici. V obdobju Živko-
vič-Koroščeve vladavine se
je znašel na cesti, znova brez-
poseln, dokler ni dobil zapo-
silitve v kolodvorski resta-
vraciji. Delal je vse po vrsti.

Bilo mu je sedemintride-
set let, ko je izbruhnila voj-
na. Odšel je v ilegalo, organi-
ziral skupine mladincev, ne-
kaj uličnih odborov in postal
sekretar I. kvarta v Šiški, še
pozneje obveščevalec VOS-
a. Po ustanovitvi zaščitnega
bataljona je postal njegov
komisar, pozneje pa še ko-
mandant.

Po kapitulaciji Italije je
odšel v partizane in že v sep-
tembru 1943 ga srečamo
med organizatorji Ljubljans-
ke brigade na Golem pri
Ljubljani skupaj z Jankom
Rudolfom, Svarunom in Ka-
mnikarjem.

Po osvoboditvi je Jugov
postal član vojaškega sodi-

šča: ukvarjal se je s kazen-
skimi taborišči in zavodi v
republiki. Nekoliko pozneje
ga najdemo na istem položa-
ju pri Ministrstvu za notra-
nje zadeve LRS.

Ljubljancani se Jugova
dobro spominjajo kot direk-
torja hotela Union. V tistem
času je bil tudi predsednik
okrajne gostinske zbornice,
šest let pa še podpredsednik
republiške, štiri leta pa pred-
sednik nadzornega odbora
zvezne gostinske zbornice.

Jugova je mikala tudi kul-
tura, zaupali so mu vodstvo
kulturno umetniškega druš-
tva Nova Zarja, ukvarjal se je
s službenimi psi, turizmom
in še marsičem. Še danes ga
pridnost ni minila, še vedno
je aktiven družbenopolitični
delavec v svojem okolju.
Družba na Jugova ni pozabi-
la: podelila mu je vrsto priz-
nanj.

Kup spominov hrani ljub-
ljanski Dalmatinec, najraje
pa se ozre nazaj, v vojne ča-
se. Za cel časopis zapiskov je
zbral – od napada na močno
belogardistično postojanko
na Kureščku do številnih ak-
cij na Dolenjskem, Notranj-
skem, v Beli krajini, na ofi-
cirške šole, na lepe pa tudi
žalostne trenutke... Takole
piše:

»Marca 1944 bi moral pre-

peljati čez Ljubljano tretji
bataljon naše brigade, kar je
pomenilo, da je bilo treba na-
rediti splav brez žeblicev, de-
lati pa hitro in brez hrupa.
Splav je bil v eni uri gotov in
med prvimi smo stopili nanj
Džems, Oki, mitraljezec in
jaz. Odrinili smo. Tesno nam
je bilo pri srcih: kdove, mor-
da nas na nasprotni strani
čakajo sovražnikovi mitra-
ljezi, smo se vpraševali. In
vendar se je v tesnobo pri-
kradla dobra volja. Nekaj
borcev se je okopalo v hladni
Ljubljani, zdi pa se mi, da
je na dnu reke ostal tudi mi-
traljez, prepeljali pa smo se
le, naloga je bila izpolnjena.

26. december 1944. Vas Ja-
ma pri Dvoru. Praznik. Ženi-
jo se, piše v svojih spominih
Jugov. Bil sem dežurni oficir
pri štabu XVIII. divizije. V
zakonski stan so stopili ta-
kratni komandant divizije
Tone Vidmar-Luka, Dušan
Gorkič in divizijski orožar
Stane Šteblaj. Poročni obred
je opravil komisar korpusa
Hribar. Tudi za jedajo in pi-
jačo je bilo dobro poskrb-
ljeno.

Tik pred spanjem se mi
približa Luka in pravi: »Sli-
šiš, Jugov, pazi, da ne pride-
jo belčki!« Belčki so bili na
drugi strani Krke. Brž sem
potolažil komandanta divizi-

je, češ, ne skrbi in dobro spi.
Za boljše Lukovo spanje in
počutje nasploh sem posta-
vil na most težki mitraljez in
določil tri patrole...

15. september 1943. Jugov
skupaj s svojimi napada izre-
dno utrjeno belogardistično
postojanko na Kureščku, v
cerkvi. V zvoniku jim je gro-
zilo močno mitraljesko
gnezdno...

»Po nekajurnem boju so
izobesili belčki slovensko za-
stavo na zvoniku in začeli
potrkvati z zvonovi. To je
pomenilo, da se nameravajo
predati,« piše v svojih spo-
minih Jugov. »Ko smo pre-
nehali s streljanjem, so odšli
v koloni iz cerkve in se poča-
si spuščali v dolino. S pištolo
v roki, s katero sem prišel iz
Ljubljane, in s skupino pro-
stovoljcev sem jim šel napro-
ti, skorajda tekli smo, da
nam slučajno ne bi ušli. Za-
daj je Matevž kričal, da ri-
nem v smrt. 'Ščiti nas z mi-
traljezi!' sem še zakričal in
zdivjal naprej. Belogardisti
so šli počasi proti nam, ko pa
so prišli do primerne za-
klona, so udarili po nas. Ni-
smo se obrnili, prej so začeli
bežati oni, da bi se kar najhi-
treje prebili do Turjaka, kjer
je bila takrat že močna belo-
gardistična postojanka.

Uspelo nam je, da smo jih
delno prestregli, v Želimljah
pa kar petnajst zajeli, zraven
še kobilo in protitankovski
top in poln voz raznega orož-
ja in streliva.

Resnično je čudež, ugotav-
lja v spominih Milan Juri-
čev-Jugov, da je človek pri
vsem tem ostal živ.

»Najhuje je bilo, nadaljuje,
da se je naša brigada borila –
in seveda tudi prebivala – v
izjemno siromašnih predelih
Suhe krajine, v vaseh Velika

Slivnica, Smuka, Zdenska
vas, v okolici Kočevja, Hinj,
Velikih Lašč, pa pri Ortno-
ku, žebicu, okolici Ribni-
ce... Nikoli ne bom pozabil
skupine mojih dragih, mla-
dih Dalmatincev, ki smo jo
imenovali »konvoj«: Draga
Staniča, Janka Trute, Anteja
Krstuloviča, Andrija Mikuli-
čiča Traškoviča, Milena Čo-
harja, Jose Bedalovega, Pa-
vletiča, deklice Mirjane...
Bila je z nami, ko smo šli z
Gregorja minirat cesto Ort-
nek-Žlebič, pa tudi ko smo

nastavljali bombe na progo
ali sekali telefonske drogo-
ve. Spominjam se, kako je
nekoč, bilo je spet v Ortno-
ku, v graščini, ko smo dobili
cel škarf žganec, dejala:
'Asti gospu, ovakav kobal
imamo mi za prati robu!'

Še nekaj ne bi smeli poza-
biti, ko že pišemo o Jugovu:
srečno je previharil osemde-
set let življenja. Petinpetde-
set jih je pustil v Ljubljani,
šestdeset pa jih je razdal par-
tiji.

-mst-

Vrhovčevih klenih osemdeset poletij

Takšen, kakršnih smo va-
jeni starih sokolovcev, po-
končen, in klen, je tudi Alojz
Vrhovec iz Ljubljane, ki je
pred mesecem dni praznoval
osemdeseti rojstni dan.

Alojz Vrhovec se je rodil v
Ljubljani 20. junija 1904 v
očetni hiši polkmeta, ki je
moral zato, da je prehranil
družino, pomuriti še za dru-
ga dela (prevoznitvo). Devet
otrok je bilo pri hiši in Lojze
je bil najstarejši. S štirinajsti-
mi je izgubil mater. Kljub
družinskim stiskam in teža-
vam je končal trgovsko šolo
in si pridobil poklic tako kot
njegovi bratje. Trdo se je
prebijal skozi življenje, zato
mu je delavnost ostala v krvi
do poznih let. O čilosti in do-
bri kondiciji pa nam ni treba
posebno govoriti, saj je do-
volj zgovorna že fotografija.

Že kot mlad fant je vzljudil
telovadbo in tisti poseben
zdrav duh, ki je napredne
mlade in stare družil v sokol-
ske vrste. V praksi je spozna-
val pomen in vrednost zna-
nega latinskega pregovora o
zdravem duhu v zdravem te-
lesu.

Od dobrega telovadca in
vsestranskega športnika pa
ne napreduje sleherni tudi
do dobrega vadiatelja in vzgo-
jitelja. Za to delo mora imeti
človek v sebi nekaj več in
tisto »več« je Alojz Vrhovec
zanesljivo imel, saj je že pri
šestindvajsetih prevzel vod-
stvo ljubljanske sokolske žu-
pe in postal načelnik vadi-
teljskega zbora. Trdo in od-
ločno se je bojeval tudi ta-
krat, ko so se v sokolskih
vrstah pojavile težnje, da bi
to organizacijo speljali v po-
litične vode.

In potem je prišlo leto
enainštrideseto in vojna.
Pretrpes za omahljivce, pa
ena sama trdna pot boja in
odpora za ljudi Vrhovčevega
kova. Z vso vnetostjo se je
vključil v aktivistično delo
osvobodilne fronte, deloval

v odboru sokolskega vod-
stva v okviru OF, v celici
mestne elektrarne in magi-
strata ter na terenu Trnovo,
kjer je bil doma.

Že julija dvainštridesete-
ga je odšel med partizane in
opravljal vrsto odgovornih
nalog do konca vojne. Med
drugim je bil operativni ofi-
cir bataljona, pomočnik po-
litkomisarja Glavnega parti-
zanskega poveljstva za do-
lenjsko področje, načelnik
odseka za kadre pri Glav-
nem poveljstvu NOV in PO
Slovenije ter načelnik odse-
ka za notranje zadeve pri
Snosu.

Tudi povojno delovno pot
jubilarja je mogoče v krat-
kem zapisu označiti le z ne-
katerimi pomembnejšimi
nalogami, ki jih je opravljal,
saj je bilo vsega, kar ga je
povezovalo predvsem s špor-
tom in ožje s fizikulturo, za-

res obilo. Prva leta po vojni
je delal v poveljstvu Četrte
armade JLA, med sedemin-
štridesetimi in enainpetde-
setimi je bil predsednik jugo-
slovske komisije za posta-
vitev meje med Italijo in Ju-
goslavijo, nato pa je prevzel
vodstvo oddelka za fizikultu-
ro pri generalnem štabu JLA
v Beogradu ter bil leta 1958

upokojen s činom polkovni-
ka. Je tudi spomeničar in no-
silec več vojaških in družbe-
nih odlikovanj.

Z upokojitvijo pa se Vr-
hovčevu delo ni prekinilo,
prav nasprotno. Zdaj je bolj
prišlo do izraza njegovo delo
v družbenih in samouprav-
nih organih. Bil je med dru-
gim tudi ljudski poslanec,
član plenuma OF za Sloveni-
jo oziroma konference
SZDL, ob tem pa je vsak
svoj prosti trenutek posvečal
telovadbi, in predvsem svo-
jemu matičnemu telovadne-
mu društvu Partizanu Naro-
dni dom v Ljubljani. Po vrni-
tvi iz Beograda je prevzel
mesto društvenega načelnika.
S svojim načinom dela z
ljudmi je veliko prispeval k
razvoju društvenih aktivno-
sti in k društvenim uspe-
hom. Med leti 1963 in 1969 je
bil predsednik tega društva,
leta 1965 pa so ga izvolili za
častnega člana.

Pravi primer neusahljive
delavnosti je tudi Vrhovčev
nadaljnji prispevek k delo-
vanju telovadnega društva:
ko so namreč prevzeli vod-
stvene naloge mlajši kadri,

se je z vso ljubeznijo in vest-
nostjo posvetil zbiranju
društvenega arhiva. Tako je
s sodelavci ustvaril vzorno
urejen pregled društvene de-
javnosti in telesne kulture na
Slovenskem ter ob stoti
obletnici in stodvajsetletnici
društva pripravil dve raz-
stavi.

B. Ž. J.

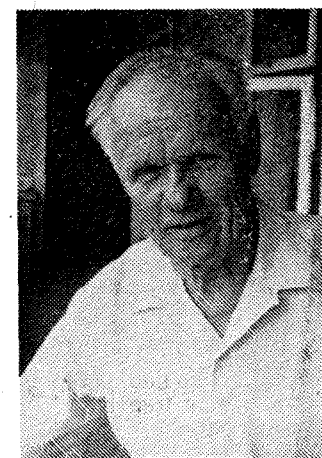
Moti me marsikaj, ne vem pa, kako bi odpravili napake

Jože Šobar, borec Cankar-
jeve brigade, bo letos praz-
noval 70-letnico življenja. Ob
letošnjem dnevu borca je
prejel posebno občinsko
priznanje borčevske organi-
zacije.

Rodil se je v Dobindolu pri
Novem mestu, že v mladosti
je izgubil očeta. Mladega fan-
ta, ki ga je veselila čevljarska
obrt, je mati napotila v Do-
lenjske Toplice k znanemu
čevljarju in poznejšemu re-
volucionarju Maksu Henig-
manu. Kdor je prišel v roke
Maksu, se je kmalu navzel
revolucionarnih idej in ni ni-
koli zašel na stranpoti. Če-
prav od začetka Jože vsega
ni mogel prav razumeti, je
kmalu spoznaval, da se nje-
gov mojster bojuje proti iz-
koriščevalskemu razredu, za
delavske pravice.

Aktivno revolucionarno
delo mu je kmalu odprlo pot
v SKOJ, kjer se je pozneje
moral izkazati tudi z dejanji.
Že leta 1942 je odšel k parti-
zanom, kjer je bil najprej
partizanski stražar na Pod-
stenicah. Roška ofenziva je
za kratek čas prekinila nje-
govo partizansko. Odšel je
domov in s fanti iz sosesčine
počakal, da je minila najhu-
jša vihra. Ko je bilo ozračje
spet čisto, je na nagovarjanje
spomeničarja Toneta Stani-
še iz Dolenjskih Toplic spet
odšel k partizanom, in sicer
v Cankarjev bataljon. Ognje-

ni krst je doživel leta 1943 pri
Sošicah v Žužemberku, ko
so se spopadli z Italijani in
ustaši. V spomin se mu je
najbolj vtisnil napad cankar-
jevcev na kartuzijo Pleterje,
ko je v temnem kotu stare
gotске cerkve (pred kratkim
so jo obnovili) pred oltarjem

zagledal mrtvega sovaščana,
18-letnega Antona Darovca
in komandirja voda, ki sta
postala žrtvi belogardistov.
Pozneje je doživel še več
takšnih žalostnih dogodkov.
Partizanska pot ga je potem
vabila do Žužemberka,
Trebnjega, Litije, vse tja do
Vrhnike in Ljubljane, kamor
je vkorakal 9. maja ob 13. uri.

Jože Šobar pridno bere,
spremlja vsa dogajanja po te-
leviziji in radiu. Ne spušta se
v visoko modrovanje. Rad
premišljuje in spregovori o
tistem, kar mu je blizu, kar
se mu zdi realno in kar se da
še spremeniti. V tem trenu-
tu ga skrbi padec življenj-
skega standarda. Nič ne tar-
na, da je pokojnina prenizka.
Zadovoljen je, rad pa bi, da
bi enake misli prevevale tudi
druge. Posebno mu je hudo,
ko se ozre na bližnji I'MV,
kjer delo ni lahko, venčar so
zaslužki delavcev, ki so se
poleg vsega znašli še v nego-
tovem položaju, vse prej kot
dobri. Skrbi ga, kako bo s
tem največjim delovnim ko-
lektivom na Dolenjskem.

Moti ga tudi nezaposlenost
mladih, zlasti strokovnja-
kov, medtem ko na delovnih
mestih še vedno vztrajajo
ljudje, ki so zreli za upokoji-
tev. Pri tem ne bi smeli po-
znati nikakršne milosti.
Omenil je primer, ko se je
nekdo invalidsko upokojil,
da bi potem spet honorarno
delal. Kaj ni to ironija?

Jože si zelo želi, da bi ure-
sničili tisto, za kar so se boje-
vali. Kajti če ne bomo delali
tako, potem so bila zaman
vsa prizadevanja v času naše
največje preskušnje.

Slavko Dokl

Mladinska aktivnost v poletnih mesecih

Mednarodno sodelovanje, mirovni tabor

Mladinske delovne akcije pa potekajo izredno pomembne poletne aktivnosti ZSMS na področju mednarodnega sodelovanja. ZSMS

je vključena v priprave študentskih praks in v program bivanja tujih študentov pri nas. Letos je teh študentov kar precej, predvsem iz držav v razvoju. V okvir mednarodnega sodelovanja ZSMS sodelujejo tudi mednarodne delovne akcije. Zanimanje mladih zanje je precejšnje, tako da se jih vsi niti ne morejo udeležiti. Največ brigadirjev je odšlo na Slovaško in Madžarsko, v zahodno Evropo, čez ocean pa odhajajo posamezniki, predvsem tisti, ki so na podobnih akcijah že sodelovali.

Na področju izobraževanja je pomembna že tradicionalna poletna politična šola klubov OZN, ki so jo tudi letos s pomočjo Rdečega križa Slovenije organizirali na Debelem rtiču.

Od 6. do 19. avgusta poteka v organizaciji RK ZSMS v Ljubljani delovni tabor z na-

slovom »Protifašistični in mirovni tabor«. Še trije dnevi so ostali do konca. Kakih petnajst mladih iz zahodne Evrope in ZDA je skupaj z našimi mladinci sodelovalo pri gradnji Poti spominov in tovarštva, ki v zadnjem času hitro napreduje prav po za- slugi mladinskega prostovoljnega dela. Popoldanski čas izkoriščajo udeleženci tabora za ogled naših kulturnih in zgodovinskih znamenitosti, večere pa izpolnjujejo pogovori o samoupravljanju, našem federalizmu, o boju za mir, razoroževanju itd. Med temami razprav je bila tudi perspektiva mirovnih gibanj v zahodni Evropi in njihovo povezovanje z mirovnimi skupinami pri nas, ki, čeprav malo sramežljivo, s svojimi aktivnostmi vendarle opozarjajo nase.

Matjaž Kos
RK ZSMS

Prvi zlet klubovcev Jugoslavije

Od 8. 15. avgusta je bil v Bohinju prvi zlet klubcev Jugoslavije. Prvi večer so se taborniki zbrali ob Bohinjskem jezeru ob otvoritvenem tabornem ognju, ki je obenem pomenil začetek obširnega programa: od dejavnosti na vodi do izletov v okolico, taborniških in športnih tekmovanj ter drugih taborniških kulturnih dejavnosti, kamor sodijo tudi družabni večeri, plesi in kvizi. Taborniki so se poskusili v veslanju, jadrnanju na deski, v malem nogometu, odbojki, v plavanju, lokostrelstvu in še čem. Ogledali so si slap Savico, Vogel, Komno, Triglav in Triglavsko jezera, dolino Voje in druge privlačne koticke.

Tako začetek kot konec zleta je zaznamoval taborni ogenj.

Živa Drole

Poletna politična šola klubov OZN Slovenije

Center klubov OZN republiške konference ZSMS je letos organiziral že deseto poletno politično šolo. Na tabornem prostoru ob mladinskem letovališču in zdravilišču RKS na Debelem rtiču pri Ankaranu so se zvrstile tri izmene. Prva je bila za klubovce OZN in osnovnih šol od 22. do 28. julija, druga za klubovce iz srednjih šol, krajevnih skupnosti in organizacij združenega dela od 29. julija do 4. avgusta, tretja izmena pa je bila mednarodna – za naše sodelavce iz partnerskih organizacij nekaterih evropskih držav (Avstrije, Danske, Nizozemske, Poljske, ZRN) ter iz Združenih držav Amerike, in sicer od 5. do 8. avgusta.

Udeleženci letošnje jubilejne šole klubov OZN Slovenije so največ pozornosti namenili vprašanjem razorožitve in človekovega okolja, pomudili pa so se tudi pri ekonomskih odnosih, političnem trenutku, pri narodnoosvobodilnih gibanjih, dejavnosti Rdečega križa, seveda so obravnavali tudi delo klubov OZN. O metodah in oblikah tega dela so razpravljale skupine na prvih dveh izmenah. Večino predavanj so mladinci sami pripravili, za nekatere teme pa so povabili strokovnjake s tega ali onega področja.

Živa Drole

Pogovarjali smo se s tovarišem Stankom Malim

Kateraga dogodka iz otroštva se najraje spominjate?

Najlepši dogodek je bil obisk pri stari mami v Podturnu pri Dolenjskih Toplicah. Vedno me je prisrčno sprejela in pogostila s samimi dobrotami. To je bila drobna, marljiva in najboljša stara mama. Se posebno sem se rad ogledal pri njej, da sem ji potožil o svojih težavah. To staro mamo sem obiskoval tudi med vojno, vsakič, ko je bila priložnost.

Zakaj ste odšli k partizanom?

K partizanom sem šel, ker sem čutil velike krivice s strani takratne oblasti in delodajalcev. Služil sem pri kmetih od šestega pa do trinajstega leta, takrat sem odšel na delo na parno žago Rog-Posetnice. Tu sem doživel kapitulacijo stare Jugoslavije in tudi srečal prve partizane. Od njih sem zvedel, da se bojujejo za osvoboditev domovine in delavske pravice. To me je močno navdušilo in sem pristal z velikim idealom v revolucijo.

Katere pomembne dolžnosti so vam bile zaupane med drugo svetovno vojno?

Med vojno sem imel različne dolžnosti. Najprej sem bil kurir obveščevalce, telefonist, komandir, radiofonist, šef centrale, komandir in sekretar SKOJ 1. slovenske artilerijske brigade.

Naša lepa občina

Naša občina so Slovenske Konjice. Isto ime nosi tudi največji kraj v občini. Kdo jih ne pozna? Tu je velika tovarna Konus, potem LIP, Kstroj in še več obrtnih delavnic. V naši občini so večji kraji: Loče, Vitanje, Zreče. Povsod po občini podirajo stare hiše, gradijo nove, gradijo bloke in tovarne ter hotele. Povsod, kamor greš, vidiš, da ljudje zelo napredujejo. Peljali smo se na ekskurzijo po občini in videli smo urejena polja, travnike, lepe vrtove, na oknih hiš cvetje, asfaltirane ceste, pod kozolci kosilnice, traktorje. Napredujejo ljudje in otroci. V Vitanju, Ločah so spomeniki padlim borcem, negujejo jih pionirji. Ljudje so zaposleni v Konusu, na LIP, Uniorju, IMP, Kostroju, Skali. Veliko ljudi je zaposlenih na kmetijah, v kmetijski zadrugi, v trgovinah. V okolici Slov. Konjic so veliki predeli vinogradov kmetijske zadruge Slov. Konjice. To so Škalce. Vitanje je lep kraj, ki leži v kotlini in ga obdajajo tri vzpetine: Stenica, Paški Kozjak in Pohorje. Skozi trg teče Hudinjaki. Ima pritoke Hočno in Jesenico. Prebivalci se preživljajo s kmetijstvom. V kraju sta dve razvalini gradu in graščina, ki je še ohranjena. V Ločah je razvito vinogradništvo in poljedelstvo. Tu so ustanovili kurirsko postajo TV-2. Kraj krasi spomenik 11 padlim borcem in 9 talcem Zelo je znan grad Pogled. Na njem so vsako leto Loške poletne igre. Kraj Zreče leži na južnem Pohorju. Skozi teče Dravinja, ki izvira pod Roglo. V teh krajih se da še veliko narediti, saj tu žive sami pridni delovni ljudje.

MAJA OLUP, 3. r
OŠ Stranice

Kateri dogodek se vam je zdel najstrašnejši?

Najstrašnejši dogodek je bil, ko so padli komandant 2. divizije Bogdan Zaplotnik, tov. Vida Grom in drugi tovariši v bitki na Cerovcu pri Novem mestu.

V naši šolski okolici je Bratovševa ploščad. Ali nam lahko poveste kaj o tovarišu Francu Bratovžu-Acu, po katerem se ploščad imenuje?

Tovariš Franc Bratovž-Aco je bil med prvimi spomeničarji iz Stožic. Nekaj let sva službovala kot oficirja v

Ljubljani. Ko je bil bolan, sem ga obiskoval v vojaški bolnišnici. Bila sva dobra prijatelja. Udeležil sem se tudi njegovega zadnjega slovesa. Pokopan je v partizanski grobnici borcev v Stožicah.

Kako ste pričakali svobodo in katerega trenutka se najbolj živo spominjate?

V Ljubljano sem vkorakal s prvo slovensko artilerijsko brigado. Najbolj se spominjam tega, kako so nas z veliko navdušenostjo sprejeli kot osvoboditelje.

Katere dolžnosti so vam bile zaupane po osvobo-

ditvi?

Po osvoboditvi sem imel različne vojaške in politične dolžnosti. V armadi sem ostal do 31. decembra 1981. Služboval sem 40 let v JLA, na kar sem zelo ponosen. Upokojil sem se kot podpolkovnik.

Zapisali učenci:
POLONA DODIČ,
BARBARA BELE,
ANDREJA ŠPILAK,
ALEŠ OPRESNIK,
VESNA GRINTAL,
novinarski krožek Osnovne šole Danile Kumar – Ljubljana, Bežigrad

Sedemnajst mesecev v Afriki

Zbrale smo se pri naši sošolki. Tam je bila tudi njena stara mama, ki nam je pripovedovala, kako je bilo med drugo svetovno vojno. Najbolj zanimivo se nam je zdelo njeno bivanje v Afriki. Malokdo ve, da je bilo veliko Primorčev, predvsem pa prebivalcev iz Dalmacije, leta 1943 po kapitulaciji Italije prepeljanih v Afriko, natančneje v Egipt.

V Dalmaciji, predvsem pa na otokih, je med vojno vladala velika lakota. Na otokih so med kamni le koščki zemlje, na katerih zraste malo hrane. Zavezniki so hoteli pomagati našemu ljudstvu in so organizirali prevoz sko-

raj 35.000 prebivalcev na osvobojeno ozemlje. Tam ni bilo okupatorjev.

Po kapitulaciji Italije so zavezniki meseca maja z otoka Hvara, kjer je bila sošolka, na stara mama doma, in z drugih otokov, z majhnimi lesenimi čolnicami prepeljali otroke, stare ljudi in ženske na otok Vis. Tam je bilo osvobojeno ozemlje in so ostali celih dvajset dni. Po treh tednih so jih prepeljali v Italijo v mesto Bari v napol zgrajeno naselje. Po nekaj dneh so nadaljevali pot in pristali v Santa Marija De Leuka, kjer so ponovno prebivali dvajset dni, nato pa prek mesta Brindizi prišli na Malto. Po enodnevnem postanku so nadaljevali vožnjo z ladjo na Sicilijo. Z veliko prekoceansko ladjo so nato celih pet dni neprekinjeno potovali po morju, velikokrat pa cel dan niso videli kopnega, okrog in okrog sama modrina, povsod morje, Sredozemsko morje. Veliko ljudi je dobilo morskbo len. Stara mama je shujšala skoraj deset kilogramov.

Končno so pristali v Port Saidu, kjer so jih s tovornimi vagoni prepeljali čez reko Nil v Saharo.

Nastanili so jih v velikih vojaških šotorih. Zanje so skrbeli Angleži, ki so jih tudi oskrbovali s hrano.

Vladala je grozna vročina. Kar težko dojamemo, da je bilo v senci tudi več kot 50 stopinj Celzija. Veliko ljudi je zbolelo. Zdravstvena služba je bila dobro organizirana. Sami izseljenci so bili pomozno zdravstveno osebje.

Kljub temu, da so bili naši ljudje tako daleč od domovine, so bili z njo v stiku. Prejemali so pošto, prek Angležev

so zvedeli za novice v domovini, za razvoj NOB. V šotorih, ki so bila zasilna prebivališča celih 17 mesecev, so celo izdajali svoj interni časopis.

Po osvoboditvi so se vsi preživeli vrnili v domovino. Ponovno jih je čakala dolga pot z ladjo prek Sredozemskega morja. Po devetih dneh neprekinjene plovbe so prispeli v Split.

Veliko naših prebivalcev, ki so med drugo svetovno vojno živeli v Afriki, še danes čuti posledice. Zdravstveno stanje večine je slabo, saj so bili organizmi teh starcev in otrok že pred velikim potovanjem oslabei.

POLONA DODIČ,
ANDREJA ŠPILAK,
BARBARA BELE,
SANDRA PERKO,
4. f OŠ Danile Kumar, Ljubljana

»Pionirji iz Stranic tudi med počitnicami mislijo na padle borce, še posebej ob dnevu vstaje...« nam je napisala Marjetka Konec iz 2. razreda tamkajšnje osnovne šole in priložila tole risbo.

Pomniki revolucije pripovedujejo

Obiskujem osnovno šolo v Šmartnem ob Paki, ki nosi ime po prvoborcih, bratih Jožetu in Vladu Letonje.

Vlado Letonje-Janez se je rodil 9. maja 1915. leta v Velikem vrhu. Zaradi hudih socialnih razmer se ni mogel izučiti poklica. Delo si je skušal najti po odsluženju vojaškega roka, a ga ni dobil. Leto dni pred vojno je odšel k starejšemu bratu Jožetu v Zabukovico, kjer naj bi se izučil poklica in dobil delo. Vojno je dočkal v Migojnicah. Družina Letonje je imela zelo pomembno vlogo v času osvobodilnega boja in revolucije. Vlado se je že v začetku priprav na vstajo vključil v osvobodilno gibanje. Julija 1941. leta je odšel k partizanom, kjer je imel vse do avgusta 1942 partizansko ime Mirko. Vključil se je tudi v Savinjsko četo, ustanovljeno 24. julija 1941. leta, njen komandant pa je bil njegov brat Jože Letonje. S to četo se je udeležil njenih akcij, nato pa še akcij Stajerskega bataljona. Z Ludvikom Zupancem je izvedel prvo partizansko akcijo na območju Šmartnega ob Paki. Sodeloval je tudi v prvem spopadu Savinjske čete z nemško policijo. Tako je v noči od 7. na 8. oktober leta 1941 Pohorski bataljon, katerega sestavni del je bila Savinjska četa, napadel in za nekaj ur osvobodil Šoštanj. Na ta dan praznuje naša občina občinski praznik. Vlado Letonje-Janez je bil tudi komandir prve čete Pohorskega bataljona, h kateremu se je Savinjska četa priključila po prihodu 2. grupe odredov. Vlado je bil zelo priljubljen

komandir. Vsak je vedel, da je bil hraber in zelo sposoben. V zadnjem obdobju svojega partizanstva je deloval na Koroškem in tam padel februarja 1944. leta.

Zelo delaven pa je bil tudi Jože Letonje-Kmet, najstarejši sin Letonjevih. Rodil se je 7. februarja 1914. leta. Kot elektromonter je bil zaposlen v premovalniku Velenje, kjer se je že zelo zgodaj povezal s KP in postal njen zvesti član. V ilegalo je odšel 6. junija leta 1941 ter postal prvi komandir Savinjske čete. Zmagovito je vodil napad na Šoštanj in prvi večji boj 1. Stajerskega bataljona pri Katarini na Čreti. Sestega septembra leta 1942 so Nemci napadli njegovo skupino v Podplanini nad Rastkami. Jože je bil hudo ranjen v obe nogi. Ker ni hotel priti v sovržnikove roke živ, se je sam ustrelil. Njegovo truplo so morali kmetje spraviti na pokopališče v Radmirje.

Sedaj so posmrtni ostanki teh dveh junakov v grobnici v središču Šmartnega ob Paki. Okolica je lepo urejena. Na grobnici gorijo svečke, ob plošči, na kateri sta napisani imeni teh dveh mož, ja pe tudi vaza z rožami.

Tudi drugi člani družine Letonje iz Velikega vrha so bili dobri borci in organizatorji. Najbolj politično delavna je bila sestra Ela. Jože in Vlado sta ji veliko zaupala. Nosila je pošto, trosila letake, skrbela, da so bili partizani siti, obuti in oblečeni...

Elo Ulrih-Ateno je zelo pretresla novica o smrti brata Jožeta, še bolj pa smrt Vlada ali Ladija, kakor so ga imenovali doma.

Družina Letonje je bila izdana. Mlajšo sestro in starša so odpeljali v taborišče, od koder se niso vrnili.

Po vojni so hišo Letonjevih obnovili. Odkrili so tudi spominsko ploščo bratoma Letonje. Na njej piše: V tej hiši sta se rodila Jože Letonje-Kmet – prvi sekretar okrožnega komiteja KPJ za Savinjsko dolino – in Vlado Letonje-Janez – komandir prve čete Pohorskega bataljona NOV.

Leta 1980 pa smo pred našo šolo odkrili doprsna kipa tema dvema možema. Naradil ju je kipar Vasja Ulrih, sin Ele Ulrih-Atene.

Lahko smo ponosni, da nosi naša šola ime po Jožetu in Vladu Letonje, saj sta bila zares prava heroja v boju proti okupatorju.

METKA KRIŽ,
OŠ bratov Letonje, Šmartno ob Paki

Iz zamejske Koroške Po poteh Domnove čete

Področni odbor Zveze koroških partizanov, Slovensko društvo »Edinost«, Krajevni odbor Zveze slovenskih organizacij in Krajevno združenje zveze socialistične mladine, vsi iz Pliberka, so pripravili pohod po poteh Domnove čete. Z njim so počastili štirideseto obletnico, ko je padlo dvanajst borcev te čete in njihov komandir. Hkrati so proslavili enak jubilej pohoda partizanskih čet čez Dravo na Svinjsko planino.

Tragični dogodek se je odigral 12. oktobra 1944 na Komelju pri Pliberku. Četa, ki ji je poveljeval komandir Ciril Sorli-Domen in je vzdrževala kurirsko zvezo prek Drave,

je bila izdana. Nekajkrat močnejša nemška enota jo je iznenadila in obkolila četo, ki je počivala pri Apovnikovi domačiji. Le nekaj se jih je rešilo.

Dogodek vsako leto počastijo s pohodom, letošnji je bil že peti. Ob tej priložnosti se ne zberejo le preživeli borci iz zamejske Koroške, temveč tudi borci iz posameznih krajev Slovenije. Te množične manifestacije ohranjanja in prenašanja revolucionarnih ter borbenih tradicij se udeležijo tudi veliko mladih različnih starosti.

Na pohodu steče beseda o tem, kako junaško so se obnašali ljudje na posameznih partizanskih kmetijah, kaj

vse so morali prestati koroški Slovenci in kako pogumni so bili njihovi borci. Med udeleženci pohoda in tamkajšnjimi domačini vselej spletajo čudovite tovariške vezi med starejšimi in mladino.

Letošnjega pohoda sem se udeležil v delegaciji dravograjskih borcev. Obiskali smo nekatere partizanske domačije. Če jih spoznaš, jih ne pozabiš več. Tamkajšnji ljudje se še vedno zavedajo, kako težka je bila pot do svobode. In da se je zanj žal treba z nič manjšo prizadevnostjo bojevati še danes, po tolikih letih, čeprav so narodnostne pravice in enakopravnost lepo napisane, zlasti v avstrijski državni pogodbi in posebej njenem 7. členu. Drugače pa so ljudje odprtega srca in zgovorni. Kar imajo, ti prinesejo na dlani z značilno koroško toplino.

Na Komelju, kjer je bila sklepna slovesnost, je bil slavnostni govornik inž. Feliks Wiesner, predsednik Zveze slovenskih organizacij. Nastopajoči so s kulturnim programom na čudovit način ponazorili, da slovenski pesem in jezik še živi, da se vztrajno upirala vsem poskusom raznarodovanja.

Protifašistični boj slovenskih in avstrijskih borcev, v katerem so eni in drugi sodelovali že pred drugo svetovno vojno, se kasneje kalili v vojni vihri, se pravzaprav nadaljuje še danes. Spričo sedanjih razmer na avstrijskem Koroškem je še kako potrebna enotnost v boju za resnične narodnostne pravice, za dejansko enakopravnost koroških Slovencev, za politiko mirnega sožitja večinskega naroda z manjšinskimi.

Prijateljstvo, kakor ga je poimenoval Karel Prusnik-Gasper, vidnejši koroški prvoborec, je zlahtna prvina človeških odnosov. Ponemčevanje pa je ocenjeval kot grobo nasilje večine nad manjšino.

Drago Miklavc

Spomenik na Komelju z napisom »Slava dvanajstim partizanom, padlim pri Apovniku 12. 10. 1944. Spomenik postavljen 28. 5. 1972. Razstreljen 31. 10. 1976.«

Odkritje spominske plošče

V nedeljo, 12. avgusta so na pročelju gradu v Ozeljanu odkrili spominsko ploščo padlim kurirjem Relejne postaje P-11. Skupščine krajevnih skupnosti Osek-Vitovlje, Ozeljan-Smihel in Šempas so Relejni kurirski postaji P-11 podelile domicilno listino. Kurirska postaja P-11 ima sedaj domicil v treh krajevnih skupnostih, na območju katerih je taborila med NOB. V zahvalo prebivalstvu za nesebično pomoč in sodelovanje s kurirji med NOB je predstavnik skupnosti kurirjev izročil priznanja vsem trem krajevnim skupnostim. Priznanja so podelili tudi svojem padlim kurirjem in preživelim kurirjem. Ploščo sta odkrili žena padlega kurirja in komandirja Štefanija Karara iz Lok in mati dveh padlih sinov Jožefa Špacapan iz Ozeljana.

Žena padlega kurirja in komandirja Štefanija Karara iz Lok ter mati dveh padlih sinov Jožefa Špacapan iz Ozeljana sta odkrili spominsko ploščo padlim kurirjem karavle P-11

Krajani krajevnih skupnosti Ozeljan-Smihel so ob tej priložnosti slavili tudi krajevni praznik, ki je posvečen spominu na 10. avgust 1942, ko je bil na Vodica nad Ozeljanom ustanovljen 1. primorski partizanski bataljon Simona Gregorčiča. Združenje borcev NOV »Mile Špacapan-Igor« Ozeljan-Smihel je v grajskem poslopju v Ozeljanu ob tej priložnosti pripravilo za ogled album 79 padlih vaščanov in žrtev fašizma med NOB.

Med številnimi udeleženci slovesnosti so bili predstavniki skupščine občine in družbenopolitičnih organizacij Nova Gorica, predstavniki krajevnih skupnosti, svoji padlim kurirjem, preživeli kurirji in borci 1. primorskega partizanskega bataljona Simona Gregorčiča.

Pred spominsko ploščo padlim kurirjem in spomenik padlim borcem NOV in žrtvam fašizma v Ozeljanu sta pionirski delegaciji položili venca. Lep kulturni program so izvedli mešani pevski zbor Lipa iz Šempasa in mladinski recitatorji iz vseh treh krajevnih skupnosti.

Besedilo in slika: Lojze Kristančič-Minko

Rajanje brez konca in kraja

Pa je vendarle vredno živeti! To so nam zagotovili, ustvarili in zapustili že naši davni predniki, recimo, stari Slovani ali kdorkoli so že bili. Njihova zgodovina je sicer nekako temna ali zamegljena, že zato, ker so naši večni, smrtni ali krvni sovražniki že od nekdaj trdili, da mi, Slovani, Slovenci itd. sploh nimamo zgodovine. Toda mi se ne damo! Nismo kdovekako objokovali, da nismo imeli več krajev kot na primer enega samega in ki je bil menda zato tudi Samo (ime vendar nekaj pomeni!). No, pozabiti pa ne smemo niti kralja Matjaža, čeprav je preklemsko zastpan, da kar že dolga stoletja spi nezdramno spanje. Sicer pa tega ni treba omenjati, ker gre pač za nekakšno našo sveto legendo. Prav tako je brez pomena omenjati našo davno ali nepriznano zgodovino. Brez nje smo kljub vsemu živeli vsaj kakšno tisočletje in tako doživeli sedanost ali imenitno sodobnost. Zgodovine nismo kdovekako pogrešali, saj imamo vendar narodopisje ali – kakor se menda temu strokovno pravi – folkloro. Folklore pa je pri nas toliko, da se stežka zvrstijo vse tovrstne prireditve – takšne ali drugačne, ki so dobile zelo imenitno neljudsko ime, kajti imenitno je vse le, kar ni ljudsko: to so festivali.

Najbrž bomo morali »ustvariti« še leksikon ali enciklopedijo naših festivalov (če že ne bomo mogli vseh festivalov stlačiti v gromovito napovedano Enciklopedijo Slovenije). Pa bomo imeli še en festival, prigodno, ko bomo končno dognali, kaj vse je festival pri nas in koliko jih je. Še desetletji smo bili res primitivno, preprosto, neuko ljudsko, ki je rajalo samo na ljudskih, gasilskih in podobnih veselicah, predvsem pa na »žegnarijih« (to besedo smo, napolnjeni, preganjali in jo zamenjali s »prošenjem«). Nekateri naši ugledni rodoljubni narodni prvaki so sicer povzdigovali takšne in podobne ljudske veselice, češ da so to bile »manifestacije« narodne zavednosti, to se pravi narodnoobrambne prireditve, s katerimi so držali naše »zaklete« narodne sovražnike. No, to je vendar vsaj kosček naše zgodovine. Reči pa je treba predvsem, da imajo naši sedanji festivali svojo zgodovinsko, če hočete, folklorno, tradicionalno, globoko zakoreninjeno podlago. Če doslej ni še nihče znanstveno z velikim pompom ugotovil, da gre vendar za našo »narodno bit«, za našo »vitalno samobitnost«, potrpiamo, saj morda prav v tem trenutku piše doktorsko disertacijo (že doslej imamo doktorjev več kakor smo imeli v starih časih beračev!).

Torej: pa je vendarle vredno živeti! Skoraj vsak dan, če že ni premalo dni v priliki, imamo priložnost rajati, brati ali poslušati slavnostne govorance, se udeleževati slovesnih »odprtih« festivalov, kot so razstave, sejmi, jubileji, »športne manifestacije«, »kulturni prazniki«, volitve »mis« golih beder (kraljice ne priznavamo več!) naše republike, občine ali vsaj krajevnega odbora, da ne naštevamo še vse mogočih, seveda celo mednarodnih rompopompoženitovanj (oprostite: »ohceti«!) Torej, nobene nespodobne besede, le zavriskajte in rajajte!

efes

Brigade nekoč in danes

O letošnjih mladinskih delovnih akcijah smo že precej slišali pa tudi brali. Nedvomno držijo ugotovitve samih udeležencev, da so navade in oblike delovnih akcij stare leta in leta, nekoliko stereotipne, že preživele. Ni nobena skrivnost, da so številne lokalne ali zvezne delovne brigade, številčno nepopolne, da mladina ni več tako ogreta za akcijo in še marsikaj. Na te probleme bo treba v prihodnje dati konkretne odgovore, vendar ne z izgovori, češ da mladi niso željni akcij in dela. Mladinskim akcijam bo treba nameniti več pozornosti, jim pripisati več veljave kot doslej, akcije same pa naj bodo prilagojene sedanjim razmeram in željam mladih.

Starejše generacije se prav gotovo spominjajo prvih brigadirskih »horukov«. To so bila leta, ko so mladi pa tudi starejši, delavci in študentje, z največjim navdušenjem odhajali na delovišča. Delalo se je od ranega jutra do poznega večera, vmes so se zvrstili številni tečaji (v današnjem jeziku in-

teresne dejavnosti) in mnogi so se vrnili z dragocenimi življenjskimi izkušnjami, ki so jim bogatile vsakdan. Naš namen ni bil ocenjevati sedanje razmere, ki so posledica preživetja.

Gusti Kunej

velih oblik in neustreznih vrednotenj teh akcij. O nečem velja vendarle spregovoriti.

Ko smo se ondan mudili pri taborjanih prvega mednarodnega mladinskega delovnega tabora »Spominski park Trebče 84« v Bistrici ob Sotli, smo spoznali le delček njihovega vsakdana. Kar po brigadirsko smo se pogovarjali s Tonetom Petrovičem, komandantom tabora, Branetom Pavškom, ki je zadolžen za interesne dejavnosti, Gustijem Kunejem, ki dela kot vodič in nadzornik na obnovitvenih delih in z domačinom Elo Vrbancič, Tone Petrovič je nanizal vse tisto kar je značilno za izvajanje del na takšnih akcijah, in opisal probleme, ki tarejo mladinske delovne akcije v zadnjih letih. Govoril je tudi o tem, kakšne naj bi bile po njegovem mne-

nju brigade v prihodnje in še marsičem, o čemer smo pisali že v uvodu.

Pokukali smo tudi v beležko Branka Pavška, ki skrbi za interesne dejavnosti. Pravi, da z njimi mladi niso preveč zadovoljni, še manj pa s kulturnimi. Razen z nekaj izleti v bližnje kraje, predvsem v Kumrovec, in dvema taborinama ognjema, se s čim drugim ne morejo pohvaliti. Pač pa so med mladimi tudi taborjani onkraj naših meja in v prostem času izmenjujejo izkušnje na področjih, ki trenutno najbolj zanimajo mlade. Zato so bili taborjani toliko bolj veseli obiska Olega Križanovskega Igorja, ki jim je na nevsiljiv in šaljiv način znal pričarati boje in pripetljaje Gubčeve brigade, katere borec je bil. Takšnih večerov si brigadirji zares želijo, vendar so obiski zelo redki. Moti jih, ker nikakor ne morejo navezati stikov z zvezno mladinsko delovno brigado Kumrovec 84.

Eden najstarejših gradov na Slovenskem je prav gotovo

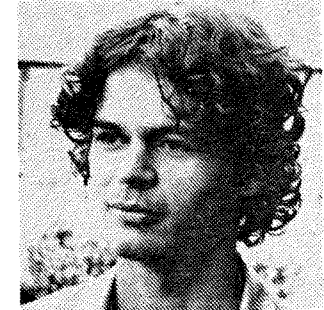
Komandant tabora Trebče '84 Tone Petrovič

grad v Podsredi, nedaleč od Bistrice ob Sotli. Pod vodstvom zavoda za spomeniško varstvo iz Celja in vodiča ter nadzornika Gustija Kuneja del taborjanov obnavlja notranjost gradu. Dela sicer napredujejo, vendar se želja, da bi temu zgodovinskemu objektu dali pr-

Jože Čurin

Ela Vrbancič

Brane Pavšek

tv-15 naš TOVARIŠ

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK. Odgovorni urednik: TONE URBAS. Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA. Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN. Vodja uprave: MILAN SENIČAR. Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelke: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec, p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana. Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektura in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35